

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Gamle Slagelse-billeder

Bind II

Gamle Slagelse-billeder

Bind II

ved Christian Madsen

Udgivet af
Sjællands Tidende

/

Gamle Slagelse-billeder, Bind II 1984.
Sats og billed-repro: Sjællands Tidende.
Tryk: Vestsjællands Offset & Bogtryk.
ISBN 87-981468-3-1.

Forord

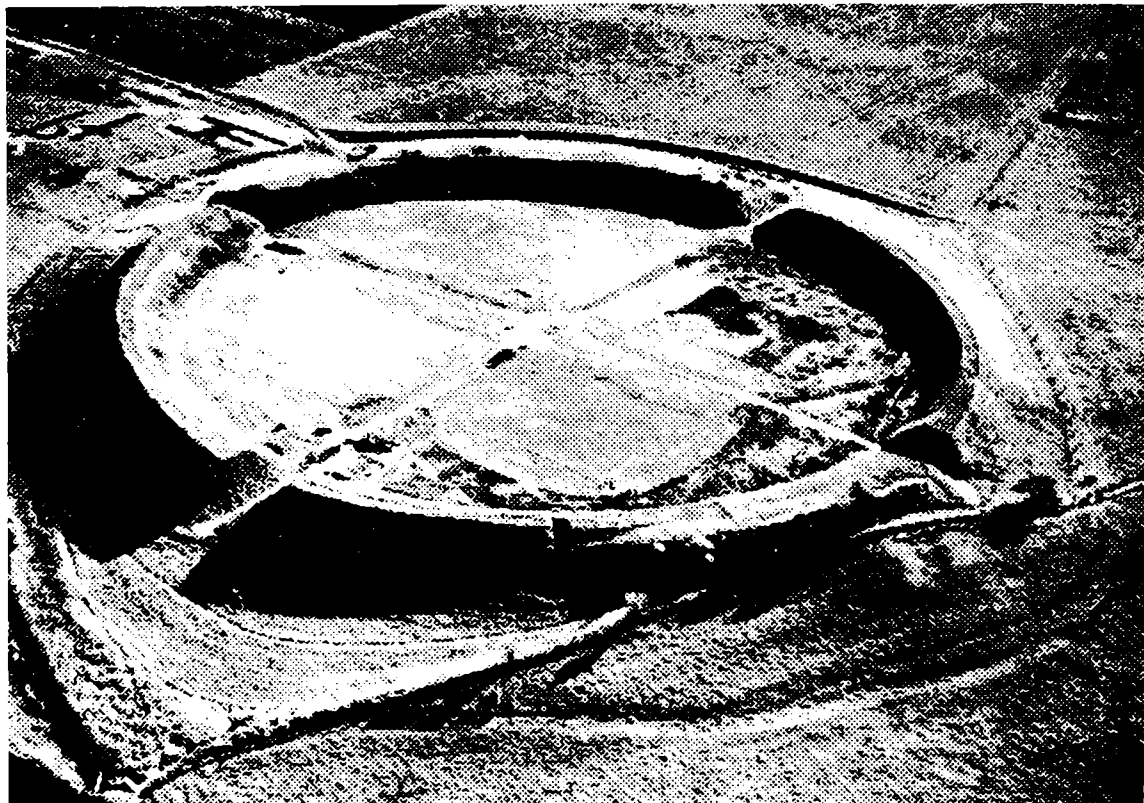
I 1982 kom Gamle Slagelse-billeder Bind I. Et galleri af billeder, der tidsmæssigt strækker sig fra byens ældste bygningsværk, Sct. Peders Kirke, opført i 1100-tallet, til den udvikling, der ligger lige omkring hjørnet i nutidens bysamfund.

Med Bind II følger en tidsmæssig parallel. Den tager sit udgangspunkt i fortidens spor, Trelleborg, der må antages at have givet et spirende bysamfund vækst og beskyttelse, og den slutter med tegn på nye tider, fjernsynstårn og jetskrift, i det 20. århundrede.

Bogen er blevet til på grundlag af godt 100 artikler, som har været bragt i Sjællands Tidende.

Til alle, som har medvirket ved tilblivelsen af Bind II, bidraget med billeder, tekst og oplysninger til artiklerne, bringes en hjertelig tak. Og en speciel tak til Lokalthistorisk Arkiv, hvis hjælp har været uvurderlig stor.

Christian Madsen.

Trelleborg set fra luften i 1935.

Fortidens spor i by og borg

Slagelse fejrer 700 års jubilæum i 1988. Hvor gammel byen er vides ikke med sikkerhed. Således begynder i øvrigt historien om næsten hver eneste købstad i Danmark.

Trelleborg er opført i årene 980-981. Og det kunne vel tænkes, at Slagelse er begyndt sin egentlige vækst skærmet af Trelleborgs fæstningsanlæg og næret af den handel og aktivitet, som så stor en koncentration af kongerigets magtberedskab kunne give en by.

Mindre end hundrede år efter etableringen af Trelleborg blev Sct. Mikkel's Kirke bygget - det var i årene 1074-1088, og efter endnu ca. hundrede år opførtes Sct. Peders Kirke. Med to så store kirker må Slagelse allerede dengang have været af en ret anseelig størrelse.

Da vikingetidens fæstningsanlæg blev afsløret ved udgravninger mellem voldene i Hejninge i 1930'erne og 40'erne, var det en arkæologisk sensation.

Og da museumsinspektør Tage E. Christiansen på danske og tyske videnskabsmænds vegne i 1980 kunne fastslå Trelleborgs alder til 1000 år, var det den moderne forsknings og videnskabs triumf - et resultat, der var nået gennem pollenanalyser samt undersøgelser og sammenligninger af årringe i træ, der er anvendt til byggeri forskellige steder i historisk og forhistorisk tid.

Disse undersøgelser fastslog, at de første egetræer, som anvendtes til opførelsen af Trelleborg, blev fældet i september år 980 og de sidste i marts 981.

Den nøjagtige fastsættelse af Trelleborgs alder giver større mulighed for at konstatere, hvad der kan have ligget til grund for anlæggelse af vikingeborgen.

Det er sandsynligt, at Trelleborg sammen med andre tilsvarende vikingeanlæg blev brugt som udgangspunkt for togter til England - blot ikke på det tidspunkt, Trelleborg blev opført. Omkring år

980 havde danerne tilsyneladende nok at gøre med at klare stridigheder mod syd og nord. Der var ingen grund til at søge mod vest.

Landets konge var Harald Blåtand, der regerede fra ca. 940 til ca. 985. Han var den konge, der ifølge indskriften på en af runestenene, som han lod opsætte i Jelling, »vandt sig al Danmark og Norge og gjorde danerne kristne«.

Strid med det tyske rige opstod i 974. Ved meddelelsen om kejser Otto den Stores død gik Harald Blåtand med sin hær over grænsen. Men uventet hurtigt gik den nye kejser, Otto den II, søn af Otto den Store, imod danskerne, trængte op i Jylland og tvang Harald Blåtand til at slutte fred. En tysk borg rejstes på grænsen, formodentlig på Eider-øen.

Heller ikke i forholdet til de to nordiske nabo-lande gik det for godt. I Norge frigjorde statholderen Haakon Jarl sig fra Danmark, og da danske vikinger ville hævne frafaldet, blev de slået. I Sverige blev det også til et nederlag for danske vikinger i et slag ved Uppsala.

Over for det tyske rige tog danskerne en vis revanche i 983. Da den tyske kejser Otto den II havde lidt nederlag i Italien, generobrede danskerne tabt terræn ved sydgrænsen og afbrændte den tyske borg på Eider-øen.

I Danmark vakte Harald Blåtands styre efterhånden en betydelig modstand. Hans søn, Svend Tveskæg, stillede sig i spidsen for de utilfredse, og en kamp mellem fader og søn begyndte. Ved Helgenæs blev Harald Blåtand såret af en pil og bragt til Jomsborg, hvor han døde. Han blev bisat i Trefoldighedskirken i Roskilde som den første konge i det, der nu betegnes som kongegravenes by.

Med venderne stod Harald Blåtand på en god fod. Forklaringen kan bl. a. ligge i, at han var gift med venderfyrsten Mistivojs datter Tove. Efter Harald Blåtands død genoptoges togterne mod venderne og ligeledes mod englænderne. I 1013 erobrede Svend Tveskæg hele England.

I Danmarkshistorien fortælles der intet om Trelleborg, men i lokalhistorien er den kendt, uden at dens oprindelse og formål derigennem er fastslået med større nøjagtighed.

I en artikel om »Trelleborg og Hejninge« skrev P. Arnskov i 1918 i Sorø Amts Dagblad bl. a.:

Trelleborg omtales ikke i den ældre historie, så

Fra udgravningerne på Trelleborg omkring 1941-42. (Billede fra Lokalhistorisk Arkiv).

fra den tid vides intet. Men man kan efter beliggenheden slutte sig til, at den i alt fald må stamme fra eller har været benyttet i vikingetiden. Pladsen var jo ypperlig med en let forbindelse til Storebælt. Borgen selv lå skjult, og det var ikke let for en ukendt fjende at angribe den, idet det sejlbare løb igennem den nu udtørrede vejle gik i mange bugtninger.

Derimod kunne beboerne på Trelleborg ligge usete med deres skibe i en lille naturlig havn, senere kaldet Skibsholm havn ved Pine mølle, og derfra hurtigt være ved hånden, om nogen fare skulle vise sig på søen, eller de ville gøre et forbi sejlende skib til bytte.

Ved Pine mølle ligger en høj, og fra denne kan man overse et stykke af bæltet, ligesom man fra den kan se Trelleborg. Det kunne tænkes, at man her på denne høj har haft et vagthold liggende. Det kunne meddele til borgen, når noget bytte var i sigte, eller fare har været for hånden, skrev Arnskov.

Indvielsen af Trelleborg

Under udgravningerne på Trelleborg blev den første nyrestaurerede, stensatte port indviet om aftenen den 26. maj 1937. Herfra stammer det ene billede.

Museumsinspektør Poul Nørlund holdt på denne majaften en fest sammen med sine medarbejdere. Festen foregik på Ll. Trelleborg, som skimtes i baggrunden på billedet. Herfra kørte festdeltagerne med hestevogn gennem den flag- og syrensmykkede port.

Men netop som vognen var kommet inden for porten, og der var råbt hurra ved indvielsen, gav en af bundfjælene efter for de mange festdeltagere, som var placeret på ladet. Derfor vender kusken, Bernhardt Andersen, sig om i vognen, mens hans bror, Ejner Andersen bøjer sig ned og kigger ind

under køretøjet for at se, hvor galt det står til. Helt galt var det ikke, og vognen fortsatte turen.

Det er Poul Nørlund, der ses stående på ladet som nr. fire fra venstre, og som nr. fem ses magister Skovmand. Bagest i vognen er arkitekt Schultz, der bl. a. stod for arbejdet med restaureringen af porten. Ved bagsmækken af vognen ses med hvide skjorteærmer og sommerhat gdr. Niels Peter Andersen, der dengang drev Ll. Trelleborg og også ejede køretøjet. Bag Niels Peter Andersen ses hans hustru, Martha Andersen.

Efter tilbagekomsten til gården festedes der med taler, sang, musik og dans.

Indvielsen af hele det nyrestaurerede vikingeanlæg fandt sted søndag den 30. juni 1946.

Indvielsen af den første nyrestaurerede borgport i maj 1937. (Billede fra Lokalhistorisk Arkiv).

Hele det restaurerede vikingeanlæg indviedes den 30. juni 1946. Her er nogle af festens prominente personer samlet. (Billede lånt fra Erhvervs- og Turistkontoret).

Til trods for en alt andet end venlig medvirken fra vejret blev den stort anlagte indvielse af Trelleborg overværet af 4-5000 mennesker, konstaterede Sorø Amtstidende i et referat.

De første, som ankom, var roere fra Korsør Roklub, som ad den gamle Vikingevej på Tude å var sejlet i deres kaproningsbåde til Trelleborg.

Flere fulgte til fods, på cykel, i hestevogn og bil for at se Nationalmuseets særudstilling over fundene, som var gjort fra både vikingetiden og oldtiden og for at tage del i indvielseshøjtideligheden.

Den gamle voldkrans var smykket med mange flagstænger, og inde i midten af selve voldpartiet var rejst en tribune.

Velkomsttalen blev holdt af den tidligere borgmester i Slagelse, fhv. finansminister H. P. Hansen.

- Trelleborg er enestående som nordeuropæisk vikingelejr, fastslog H. P. Hansen bl. a. I forbindelse med en dygtig og handlekraftig befolkning er

det lykkedes videnskaben at fremdrage denne borg og give den rette forklaring.

Der kunne nævnes mange, der har gjort et stort arbejde, men jeg vil kun nævne ét navn, sagde taleren, og det er dr. Poul Nørlunds. Opvokset i Slagelse har han været velkendt med Trelleborg herude, men det skyldes ham, at der blev gjort et virkeligt videnskabeligt forskningsarbejde, og æren for, at Trelleborg nu står så smukt og epokegørende, er fuldt og helt Nørlunds, sagde H. P. Hansen.

Som for 1000 år siden klang nu atter lurtoner i vikingelejren. Det var dog ikke brynjeklædte vikinger, men jakkeklædte musici, der frembragte tonerne på deres lurer.

Der blev endvidere talt af Nationalmuseets direktør, Poul Nørlund, og professor Johs. Brøndsted. - Kgl. kammersanger Einar Nørby og pige-koret sang, og regimentsmusikken spillede.

Om aftenen festedes der yderligere på Frederikshøj.

Historien bragt på plads

Vikingetidens huse er her bragt på plads - i en model af Trelleborg i 1949.

Efter at Trelleborg var blevet udgravet og indviet i 1946, fandt man, at der manglede noget, som på en let overskuelig måde kunne orientere publikum om anlæggets oprindelige udseende. Arkitekt Peter Willadsen, København, byggede derfor en model i en hundrededel størrelse.

Bl.a. giver modellen et glimrende indtryk af den geometriske nøjagtighed, hvormed Trelleborglejren var anlagt.

Dr. phil. Aage Roussel, der var en af de medvirkende kræfter ved det store udgravningsarbejde, oplyste til Sorø Amtstidende et par dage forinden indvielsen af modellen, at man ved Trelleborgs opførelse har anvendt romerske fod som måleenhed. Husene er alle nøjagtigt 100 romerske fod lange. Det skal ikke forstås sådan, at det er en romersk bygmester, der har anlagt Trelleborg, men det har ganske givet været en mand af europæisk dannelsel, sagde Roussel.

Beregningerne er udført med en sådan nøjagtighed, at når man ved udgravningerne havde fundet en bestemt ting, kunne man ved målinger beregne, hvor pendanten skulle ligge, og det slog aldrig fejl. Samme måleenhed er anvendt i vore ældste landsbykirker.

Indvielsen af Trelleborg-modellen fandt sted

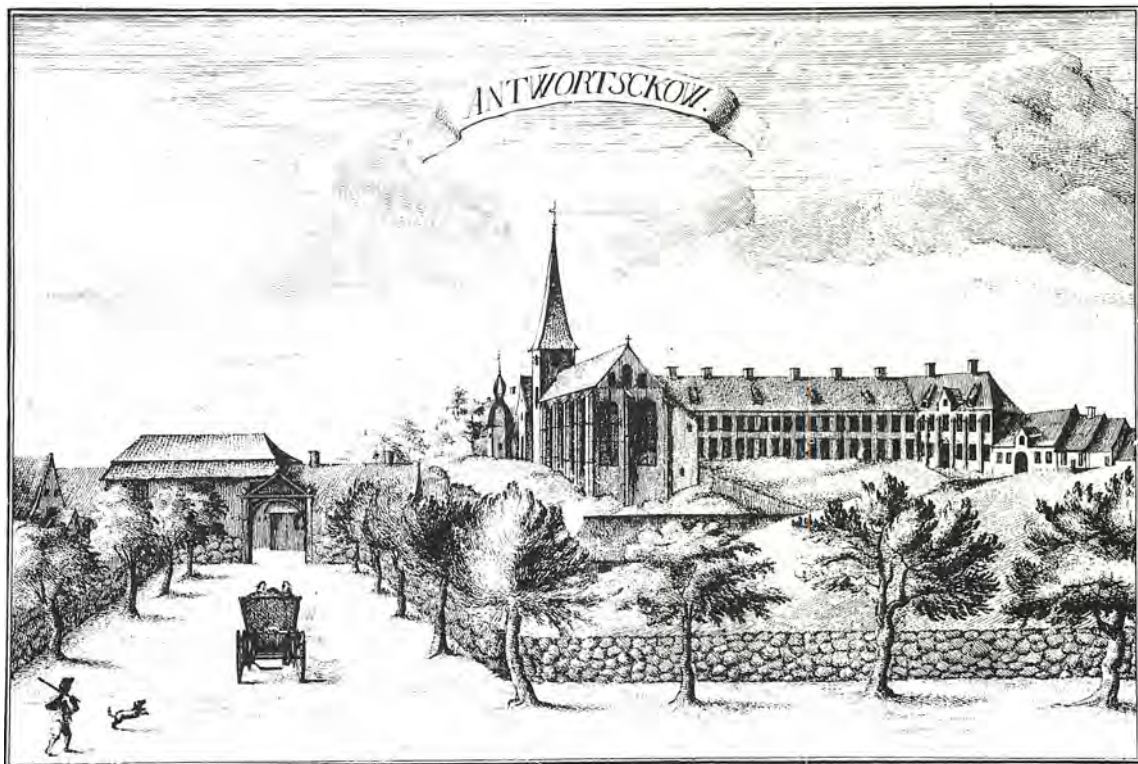
søndag den 14. august 1949, hvor begge billeder er taget.

I baggrunden på det ene ses vikingehuset, som stod færdig i første halvdel af fyrrerne.

På det andet er dr. Roussel i gang med en udlægning af Trelleborg-modellen. En tilsyneladende historisk interesseret hund er blandt publikum.

Billederne er fra ST's arkiv.

Kongeslottet, som det så ud i 1700-tallet. Det er et kobberstik fra Pontoppidans danske Atlas.

Antvorskov - et center for dansk kultur

Antvorskov var i sin tid det største gods i Danmark. Det var kloster, kongeslot og Sjællands stolteste herresæde. Et værdigt sted for Dannebrog at vaje for første gang.

Det anses for sandsynligt, at Johannitterordenen, der var stiftet under korstogene som en munkeorden med tilhørende ridderorden, bragte flaget med fra Antvorskov på korstoget til Estland i 1219. Ridderordenens tegn var et hvidt kors på rød bund. Derfor rejstes Danmarks højeste flagstang i Antvorskov ved 750 års jubilæet for Dannebrog i 1969.

Fra Antvorskov udgik også reformationen med en af klostrets munke - Hans Tausen. Og en af de første bøger, som blev trykt i Danmark, blev udgivet af Antvorskov. Det var »Belejringen af Rhodos«.

Antvorskov har således været et center for dansk kultur. Johannitterordenen fik i 1164, under Valdemar den Store tilladelse til at bygge klostret. I skønne omgivelser blev datidens klostre i alminde-

lighed bygget, og Antvorskov dannede ingen undtagelse med sin beliggenhed mellem frodige bakker og med vidt udsyn over landskabet mod syd. En årsag til, at klostret kom til at ligge her var måske også, at området var rigt på teglværksler, og helt op til 1970 var der teglværksdrift i Antvorskov.

Efter reformationen i 1536 overgik al landets klostergoods til Kronen - d.v.s. til staten. Men overgangen var lempelig. Munkene kunne flytte eller blive boende, som de havde lyst. Først i 1580 blev de sidste fire meget gamle munke flyttet fra Antvorskov, og derefter ombyggede Frederik den Anden klostret til kongeslot.

Kongen satte et kobbertækket spir på kirketårnet, så det i højden målte 73,5 meter. I klart vejr kunne det ses så fjernt som fra Nyborg og Roskilde, og det tjente tillige som sømærke. Ved et lynnedslag i 1758 blev spiret ødelagt og derefter pilleret ned.

Et salpetersyderi til fremstilling af krudt samt et stutteri med 200 heste var blandt det, der med

Danmarks højeste flagstang rejses på Antvorskov i 1969. (Foto: Anker Pedersen).

årene blev etableret i forbindelse med den kongelige residens.

Under Frederik den Fjerde blev Antvorskov et af landets 12 rytterdistrikter. Hver især var distrikterne hjemsted for en ryttereskadron. Det var i den forbindelse, at rytterskolerne oprettedes.

Imidlertid besluttedes det at sælge ryttergodserne, og Antvorskov blev ved en auktion i 1774 opdelt i ni parceller. Hovedparcellen med Antvorskov slot blev købt af finansråd Koes. Han rev kirken ned, og af materialerne opførte han herregården Falkenstein ved Slagelse. Efter nogle år solgte han Antvorskov til grev von Dornath. Den-

ne afhændede det igen til storkøbmanden, gehejmekonferensråd Constantin Brun, som var gift med forfatterinden Frederikke Brun, og i syv år blev slottet rammen om bl. a. et udsøgt kunstnerliv.

I 1806 solgte Constantin Brun Antvorskov. Forinden havde han fra godset udstykket fire gårde, som han gav navne efter sine børn. Det var Idagård, Charlottedal, Augustadal og Carlsgård.

Efter den stærke frastykning var der ikke store indtægtsmuligheder for Antvorskov. Bygningerne forfaldt, blev efterhånden revet ned, og af fortidens herlighed er der i dag kun ruiner.

En sirlig malers skildringer

Sirligheden præger Johan Jacob Bruuns billeder, og de må anses for at være en ret nøjagtig gengivelse af forholdene, som de var. Bl.a. derfor har hans billeder fået stor historisk og topografisk interesse. En lang række købstæder og slotte har han skildret, og her er to billeder fra hans barndomsby, Slagelse.

Johan Jacob Bruun blev født i Slagelse i 1715, som søn af postmester, senere byskriver og rådmand Thomas Bruun. Oprindeligt var det tanken, at J.J. Bruun skulle gå den akademiske vej, men han brød af og fattede i stedet malerpensel og tegnegrejer. Han kom i lære hos miniaturemaleren Johan Herman Coning og lagde sig siden efter prospektmaleriet. J.J. Bruuns billeder fandt i væsentlig grad afsætning ved hoffet. I 1769 udgav han et værk med 60 stik efter sine topografiske tegninger, og de blev godt 200 år senere - 1971 - genudgivet på Rosenkilde og Bagers Forlag under titelen *Novus Atlas Daniæ*.

I bogens efterskrift, som er af Sv. Cedergreen Bech, hedder det bl.a.: Bruun udførte flere miniaturemalerier af fornemme folk og betegner sig der-

for Cabinet-Skildrer, men hans største indsats for eftertiden ligger inden for prospektmaleriet. Af prospekter har han udført omkring tusinde i tusch, akvarel og gouache, meget omhyggeligt, næsten pertentligt i detaljen, men med en sans for det yndefylde, idylliske i naturen, der gør ham fortjent til betegnelsen: Vor første landskabsmaler. Imidlertid har det næppe været nogen indbringende levevej at være skildrer, og to gange søgte han, dog uden held, embedet som postmester i Hillerød.

J.J. Bruun udsendte prænumerationssindbydelse til andet bind, bestående af prospekter fra Lolland, Falster, Fyn, Jylland og Holsten. Men der meldte sig kun 130 købere, hvilket ikke var tilstrækkeligt til at dække omkostningerne. Han ansøgte kongen om økonomisk støtte, men fik den ikke. I stedet udnævntes han til inspektør for salpeterværket i Hillerød.

Bruun opgav dog ikke tankerne om andet bind. Næsten to år senere skrev han en ny ansøgning om støtte fra partikulærkassen, men kongens kasse forblev imidlertid lukket.

Årsagen til dette kunne være, at den fra Norge

Antvorskov, malet af J.J. Bruun. Maleriet, som er fra 1743, findes i dag på Rosenborg.

Kirkeklokken fra Antvorskov høres over hele landet

Antvorskov Slotskirke blev revet ned i 1700-tallet. Dens sten og tømmer anvendtes til opførelsen af godset Falkenstein ved Slagelse. Mens kirken således er borte, er en af dens gamle klokker stadig i brug - og er endog den af alle klokker i Danmark, der høres af flest mennesker.

Klokken hænger i Vor Frue kirke - Københavns domkirke - og dens klang lyder hver dag i radioen i forbindelse med morgenandagten.

Det er den ældste og eneste middelalderklokke i København. Helt fra 1490 er den. I Vor Frue kirke hænger tillige den største klokke i Danmark - en såkaldt festklokke, der kun bruges ved specielle lejligheder.

Finansråd Koes, som ejede Antvorskov i nogle år og lod kirken nedrive, har formentlig efterladt

klokken på Antvorskov. En senere ejer, gehejme-konferensråd Constantin Brun, som havde Antvorskov fra 1799 til 1806, har så bragt klokken med sig til København.

Under englændernes bombardement af byen i 1807 blev Vor Frue kirke skudt i brand. Nogle år senere blev indsamlet midler til kirkens genopbygning, og Constantin Brun skænkede klokken fra Antvorskov.

Blandt dem, der har været tilknyttet Københavns domkirke gennem en længere årrække, er pastor Johs. Kirkegaard, Ottestrup ved Slagelse. I 25 år - fra 1946 til 1971 - var han kirketjener ved Vor Frue kirke. I 20 år sorterede ringningen under Johs. Kirkegaard. Og dengang foregik det manuelt, i dag er det automatisk.

Det skulle ske meget præcist i forbindelse med morgenandagten, da mange mennesker stillede uret efter ringningen i radioen, siger Johs. Kirkegaard. Når det sidste bedeslag lød, skulle klokken være halvni.

I mere end 50 år har der været transmitteret morgenandagt fra Vor Frue kirke. Selvfølgelig har der været kritik, og nogle har forsøgt at afskaffe den, men den overlever. Den hører til i manges bevidsthed og er blevet en del af hverdagen, ikke blot for de mange, som deltager i kirken, men også for folk ud over landet.

Da den transmitteres i radioen, er der også folk i udlandet, der lytter til den. Det medførte, at en

kromand på sydkysten af England under anden verdenskrig blev så betaget af klokken klang, at han gennem en ordbog lærte sig danske gloser for at kunne følge så meget som muligt af udsendelsen. Og efter krigen kom han til København, bl. a. for at se klokken og røre ved den.

- Men har klokken fra Antvorskov en særlig fin klang?

- Jeg har altid syntes, at det var en dejlig klokke at ringe med, siger Johs. Kirkegaard. Den har en meget smuk malmklang.

Billederne viser klokken fra Antvorskov og udsigten fra tårnet af Vor Frue kirke. Fotos er af Leo Grøndal.

Jens Baggesen fandt Slagelse var kedsomhedens moderstad

Mens H.C. Andersen kaldte Slagelse for Plagelse betegnede Jens Baggesen byen som kedsomhedens moderstad.

Begge gik i latinskolen i Slagelse. Jens Baggesen i årene 1777-82.

Under en rejse fra København til Trolleborg 1787 skrev Jens Baggesen om Slagelse:

Jeg druknede hef en del af mine bekymringer i den glædelige tanke, at jeg ikke længere var discipel i denne kedsomhedens moderstad. Erintringen af de fire lange elendighedens år, jeg der har tilbragt, satte min nærværende forfatning, trods al dens sorthed, i en slags lys. Ikke desto mindre befandt jeg mig meget tlet hos Kikebusks. Det er mig umuligt at befinde mig vel i denne by.

Mildere stemt blev han ved gensynet med sin barndoms by, Korsør, hvorom det hed:

Der så jeg stjerner som prikker tindre, og ønskede vinger for at fange dem.

Der syntes mig vor jord var meget mindre.

Men og tillige meget mindre slem.

Der så jeg månen ned bag øen glide.

De behagelige ideer, som erindringen af min spæde barndoms lyksalige uskyldighed opvakte hos mig ved synet af det sted, hvor jeg først begyndte at tænke, forjoges snart ved synet af husene, da jeg

Jens Baggesen efter maleri af S. Bendixen.

kørte gennem gaderne, som er lige så mange vidner om armod og jammer.

Skildringen af gensynet med Korsør slutter:

Jeg foer op til min moder. Glæden over at se hinanden igen efter to år kan jeg lige så lidt beskrive, som jeg den gang kunne udtrykke den. Den voksede meget ved en foræring, som jeg bragte med fra grevinde Schimmelmänn. Min moders øjne spurgte mig, om denne familie bestod af lutter engle, og et par tårer på mine kinder svarede ja.

Jens Baggesen var født i 1765. Hans far var kornskriver ved Korsør fæstning. Den lille Jens blev opdraget i moralsk strengthed. Han var meget videbegærlig og læselysten og han ønskede at studere for senere at blive præst. Men det kostede penge, og den slags var det småt med i hjemmet, hvor der var seks børn. Da Jens var 11 år fik han beskæftigelse hos postmesteren, hvor han skrev tallotteri-lister og ordnede breve. Siden fik han ansættelse hos amtsforvalteren, hvor han udførte kontorarbejde.

Efter at Jens Baggesen i knapt et år under vejledning af cand. teol. Joh. Brorson var blevet forberedt til indtrædelse i en latinsk skole kom han, som 13-årig, i efteråret 1777 til Slagelse.

Det siges, at han foretog dette skridt på egen hånd og uden sine forældres vidende. Men da han i Slagelse fik en god modtagelse af en farver Stolpe, der stod i venskabeligt forhold til hans forældre, må disse snart have billiget det nu engang tagne skridt. I hvert fald indførte faderen ham - ifølge rektor P. Wøldikes latinske testimonium academicum - personligt i skolen den 24. september samme år og lovede skriftligt, at sønnen der skulle fuldende sin studier.

Under skolegangen i Slagelse førte Jens Baggesen en dagbog, hvoraf endnu et par fragmenter er bevaret. De handler hovedsagelig om hans liv uden for skolen.

Da Jens Baggesen gik ud af latinskolen skrev rektor Wøldike i hans latinske testimonium academicum bl.a.:

Det første fortrin, hvorved dette unge menneske anbefaler sig er ved sin skønne skrift. Også han har vist talent for tegnekunsten (ved tegninger, som er fremkomne under leg og barnlig spøg) samt for musikken, dog uden at have haft lejlighed til ordentligt at dyrke disse kunster.

B. S. Ingemanns hjem i Slagelse

Da den 10-årige Bernhard Severin Ingemann i året 1800 kom til Slagelse sammen med sine søskende og sin mor, fik han sit hjem i ejendommen Bredegade 52-54, som ses på billedet.

B. S. Ingemanns far, som var præst i Torkilstrup på Falster, var kort forinden død. Bernhards mor valgte for sønnens skyld opholdet i den lille sjællandske købstad Slagelse, hvis lærde skole blev regnet for en af de bedste i landet.

Fra den skole var biskop Balle og Jens Baggesen udgået - den måtte nødvendigvis være fortræffelig; hedder det i B. S. Ingemanns Levnedsbog.

- Det var en halvdunkel oktoberaften 1800, da den udvandrede præstefamilie fra Torkilstrup kørte forbi Antvorskov slot, fortæller levnedsbogen. Det store, smukke slot stod endnu dengang, med mindet om sin klostertid, som en prydelse for egnen, temmelig nær ved skoven, omringet af haver og lunde. Det tilhørte den rige bestyrer for den vestindiske handel, Constantin Bruun, digterinden Frederikke Bruuns mand, som foretog meget til slottets og egnens forskønnelse.

Ved synet af den mægtige bygning som i halv-

mørket opløftede sine høje gavle og tårne over den lange, hvide ringmur, glemte den udvandrede landsbydreng det noget forstemmende indtryk af købstadslivet, således som han forrige aften havde tænkt sig det i Vordingborg. Der havde han en hel time stået alvorlig ved vinduet i en snæver gade, og kun set regnen skylle hen over brostenene, mens tågede fremtidsbilleder, svømmede ham forbi. I Næstved havde de rejsende holdt middag på apoteket, som tillige var gæstgiversted. Værten havde med vigtig mine, dog meget forekommende, fremstillet sig som »apotekerens - til tjeneste«. Drengen havde uvilkårligt tænkt på pulver til middag. Så galt var det dog ikke med livet i Sjællands købstæder.

Endelig nærmede den lange »udenlandsrejse« sig sin ende. Man kørte igennem den brede Slotsalle ind ad »Slottensport« i Slagelse og steg af i Bredegade hos en enkefrue, hvis halve huslejlighed nu blev familiens nye hjem. Alt her var vel småt og indskrænket i sammenligning med præstegården, men der var dog en stor stue og flere ret nette småværelser. Drengene skulle have deres kammer

i en sidebygning. I stedet for gulv var der kampestens-brolægning. Derom bekymrede de sig dog ikke.

Det første landsbydrengen om morgenen skulle undersøge var gårdsplads og have. Men i gården var der ingen færdsel med vogne, arbejdsfolk og kreaturer. Der trippede kun nogle høns. Når man steg op ad en trappe, kunne man kigge ind i en lille have - med aurikler - på foden af kirkegårdsbakken. Men der var lås for havedøren. Fra daglistuevinduerne havde man udsigt til den bredeste og fornemste gade. Uden for en gård med store ruder stod et rødt skilderhus. En rytter med dragen sabel gik altid frem og tilbage på fortovet. Der boede »Ritmesteren«. Byen havde en eskadron ryttere i garnison.

Her var meget færdsel med postvogne fra Korsør. Her kunne man se, hvor »Konferensråden«, »Kammerherren« og »Konfessionariusen« boede. »Geheimeråden« boede på Lille Antvorskov.

Nogle skoleelever gik forbi med deres bøger, således skulle også snart landsbydrengen gå til skolen, fortæller levnedsbogen.

B. S. Ingemann gik til latinskolen - den der stadig består under navnet »Kirkeladen«. Her gik Ingemann i skole i seks år. Ikke længe efter - i 1809 - var det latinskolen flyttedes til Bredegade 4-6, hvor bl. a. H. C. Andersen gik i skole.

B. S. Ingemann beretter i levnedsbogen om de små kår i hjemmet. Moderen måtte ofte tage af den lille kapital, hun havde medbragt fra auktionen i præstegården. Men hun var aldrig modløs eller rådvild. Hun forstod at tillave en sjælden god slags vineddike og anlagde et lille vineddikebryggeri i huset, hvorved enhver øjeblikkelig mangel for det meste blev afhjulpet. Moderens hus var og blev altid et lykkeligt hjem, fortæller levnedsbogen.

Den første rummeligere bolig måtte senere ombyttes med et yderst lille hus i Smedegade, hvor alting var så småt som i et dukkehus, men også holdtes lige så net og sirligt. Familien havde hele huset for sig selv, og der var en lille vakker have til.

Ingen af de to ejendomme, hvor B. S. Ingemann havde sit hjem, eksisterer mere. Huset Bredegade 52-54 blev revet ned i begyndelsen af 1960'erne.

Ejendommen Bredegade 4-6, hvor der var latinskole, og som efter at være benyttet til andre formål blev revet ned.

H.C. Andersens skoletid i Slagelse: Et valg mellem kunst og kundskaber

Det var et valg mellem kunst og kundskaber, da H. C. Andersen kom til Slagelse for at gå på latinskolen. Forinden havde han forsøgt en uddannelse ved teatret i København, men erkendt, at uden skoleuddannelse hjalp det ikke at have noget talent, og i hele sin skoletid undlod han praktisk taget al digtning.

H. C. Andersen holdt dog stadig så meget af teatret, at han under en juleferie i København hellere ville anvende penge til billet til teatret end til postvognen hjem til Slagelse. Derfor gik han i teatret den sidste aften i København og spadserede næste morgen afsted mod Slagelse, som han nåede ved 1-tiden den følgende nat.

Under hele sit ophold i Slagelse skrev H. C. Andersen næppe mere end fire-fem digte. Et af sine digte fik han optrykt i Vestsjællands Avis - det nuværende Sjællands Tidende. Under et besøg på

redaktionen blev han vel modtaget af den daværende redaktør, pastor Hans Bastholm, som siden i et venligt brev til H. C. Andersen tilrådede ham at holde sig til sine studier. Det råd satte han sig ikke op imod. I fire år gik han i skole i Slagelse fra 1822 til 1826. For H. C. Andersen var det fire år med lidelser, hvad der fik ham til at opfinde et nyt ord, som han forbandt med byens navn - Plagelse, der rimede på Slagelse.

Lidelserne havde deres udspring i latinskolen med dens ofte urimelige rektor S. Meisling. Og lidelserne forstærkedes i H. C. Andersens følsomme sind.

Latinskolen, der svarede til vor tids gymnasium, lå i Bredegade 4-6. At H. C. Andersens navn findes indgraveret i en plade på den gamle kirke, skyldes at latinskolen skole havde til huse her i flere hundrede år, inden den i 1809 blev flyttet til

Bredegade - og at den gamle latinske i Bredegade i øvrigt er revet ned.

Det meste af sin Slagelse-tid boede H. C. Andersen hos madam Henneberg, Bredegade 29, enke efter Andreas Henneberg, herredsfoged og skriver i Løve herred. Også fru Hennebergs bolig er forsvundet ud af bybilledet.

Om H. C. Andersens Slagelse-tid fortælles i en række bøger. Selv skildrer han tiden i Slagelse i ikke færre end tre bøger - »Mit livs eventyr«, »Mit livs eventyr uden digtning« og H. C. Andersens Levnedsbog.

En smuk efterårsdag rejste H. C. Andersen med postvognen fra København til Slagelse for at begynde skolegangen der, fortæller han bl.a. Da han om aftenen nåede Slagelse og stod af i gæstgivergården, spurgte han madammen der, hvilke mærkværdigheder, der var i Slagelse. - Den nye

engelske brandsprøjte og pastor Bastholms bibliotek, svarede der. - Og det var omtrent også alle mærkværdighederne, konstaterede H. C. Andersen. Et par lansener-officerer udgjorde den finere herreverden. Skolen var et af de store konversationsemner, som vekslede med talen om privatteatret.

I skolen fik H. C. Andersen plads mellem de små drenge i næstnederste klasse, idet han var uden særlige skolekundskaber.

- Jeg tør sige, at jeg var meget flittig, og man lod mig også snart rykke op i en højere klasse, skriver han. Men da jeg kom op uden at være moden nok, blev det en vedvarende anstrengelse, en næsten for stor åndelig byrde.

Rektor S. Meisling var en lærd og begavet mand, og inden for litteraturen stod han for fortrinlige gengivelser af oldtidens klassikere, fortæller H. C.

H. C. Andersen boede hos fru Henneberg i Bredegade nr. 29. I naboejendommen nr. 27, som ses på billedet her, boede en præsteenke, fru Lange, der tog sig pænt af H. C. Andersen. Han holdt på sin side meget af at komme der. Ikke alene på grund af hendes venlige adfærd, men også på grund af hendes tre kønne døtre. For uden beundring for den kvindelige charme var H. C. Andersen ikke. Ejendommen med fru Hennebergs tidligere bolig blev revet ned i begyndelsen af 1960'erne, men huset, hvor H. C. Andersen havde logi, blev revet ned på et langt tidligere tidspunkt. (Foto: H. Blytsgaard).

Andersen. Men han var ikke skikket til at opdrage unge mennesker. Undervisningen var ham vistnok en plage, og for eleverne blev den det ikke mindst under ham. De fleste af eleverne var bange for ham. Jeg allermost, skriver H. C. Andersen - ikke for hans strengthed, men for den måde han spottede os på, og de øgenavne, han gav hver af os.

Blev en drift kvæg ført gennem gaden, mens han læste med os, og en enkelt elev blev opmærksom på kvæget, faldt det let rektoren ind at befale os alle at gå hen til til vinduet for at se »vore brødre drage forbi«.

- Et glimt af velvilje lyste imellem frem hos ham, og jeg var sædvanligvis altid mellem de elever, han om søndagen bød hjem til sig - og da var han en ganske anden end på skolen. Han var fuld af spøg og morsomheder, fortalte pudsigheder, stillede tinsoldater op og legede med os og sine børn, fortæller H. C. Andersen.

Lyspunkter i skoletiden var især det, at eleverne havde gratis adgang til det dramatiske selskabs generalprøver på teatret.

Lykkeligst var H. C. Andersen, når han en enkelt gang i sommertiden kunne foretage en vandring til Sorø, hvor han besøgte digteren B. S. Ingemann, der var lektor på akademiet.

Da rektor Meisling var ked af at være i Slagelse, søgte han det ledige embede ved Helsingør Latin-skole og fik det.

Rektor S. Meisling efter maleri af ukendt kunstner. Billedet hænger i H. C. Andersens Hus i Odense.

- Til min overraskelse opfordrede han mig til at følge sig, skriver H. C. Andersen. Han ville læse privat med mig, og jeg kunne da om halvandet år blive student, hvilket der ikke var udsigt til, hvis jeg blev i Slagelse. Jeg måtte nu straks, tilføjede Meisling, flytte ind i hans hus. Han ville der modtage mig for de samme kostpenge, som jeg gav andet steds.

H. C. Andersen flyttede derefter fra madam Henneberg og ind til rektorens, der havde bolig på latinskolen, og siden flyttede han med rektorens til Helsingør. Her endte det dog med, at H. C. Andersen blev taget ud af latinskolen og ud af rektor Meislings hjem.

Blandt det, H.C. Andersen skrev under sit Slagelse-ophold, var sangen om »Den nye sprøjte«. Den findes bl.a. i Kaj Viderø's »Slagelse Gymnasiums sange«, der udkom i 1946, og gengives her.

Den nye sprøjte

Egen Mel. af Otto Mortensen.

*En Sprøjte har vi faaet nu,
den sprøjter, saa det er en Gru.
Vor hele By er sjæleglad,
den evig se paa Sprøjten gad
og paa den store, tykke Straale;
men Sprøjten kan det ikke taale.*

*Ak, hvor den Sprøjte er os kær!
Den er jo alle lige nær;
og baade Pige, Dreng og Svend
faa lov at gaa paa Torvet hen,
thi der er Tromme jo og Fløjte,
hver Gang vi prøve med vor Sprøjte.*

*Ved Raadhusdøren sidder ned
den hele høje Øvrighed,
og alle Byens Damer staa
i Vinduet og se derpaa,
mens Drengene af Glæde skraale
og vandes af den store Straale.*

*Den Sprøjte, ja den Sprøjte her,
den sætter Liv dog i enhver.
Selv jeg, saa tit jeg Sprøjten ser,
det er, som Hjertet i mig ler;
jeg glemmer Trommen selv og Fløjten,
thi al min Tanke er i Sprøjten.*

*H.C. Andersen.
Ca. 1823.*

Klaverbyggeriets mester

C.C. Hornung, der grundlagde klaverfabrikken Hornung & Møller, havde i otte år virksomhed i Slagelse. Her boede han i ejendommen på hjørnet af Løvegade og Schweizerpladsen - til venstre på billedet. Chr. Hornung var en musikalsk og teknisk begavelse og han foretog adskillige forbedringer på klaverbygningens område.

til at lave sådanne instrumenter. En tid havde han plads hos en instrumentmager i Kassel, og i 1827 vendte han tilbage til Skælskør, hvor han ved siden af sin snedkerivirksomhed begyndte fremstilling af klaverer. I 1834 flyttede han virksomheden til Slagelse, hvor han havde op til 16-17 svende i arbejde med instrumentbyggeriet. På grund af de

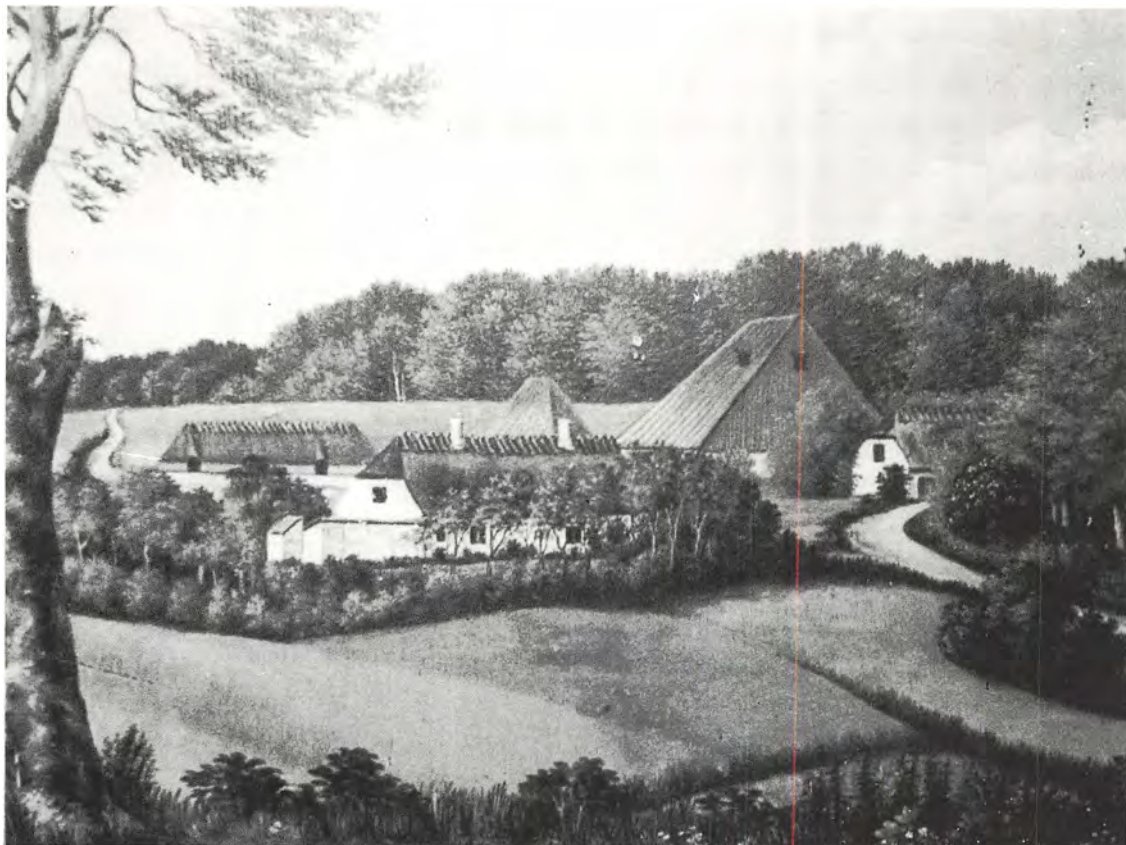
Instrumentmageriet var ikke Chr. Hornungs oprindelige fag. Han blev født i Skælskør, hvor hans far var hattemager, og selv blev han uddannet inden for samme fag. I sin fritid snedkererede han og lavede fløjter.

Som knap 23-årig drog Chr. Hornung i 1824 på valsen, som skik var dengang, og under et ophold i Tyskland gik han over til snedkerhåndværket. Ved synet af et flygel fik han en ubetvingelig lyst

ret store omkostninger ved at hente materialer hjem fra København og levere en stor part af instrumenterne tilbage til hovedstaden igen, flyttede Chr. Hornung virksomheden til København i 1842.

Efter at Chr. Hornung havde trukket sig ud af virksomheden, videreførtes den af hans kompagnon Hans Peter Møller.

Billedet er gengivet efter Slagelsebogen.

En fajanceproduktion gik i skår

En fajanceproduktion i Antvorskov blev kun kortvarig, og praktisk taget det hele er nu gået i skår. Kun 23 kendte, hele effekter er der tilbage. De findes rundt om på museer og i privatsamlinger.

De 18 var i 1982 udstillet i Handelsbankens Slagelseafdeling. Nogle af dem ses på billederne her. Det drejer sig om tallerkner, vinkrucker, skrivetøj og en uglaseret hund, der muligvis har været model for hunde, som er på låget af skrivetøjet. De to små runde effekter er blæk- og sandhuse til et skrivesæt. Sand blev strøet på det skrevne for at tørre blækket.

Endvidere et billede af pottemageriet og fajancefabrikken, malet på en skydeplade fra 1865.

Krigen mod England i 1807-14 gav den danske produktion en kortvarig opblomstring, og i Antvorskov var det generalkrigskommissær Hagen von Astrup, der oprettede en fabrik. Han var en kort tid ejer af Antvorskov gods og slot, og han etablerede først et pottemageri og så en fajancefabrik i

forbindelse med det teglværk, der i forvejen lå ved Svinesøen tæt ved skoven.

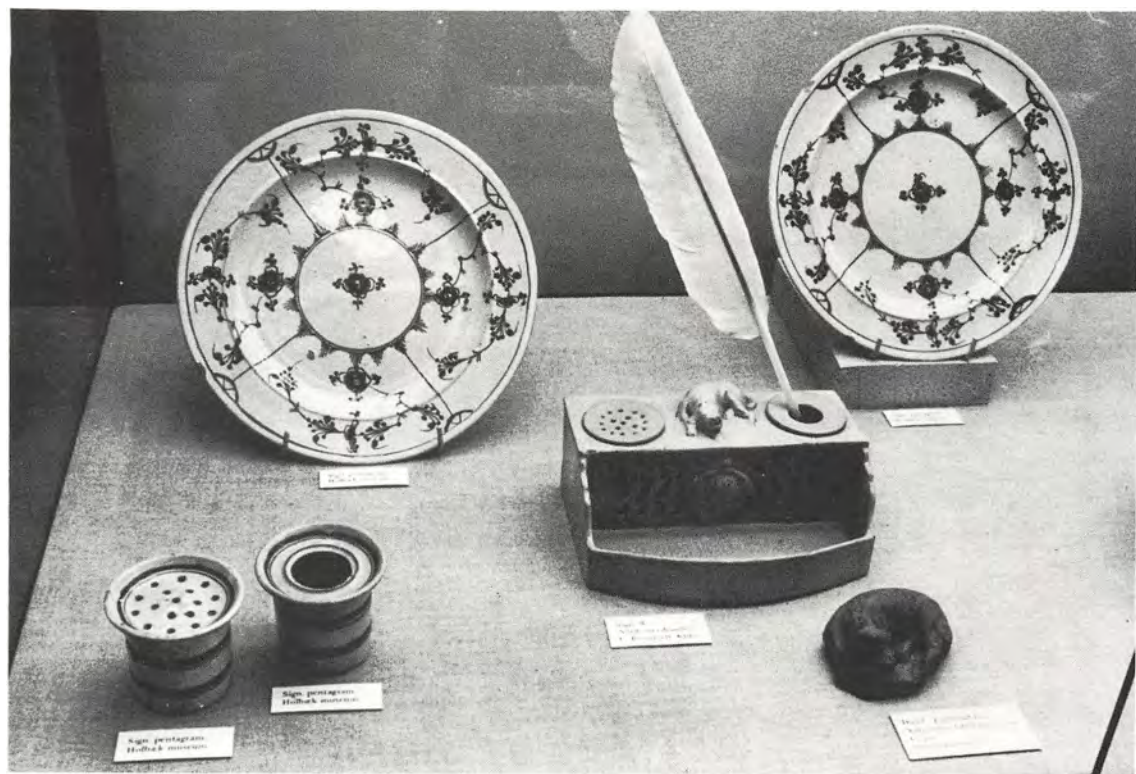
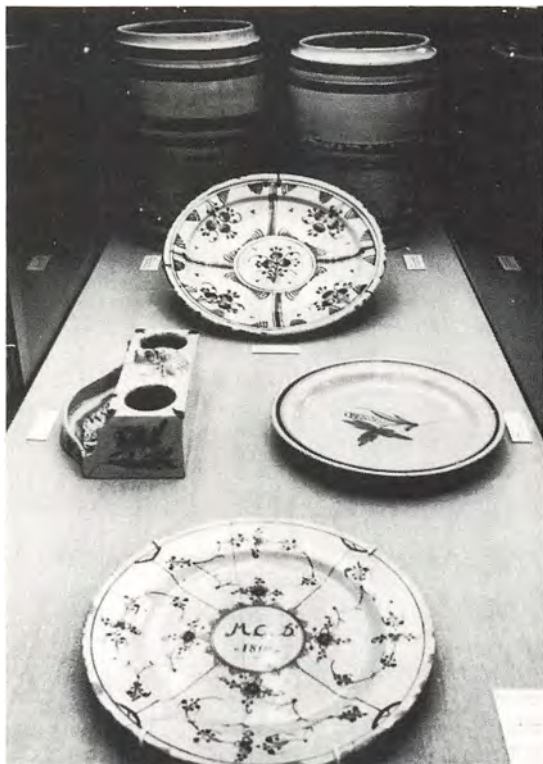
England var dengang det mest fajanceproducerende land, og noget måtte sættes i stedet for den afbrudte import. Der opstod flere fabrikker her i landet, og de gik godt i nogen tid. Men da krigen var forbi, kunne de ikke vedblivende klare sig i konkurrencen med den bedre og billigere engelske fajance.

Antvorskov pottemageri og fajancefabrik blev i følge kongelig bevilling oprettet 15. februar 1811, men muligvis er produktionen begyndt to-tre år forinden. Den varede til 1915.

- Særlig stor blev produktionen i Antvorskov ikke, skriver Gunner Knudsen i en artikel i Sorø Amtstidendes Søndagstillæg 1913. Den har næppe beskæftiget mere end en halv snes mand. Den fajance, som fremstilledes, var mest grovere husholdningssartikler som kopper, tallerkner, fade, terriner og lignende, og dekorationerne har næppe

været særlig kunstnerisk. Men vi ser dog, at der har været ansat særlige tyske fajancemalere på fabrikken.

Fabrikken bestod af flere forskellige bygninger. Længst mod vest lå pottemageri og længere mod øst den såkaldte fajancefabrik. Desuden et par huse, hvor svende og mestre boede. (Foto: Kim G. Madsen).

Lystskoven til borgernes anstændige forlystelse

I en tinglyst deklaration fra 1841 fastsættes det, at Slagelse bys borgere altid skal have tilladelse til at færdes i Lystskoven, og det stedse skal være tilladt på en anstændig måde at forlyste sig i skoven.

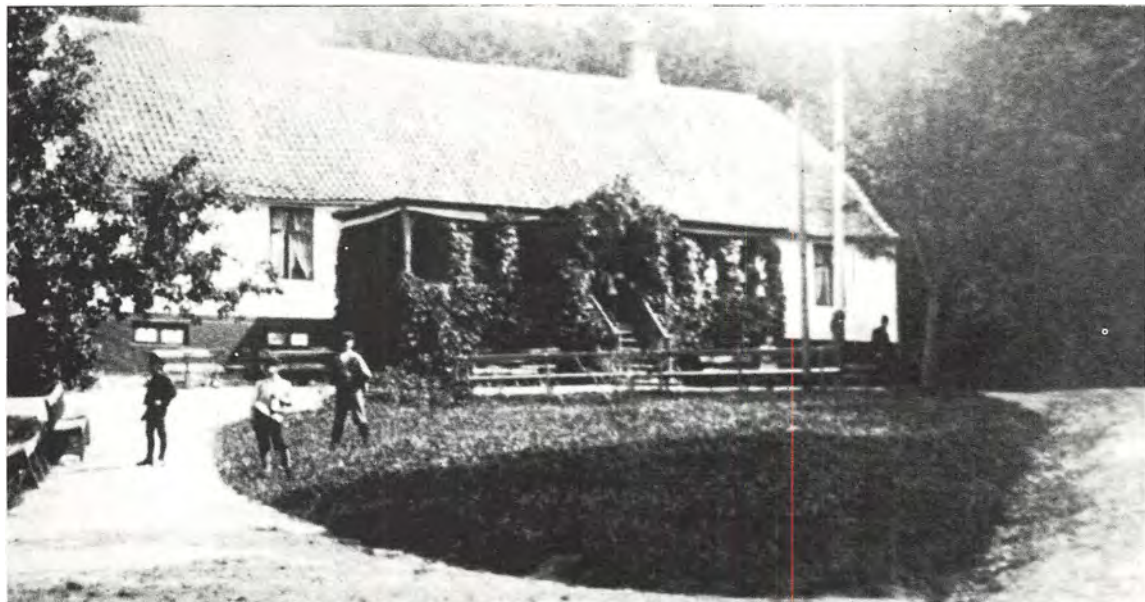
Deklarationen blev udstedt af fem borgere - H. H. Schou, L. Jørgensen, H. C. Jørgensen, A. Stampe og F. M. David. Forinden havde de forsøgt at sælge Lystskoven for en efter sigende rimelig pris, men byrådet mente ikke at kunne tillade sig købet.

I 1857 solgte de fem borgere Lystskoven, som er på 100 tønder land, til godsejer Neergaard, og den har siden hørt til Charlottedal skovdistrikt.

Der må ifølge deklarationen ikke uden tilladelse indrettes særegen forlystelse eller udøves jagt i skoven, og der må ikke køres eller rides på spadseregangene, men kun på vejene. De, der vil holde med hestevogn i skoven, må kun gøre det på pladsen mellem Studentersøen og Arnehavehus.

I Arnehavehus, hvor de fem nævnte borgere havde traktørbevilling, skulle de selv og kommende ejere ifølge deklarationen sørge for, at der var beværterbevilling - hvilket som bekendt også er blevet overholdt. Et af billederne her viser Arnehavehus, som det så ud før en brand i 1908.

Foruden i Arnehavehus var der i mange år

servering i Thehuset. Det lå, hvor vejen drejer fra til Parcelgården og ses på den lille tegning, gengivet efter avisudklip. Det er uvist, om dette hus brændte, eller det blev flyttet et andet sted hen.

Ikke mindst i forrige århundrede var Slagelse Lystskov et yndet mål for slagelseanernes aften- og søndagsture. Det var inden stranden endnu øvede den store tiltrækning, og den lå også lidt for langt væk. Til Lystskoven var der kun ca. 20 minutters gang fra byen. Til de store årlige begivenheder hørte fugleskydningerne. Hvor Studentersøen er, var der en eng, som på fugleskydningsdagene var opfyldt med vogne fra nær og fjern, og på festpladsen var der samlet al slags gøgl som på en markedsdag.

I 1900 foretog Forskønnelsesselskabet i Slagelse en indsamling for at få genetableret den efterhånden udtørrede Studentersø, og billedet af søen her er taget næppe mange år efter, at søen var genetableret.

Tilløbet til søen kommer fra nogle vandhuller i Thebakkenn, ikke langt fra, hvor Thehuset lå.

På et højdedrag lå tidligere et udsigtstårn, her vist på et postkort fra 1909. Tårnet blev revet ned, fordi det efter sigende lå for tæt op ad skydebanerne, som anvendtes i forbindelse med fugleskydningerne.

Borger- og Friskolen i Slagelse.

Arbejdsanstalt og skole

Skoler har i tidens løb fået mange benævnelser, som ikke findes i officielle dokumenter. Et af de mest kendte eksempler er navnet »slaveanstalt«. De historiske realiteter, der leder tanken hen på dette, er, at den første kommunale skole i Slagelse blev etableret i forbindelse med en arbejdsanstalt. Men dengang skulle arbejdsanstalt også anses for en betydelig mere fornuftig foranstaltning, end tilfældet er i dag. Det var et sted, hvor de, der var fattige og ikke havde arbejde, kunne gå hen og få det og derigennem opnå en kontant godtgørelse.

Skoler har der været i Slagelse i hvert fald siden 1658. Så langt tilbage kendes navne på skoleholdere. Men disse første skoler var private, der opretholdtes af forældrene. Kommunal skole fandtes ikke før 1799, og Østre skole var med sine 125 år den ældste, da den i 1981 blev nedlagt som folkeskole.

Efter den kommunale plan, som blev vedtaget i 1799, oprettedes en læse- og arbejdsskole i forbindelse med en arbejdsanstalt for byens fattige.

Af formålsparagrafferne fremgik det, at det skulle være en elementær skole, hvortil der foruden fagene læsning, skrivning og regning »kunne forbindes undervisning i nyttige videnskaber, der tjente til sand oplysning fremme, hvis der måtte findes

ædle menneskekærlige mænd, der uden betaling ville påtage sig at undervise en, to eller flere timer om ugen«. Hensigten med undervisningsmåden skulle være at »opvække tænksohmhed, skærpe forstanden, berige sproget, forædle hjertet og danne sæderne«.

Lærerne skulle møde et kvarter før undervisningstidens begyndelse for at se efter, om børnene var »sømmeligt klædte, toede og kæmmede«.

Til karaktergivningen bar lærerne nogle sedler på sig. De var på en kvadrattommers størrelse, og på hver seddel stod »vel«. En elev kunne daglig ved god opførsel få en-tre sedler. Efter at være forevist forældrene blev sedlerne bragt tilbage til lærerne, hvor de brugtes til en udregning af ugekarakteren, der strakte sig over skalaen »meget vel - vel - mådelig - slet«.

Til skolebygning købtes en bindingsværksejendom ved Skovsøgade. De første år gav skolens økonomi ofte anledning til bekymringer. I 1805 udlejedes legepladsen til en kunstberider, og skoleloftet udlejedes til kornmagasin for at pynte på økonomien.

I 1814 kom skoleloven, omfattende hele landet, men først den 12. januar 1825 var skolen i Slagelse

bragt i den anordnede form og blev indviet i overværelse af forskellige notabiliteter, lærere og børn.

På grund af et voksende elevtal blev skolen i 1840 delt i en borgerskole og en almue- eller friskole. Borgerskolen blev i Skovsøgade, mens friskolen fik lokaler i ejendommen på hjørnet af Fruegade og Slotsgade.

Borgerskolen var for børn, hvis forældre var af »embeds- og borgerstand«, og der skulle betales syv rigsdaler årligt for drenge og godt fem rigsdaler for piger. Friskolen var for de børn, hvis forældre ikke kunne eller ikke ville betale for børnene.

Mange forældre blev dog snart utilfredse med borgerskolen, bl. a. på grund af skolepengenes forhøjelse, og antallet af elever i friskolen steg forholdsmæssigt meget. Friskolens lokaler var dårlige, og derfor arbejdedes i flere år med tanken om en ny skolebygning. Da friskolen i 1853 blev opsagt til

fraflytning af lokalerne året efter, blev spørgsmålet om byggeriet højaktuelt.

Det vedtoges at opføre en bygning for både borgerskolen og friskolen. Til byggeplads valgtes den nedlagte Frue Kirkegård på hjørnet af Fruegade og Skovsøgade, og endvidere købtes jord fra nabo-ejendommen.

Den nye skolebygning stod færdig i 1856. Den så i de første år ud, som tegningen viser.

I 1898 opførtes endnu en bygning - almueskolen - som vist på fotografiet, med bl. a. geden i forgrunden. Dermed var borgerskolen og friskolen atter delt i to forskellige bygninger, og mellem de to skolars legepladser var der bomme for at skille de to kategorier. Efterhånden blev hele den kommunale skole dog til friskole, idet der som bekendt ikke længere betales for eleverne i den kommunale skole.

Guld- og sølvkunst i verdensklasse

Guld- og sølvkunst i verdensklasse var, hvad et af de nu bortgangne medlemmer af Slagelse Håndværker- og Industriforening, Vilhelm Christesen kom til at præstere.

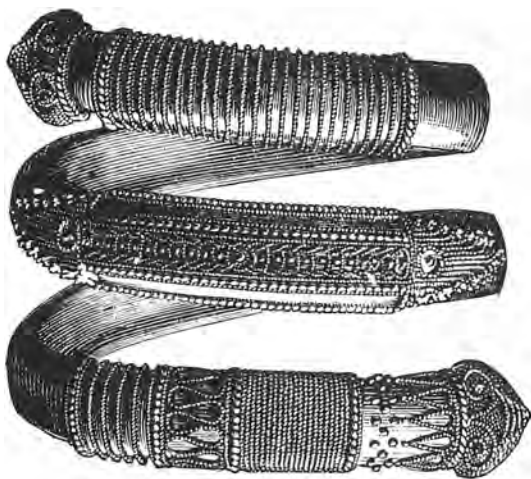
V. Christesen lærte guld- og sølvsmedefaget i Slagelse, og efter nogle udbytterige svendeår, bl.a. tre år i Bremen, etablerede han sig som selvstændig i Slagelse i 1846. Her optog han som den første i landet fabrikmæssig tilvirkning af guld- og sølvvarer.

Efter 10 års virksomhed i Slagelse flyttede han i 1856 til København, hvor han for alvor tog den udenlandske konkurrence op. Hans ting præsenteredes bl. a. på verdensudstillinger. Han søgte de største kunstneres assistance til sine værker, og et af de betydeligste, Skjoldet med motivet af Volmerslaget, skænkede han til Kunstindustrimuseet i København.

V. Christesen var medlem af den første bestyrelse i Slagelse Håndværker- og Industriforening, der blev stiftet 1855, og han blev foreningens første æresmedlem, udnævnt i 1878.

For teknisk Skole i Slagelse blev V. Christesen en god mand. I en længere årrække betænkte han skolen med penge. Han døde som 77-årig i 1899 og havde i sit testamente oprettet et legat på 2000 kr. til Teknisk Skole i Slagelse.

V. Christesen var hædret med både danske og udenlandske ordener.

Dette armbånd i oldnordisk stil udstillede V. Christesen i Paris i 1878.

Guldarmbånd i oldnordisk stil, som V. Christesen udstillede i Paris i 1867.

Opsats, som V. Christesen fremstillede efter tegning af H. Olrik, og som var med på verdensudstillingen i London i 1862.

Tegningerne er fra C. Nyrops bog »Dansk guldsmedekunst«, udgivet i 1885 i anledning af Københavns Guldsmedelaugs jubilæum.

Set og sagt over en dørtærskel

Denne dør fandtes i ejendommen Bjergbygade 2. Over den ses initialerne C. A. J. De står for C. Adolph Jørgensen, der lod huset bygge i 1848. Han var brændevinsbrænder og ejede tillige Herthaland.

Huset i Bjergbygade er forlængst revet ned, men rammen med initialer og årstal, der alt sammen er i træ, findes endnu på museet.

Lidt mere stil og karakter var der over dørene førhen. Men døren er også det vigtigste i et hus - i hvert fald når man skal ud og ind.

En dårlig ræv er det, der kun har én udgang, siges det, og en bagdør kan være praktisk, ikke alene når skraldespanden skal bæres ud, men også når man i visse situationer ønsker at forsvinde i al ubemærkethed.

Trods denne bygningsdels store betydning findes der ikke meget litteratur om døren. I bogen »Gamle danske døre«, som er skrevet af Gorm Benzon og udgivet af Kreditforeningen Danmark i 1979, hedder det, at der ikke tidligere er udkommet nogen bog, som udelukkende beskæftiger sig med de gamle døres kulturhistorie.

Siden er dog kommet bogen »Kik i Kjerteminde« med tekst af Richard G. Nielsen og fotos af Jørgen Kanding, Slagelse.

Gorm Benzon skrev i sin bog i 1979, at »hvor det for blot en snes år siden var god latin at rive gamle huse ned i massevis og erstatte dem med nye, bevarer de nu i stort omfang, og man søger at føre dem tilbage til den oprindelige skikkelse. Det betyder, at den håndgjorte dør atter har fået betydning, og det kunne gøre mangt et typehus langt mere spændende, om den også fandt vej dertil«.

I bogen »Kik i Kjerteminde«, der udkom i 1981, bemærker Richard G. Nielsen bl.a.: »Der er ældgammel tradition for, at døren søges gjort til en bygnings prydding fra den mindste hytte til det fornemste palæ«.

Gadedøren kan åbne for gæstfrihed, og den kan skærme for privatlivets fred. Som sådan er den en såre praktisk ting«, fastslår Richard Nielsen.

Men er der ikke skrevet overvældende mængder litteratur om døren, så er der i hvert fald set og sagt meget over en dørtærskel. - Og for at ingen skal tro, dette blot drejer sig om at »tale op ad døre og ned ad stolper«, og før nogen skal sige, at de »ikke tror én over en dørtærskel« eller ligefrem »sætter én stolen for døren«, skal denne artikel slutte.

Billedet er lånt fra Lokalhistorisk Arkiv i Slagelse.

Krinolinetidens kalamiteter

Gangen blev lettere, men dansen sværere, og mere utilnærmelige blev damerne i krinolinetidens omfangsrige skørter.

»Krinolinerne dirrede artig«, skrev en forfatter.

Møblementerne måtte der også foretages visse indgreb i. Lænestolene blev for snævre, og man fik de specielle krinolinstole.

Krinolinerne dannede slutled i en længere tids udvikling af kvindedragterne. Fra 1820'erne blev ærmer og nederdele stadig mere omfangsrige. Et voksende antal stiveskørter virkede tyngende på hofterne og besværede gangen. Derfor kom krinolinerne befriende i 1850'erne. Med deres fjedre af stål eller fiskeben gav de ikke blot skørtet vidde og runding, men de gjorde også gangen lettere. Den egentlige idé med krinolinerne var, at de skulle fremhæve stoffets mønstre, kniplinger og broderier.

Billedet er af Michaeline Mortensen som 18-årig i 1872. Hendes forældre, der havde Rødstensgård i Holmstrup ved Slagelse, var i 1841 indvandret fra Langeland. Selv blev hun i 1878 gift med L.P. Jensen, Stervbogård, Kr.Stillinge, som senere byggede Hotel Strandlyst.

L.P. Jensen, der foruden landbrug og hoteldrift havde et virke som foredragsholder og skribent, holdt meget af sin kone, men brød sig ikke om krinolinemoden - i hvert fald ikke, da han et halvt hundrede år senere skulle beskrive den.

I en artikel om »Bondeliv« i Årbog for Historisk Samfund for Sorø amt 1925 skrev han bl.a. om gilderne:

I sidste halvdel af tresserne var krinolinerne endnu på mode, og mange af de unge koner og piger mødte med disse tåbelige, upraktiske indretninger under hvergarntskørterne. Ikke alene var det besværligt for dem selv og deres kavalere at svinge sig i dansen, men når de så undertiden lidt

hovedkuls blev sat ned på de smalle bænke, hvor skørterne ikke fik tid til at presses ind under, kunne der rejse sig en hel port i rundbuestil, der åbnede udsigt til damens »underværker« i betænkelig grad og selvfølgelig morede tilskuerne.

Vi har lånt billedet af Helge Christiansen, Bildsø.

Oldtidens form for brokonstruktion

Oldtidens form for brokonstruktion har stået sin prøve ved Slagelse helt op i vor tid. Bl.a. med broen over banen i Hyllerup, som i 1983 blev revet ned på grund af banens elektrificering. Endvidere med en tilsvarende bro, som fører vejen mellem Slagelse og Hejninge over banen.

Billedet er af broen i Hyllerup, som den så ud kort før nedrivningen, som den havde set ud siden opførelsen 130 år forinden.

Det er en såkaldt buebro, hvis bærende konstruktion består af tre murede brobuer, med en spændvidde på 5-6 meter.

- Det er en meget gammel byggemåde. De ca. to tusinde år gamle romerske aquadukter og vore middelalderkirker er bygget efter samme princip, oplyser afdelingsingeniør Ole Wang-Sørensen fra DSB's elektrificeringskoordinering. En næsten uændret anvendelse af buer gennem flere tusinde år og eksempler på meget gamle bygværker viser, at denne konstruktionsform er både god og stærk.

Med de sidste to hundrede års anvendelse af jern og stål i brobygningen er buen blevet udviklet til de slanke og elegante konstruktioner med meget store spændvidder. I de store danske broer finder vi dem i f.eks. Storestrømsbroen.

Broen i Hyllerup er bygget i årene 1853-54 sam-

tidig med udførelsen af det første enkeltsporede baneanlæg mellem Roskilde og Korsør. Arbejdet med anlæggelse af banen og dermed også byggeriet af broen i Hyllerup udførtes af det engelske entreprenørselskab Fox, Henderson & Co.

Det er ikke alle de gamle, såkaldte englænderbroer, der rives ned i forbindelse med elektrificeringen. Da arbejdet med omlægningen på Vestbanen mellem Roskilde og Korsør startede, var der seks af disse broer tilbage.

Den ene af broerne var i tidens løb blevet ombygget til ukendelighed og var derfor ikke bevaringsværdig, to af broerne var meget dårligt funderede, og en enkelt, nemlig broen i Hyllerup, ligger så uheldigt, at ombygning ikke var mulig med rimelige udgifter. Tilbage var der to broer, som DSB i samarbejde med fredningsmyndighederne indstillede til fredning. Disse broer, der begge er i en god vedligeholdelsesstand og med god beliggenhed, er meget originale, idet der ikke er foretaget egentlige ombygninger og udvidelser siden opførelsen. Den ene af de to nu fredede broer er den, der ligger på vejen til vikingeborgen Trelleborg og derfor meget tæt ved Hyllerup.

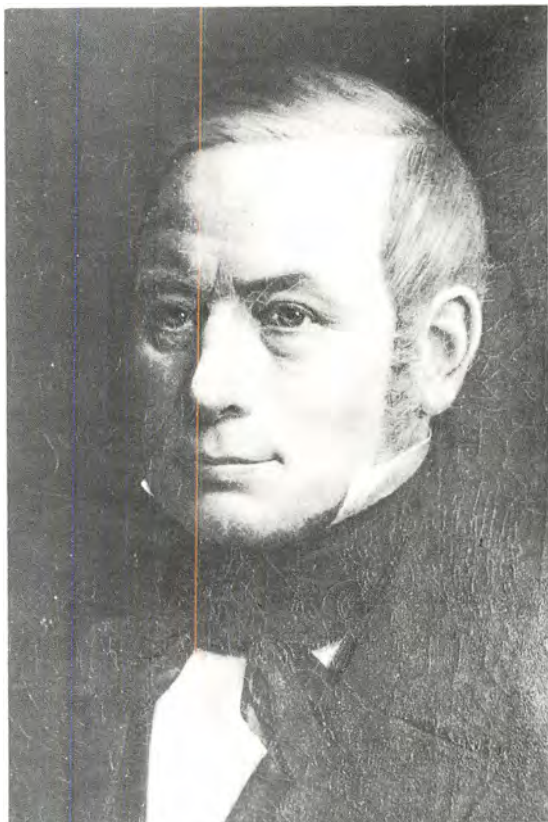
(Foto Kim G. Madsen)

De søger at bevare historien

Gl. Antvorskov blev bygget med bl. a. det formål at bevare de historiske omgivelser. Ejendommen blev opført af Hans Henrik Schou, som fra sin tidligste barndom fulgte godsets og slottet Antvorskovs forringelse fra dets storhedstid til dets ruin.

H.H. Schou købte Slotsbakken med en bygning, som den tidligere ejer, købmand Bolhorn havde opført. Denne bygning nedrev H.H. Schou og opførte Gl. Antvorskov i 1858. Han anlagde haven på ny og opgravede den gamle kampestensgrund, som Bolhorn havde ladet ligge der, hvor hovedbygningen havde stået. Året forinden havde H.H. Schou opført Antvorskov Teglværk.

I nogle optegnelser fra 1860 skriver H.H. Schou bl.a.: »Det var for en stor del af interesse for det gamle Antvorskov, at jeg købte det og bragte haven frem igen fra den ødelæggelse, den var undergået, og byggede et solidt hus, som kan stå gennem flere slægter, når Gud vil skåne det«.

H.H. Schou - ville bevare de historiske omgivelser og byggede Gl. Antvorskov.

Akvarel af Gl. Antvorskov, 1913.

I de første år efter H.H. Schous død i 1870 stod Antvorskov tomt. Så blev det lejet ud, men lejen var kun lille, og haven blev forsømt. Kaptajn Theodor Schou, der havde arvet ejendommen efter sin far, men boede i København, havde mange spekulationer over, hvordan han skulle anvende ejendommen. Han fik så den ide at indrette Antvorskov til en undervisningsanstalt for unge piger, fortæller Bodil Spandet, f. Schou, i bogen »Fra slægten Schous Bolig Gl. Antvorskov«, 1932. Hertil krævedes en ret stor ombygning af huset, bl. a. indrettedes værelser med kviste på 1. sal. Der havde tidligere kun været værelser i gavlene. Ligeledes byggedes midt i huset den trappe, der fører ovenpå. Tidligere var der en trappe i hver ende af huset.

Den 4. maj 1875 kunne Sorø Amtstidende meddele: »Antvorskov Pensions- og Undervisningsanstalt for unge piger åbnedes i går ved en højtide-

lighed, som flere indenbys og udenbys gæster overværede. Blandt de sidste bemærkedes d'hr. prof. Madvig og Classen. Efter at anstaltens stifter, kaptein Schou havde gjort rede for dens plan, holdt dr. Viborg indvielsestalen, i hvilken han udviklede kvindens betydning i fortid og nutid. Derefter besøgte gæsterne de særdeles hensigtsmæssigt og smagfuldt indrettede lokaler. Anstalten begynder sin virksomhed med 11 pensionærer og to elever fra Slagelse. Bestyrerinden frøken Thaarup og to lærerinder, fr. Burnonville og fr. Schmidt-Phiceldeck, samt husbestyrerinden fr. Luplau, bor alle på anstalten«.

Da Theodor Schou i 1888 blev pensioneret fra hæren, flyttede han sammen med sin hustru og datteren Bodil, der senere blev gift Spandet og skrev nævnte bog, til Slagelse. Her fortsatte Schou og hustru med at have pensionat og kursus for unge piger, idet Schou sammen med en dansk og en fransk lærerinde besørgede undervisningen, indtil han i

1891 besluttede helt at ophøre med denne virksomhed.

Blandt dem, der var elever på Antvorskov, mens den var kursusinstitution, var forfatterinden Agnes Henningsen, og bl.a. herom fortæller hun i en af sine erindringsbøger »Let gang på jorden«.

I 1910 overdrog Theodor Skov Antvorskov, Herthalund og teglværket til sin søn, Vilhelm Schou, som samme år flyttede fra Herthalund til Antvorskov, mens Theodor Schou og hustru flyttede til København. Her døde Theodor Schou i januar og hans hustru i september 1912.

Vilhelm Schou døde på Antvorskov i 1922. I sit testamente henstillede han til arvingerne at sikre Antvorskov en fremtid, der var dets ruiner, dets gamle berømmelse og dets skønne beliggenhed værdig.

Det skete ved, at teglværket blev omdannet til et aktieselskab og Antvorskov til en selvejende institution og bolig for slægten Schou.

Gl. Antvorskov som kursusinstitution for unge piger. (Billede lånt af faglærer Frede Henriksen).

Mere end tobak for en skilling

Det var mere end tobak for en skilling, men ikke ret meget mere - der var startgrundlaget for Vilhelm Langes Fabrikker i Slagelse i 1873. Grundkapitalen var otte rigsdaler - hvilket selv efter datidens pengeværdi ikke var meget. De lokale mæssige forhold, hvorunder der begyndtes, var tilsvarende beskedne.

Den 24-årige Vilhelm Lange, der kom fra Svendborg og søgte borgerbrev som tobaksspinder i Slagelse, lejede en butik i urmager Nørlunds ejendom på Nytorv. Her var tillige en mindre lejlighed og et baghus til fabrikation af røgtobak og skråtobak.

Vilhelm Langes første medhjælp var to drenge, der kom og hjalp, efter at der var lukket i butikken kl. 10 om aftenen. Med disse to arbejdede Vilhelm Lange til kl. 1-2 om natten.

Efter et år engageredes en svend samt endnu en dreng. Virksomheden voksede støt, og Vilh. Lange købte i 1880 Roys Tobaksfabrikker, som lå i

nærheden, og dertil flyttede Vilh. Lange hele sin produktion.

Den ene udvidelse fulgte efter den anden gennem årene, og Vilh. Langes Fabrikker blev en af byens største virksomheder med en årlig produktion, der løb op i millioner. I begyndelsen af 1930'erne beskæftigede virksomheden omkring 250 medarbejdere.

Vilh. Lange, der blev medlem af byrådet, Folketinget og Landstinget, døde i 1917. Hans søn, Sigfred Lange, videreførte fabrikkerne, men døde efter en automobilulykke i Tyskland i 1931. Hans enke drev fabrikkerne videre i nogle år, hvorefter de blev omdannet til aktieselskab med fru Lange som formand. Fabrikant Peter Axelsen fra margarinfabrikken blev direktør. Han afløstes senere af sin søn Niels Henning Axelsen, og efter ham blev Henning Christgau direktør.

Siden skiftede fabrikken i Slagelse ejere nogle gange.

I nogle år blev den drevet af det danske privatejede firma Louis Dobbermann. I 1954 købt fabrikkerne i Slagelse af frk. Frederikke Jørgensen, der var kasserer på Vilh. Langes Fabrikker. Hun solgte i 1966 Slagelse-virksomheden til Skandinavisk Tobakskompagni, der lagde produktionen ind under sine egne fabrikker, og produktionen i Slagelse hørte op.

Billederne har vi lånt fra Lokahistorisk Arkiv.

På det ene, som antages at være fra slutningen af det forrige århundrede, ses medarbejdere uden for fabrikken. I midten af bageste række Vilhelm Lange (med hånden på brystet). Det andet billede, som formodentlig er fra 1920'erne eller begyndelsen af trediverne, viser facaden af Vilh. Langes Fabrikker ud mod Nytorv. Produktionslokalene fandtes i bygninger i gården.

Kirkeskibe bygget af blind

En drøm om at blive sømand ligger bag fremstillingen af de to skibe, som hænger i henholdsvis Sct. Mikkels og Sct. Peders kirke. En drøm, som aldrig blev opfyldt.

Skibene er bygget i midten af det forrige århundrede af Johs. Rasmussen og skænket til kirkerne. Han var smedemester og blev blind som 32-årig. Under arbejdet med jernet i Bredegades smedje fik han en splint i det ene øje, og virkningerne heraf bredte sig også til det andet, så han blev blind på begge øjne. Det første skib, som han byggede, var til hans to-årige datter Laura. Men hun fik ikke lov til at glæde sig i mange år over det. Hun døde som kun fire-årig.

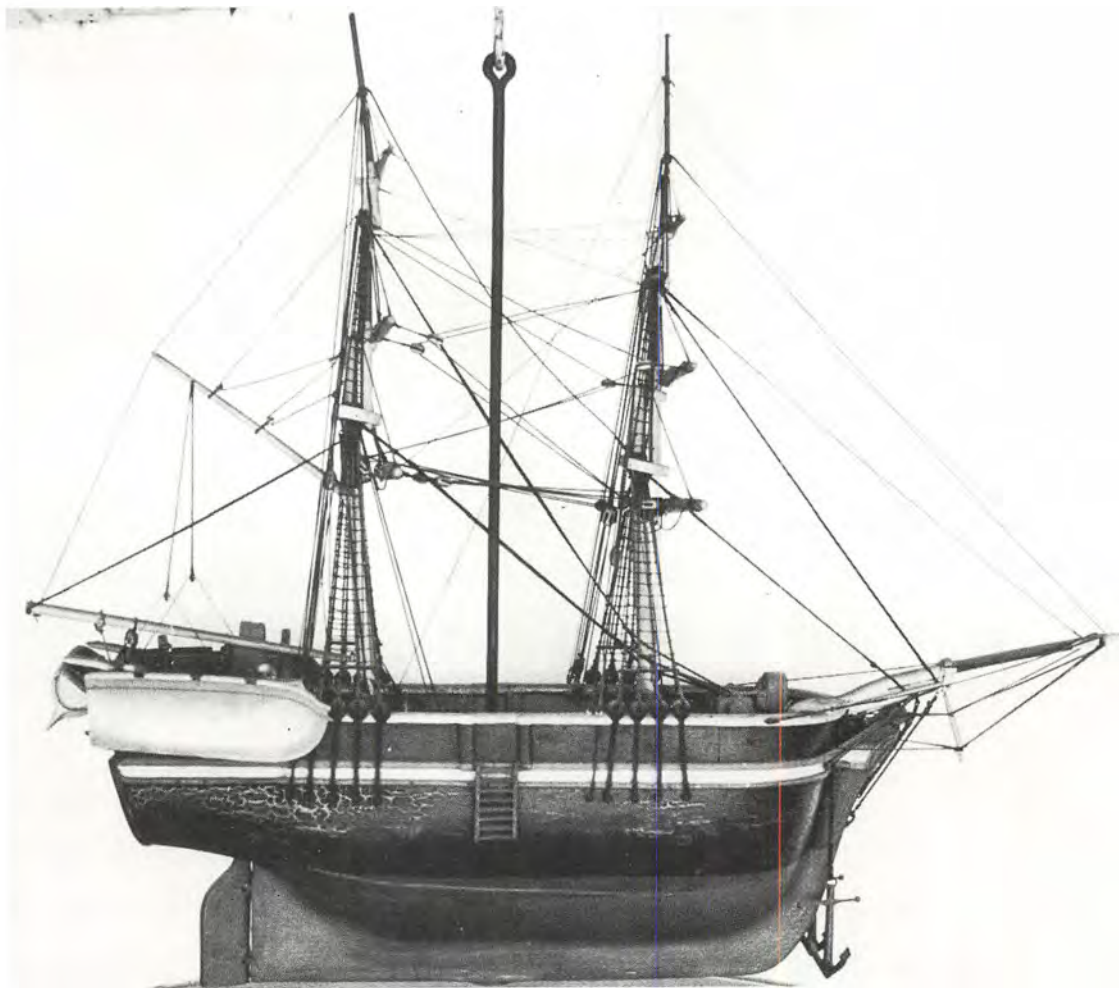
Dette skib findes nu hos en sønneatter, Julie

Egebrand, der fyldte 90 år i december 1883 og bor i Ringsted. Skibet Laura, som det er kaldt efter sin første ejer, er fremstillet omkring en halv snes år før de to skibe, som blev skænket til Slagelse-kirkerne.

Johs. Rasmussens far var skipper og sejlede på verdenshavene, og selv ville Johs. Rasmussen også gerne have været sømand, men måtte ikke for sine forældre. Lysten til at blive sømand har inspireret ham til at lave skibe.

Efter at være blevet blind ernærede han og hustruen sig ved at drive en lille høkerbutik i Stenstuegade 11. Johs. Rasmussen blev 84 år.

I de seneste år, indtil sin død i 1901, boede Johs. Rasmussen hos en søn og svigerdatter i Stenstuegade 11.

Skonnerbriggen Haabet, som hænger i Sct. Peders kirke. (Foto: Leo Grøndal).

Johs. Rasmussen og hustru, Dorthea, fotograferet af A. O. Nielsen, der nedsatte sig som fotograf i Slagelse i 1862.

Julie Egebrand med skibet Laura, som hendes farfar fremstillede. Billedet er fra 1982. (Foto: Kim Garde Madsen).

Barken Frederik VII i Sct. Mikkel's kirke. (Foto: Leo Grøndal).

Våbenskjold i loftet og kakkellovn fra 1880'erne

De fleste bøndergårde har haft bomærker, men de færreste våbenskjold. Af sidstnævnte findes et under loftet i stuehuset hos Osvald Larsen i Kr. Stillinge.

Skjoldet blev påmalet af Jens Peder Dedenroth, som havde gården i slutningen af det forrige århundrede, og som gav gården navneændring efter sin kone, så den kom til at hedde Marielyst, mod førhen Tornemosegård. I 1888 byggede han nyt stuehus, og samme år må våbenskjoldet antages at være påmalet.

Slægten Dedenroth stammer fra Tyskland. Georg Vilhelm von Dendenroth, der levede 1743-94,

var officer, men udvandrede til Danmark i 1775. Her blev han huslærer for kammerherre Fabritius de Tengnagels børn på Vejlegård, Tåsinge.

I skjoldets højre side er tre franske liljer og i venstre to bånd med bjælker. Øverst på skjoldet en ridderhjelm med visir.

En ridderhjelm bar et mærke, svarende til skjoldmærket, og på dette konstateredes, om det var ven eller fjende, man stod overfor.

Bomærket, som tidligere anvendtes på bøndergårdene, kunne også godt have skjoldform, men det bestod af nogle streger i forskellige mønstre. Med dette kunne kvæget brændmærkes, eller bomærket kunne skæres ind i vogne eller andre ejendele. Det var også almindeligt, at den slags mærker blev gengivet, enten snittet ind i eller malet på bjælker eller lofter.

I samme stue, som våbenskjoldet findes på gården i Kr. Stillinge, er en stor kakkellovn af rigtige kakler, antagelig fra omkring samme årstal, 1888. Efterhånden også en sjældenhed. Den slags kakkellovne fremstilledes bl.a. af Kähler i Næstved og af fabrikker i Holsten og samt i Christiansfeldt indtil slutningen af 1800-tallet.

Billederne viser våbenskjoldet i loftet på gården i Kr. Stillinge samt kakkellovnen, som præsenteres af fru Helga Larsen.

(Foto: Leo Grøndal).

Pigeskolen i Fruegade

Denne bygning i Fruegade var tidligere pigeskole, først drevet af frk. M. Bourneville og siden videreført af frøknerne Branner.

Marie og Louise Branner startede forinden med pigeskole i Sct. Peders præstegård. De var døtre af pastor C. C. M. Branner, der var præst ved Sct. Peders kirke 1854-84. Fra 1885 fik hans døtre skole i Fruegade 13.

I Frk. Branners skoles årsberetning for 1889-90, dateret marts 1890, hedder det bl. a.:

Skolen, som vi overtog efter frk. M. Bourneville i maj 1885, talte dengang 33 elever, fordelt på fire klasser. Den tæller for tiden 82 elever, fordelt på syv klasser, skrev Marie og Louise Branner.

I de følgende år var skolen jævnt voksende, og lokalerne i Fruegade blev for små. I år 1900 stod en ny bygning klar i Frederiksgade. Marie Branner nåede ikke at opleve dette, så det blev Louise Branner, der alene blev leder af skolen i dens nye omgivelser.

I 1907 overdrog hun skolen til et nystiftet selskab og blev inspektrice ved Horsens Statsskole. Baggrunden for dette var hendes bekymring for udviklingen under den nye lov om højere alment skoler, som indførte mellem- og realeksamen. Da ingen havde mod på at overtage skolen for egen regning, stiftede en kreds af borgere et nyt selskab, »A/S Fremtiden, Privatskolen for Slagelse og Omegn«.

Leder af denne skole blev realskolelærer H. Calisen Dyhr, der kom fra Nykøbing M., og som skolen siden blev opkaldt efter. I mange år hed den Slagelse private Mellem- og Realskole, men var almindeligt kendt som »Dyhres Skole«, og dette blev dens officielle navn, efter at den i 1971 var blevet selvejende institution.

I den tidligere skole er der nu beboelse.

(Foto: Preben Pathuel).

Avanceret herregårdsmejeri i 1859

Forinden andelsmejerier blev bygget, fandtes der bl. a. herregårdsmejerier. De havde hver især et produktionsgrundlag på flere hundrede køer og magtede således det økonomiske og tekniske.

Blandt de efter datidens forhold mest avancerede mejerier var Valbygårds, som blev opført af

Mejeriet på Valbygård. Akvarel signeret JFB.

godsejer August Bech i 1859. Han var på mange områder en foregangsmand inden for landbruget, og til opførelsen af mejeriet tilkaldte han bl. a. udenlandsk ekspertise.

En mejerske, Lene Juhl, f. Bjerregaard, har skrevet en beretning, som bl. a. opbevares på landbrugsmuseet på Gl. Estrup. Hun var født i Såby mellem Horsens og Skanderborg og fik sin uddannelse på Såby Mejeri. Hun var siden en halv snes år på Valbygårds mejeri, først et halvt år fra 1. november 1889 og senere i ti sammenhængende år fra 1891.

Det hedder i hendes beretning bl. a.:

I mejeriet var i reglen 10 svenske malkepiger, direkte importeret fra Sverige, samt 7-8 husmandskoner til malkning. Der var 400 malkekøer. Malkningen sorterede under en mejeribestyrer - må ikke forveksles med mejeribestyrerne på andelsmejerierne, hvor disse er den øverste kraft. Denne havde

ikke noget i mejeriet at gøre. Hans bestilling var at påse malkningen, kvægets røgt og pleje samt opdræt ligesom handel med kreaturerne og slagtingen. Der var 10-12 røgttere samt stort fårehold, omkring 200, der blev passet af en fårehyrde samt en dreng og en schæferhund. Det så mærkeligt ud, når den store skare blev lukket ud: manden gik foran, drengen ved siden og hunden bagefter - der var ingen af dyrene, der brød ud af geleddet.

Foruden Valbygård ejede hofjærgermesteren en gård ved siden af, der hed Brorup. Den var forpagtet ud, men mælken kom over til os. Der var 150 køer samt Langebjerg på 50, så vi havde mælken af ca. 600 køer. I mejeriet var der en mejerske, en fyrbøder, der passede dampkedelen og maskineriet, to undermejersker samt 8-10 mejeripiger.

Der blev malket to gange daglig, med 20 køer til hver. Kostalden var indrettet, så køerne stod på tværs i stalden - 20 i hver række. Mejeribestyreren tog stikprøver, om de var malket rene.

Mælken blev siet i store trætrønder - kaldet junger - og hængt på en dertil indrettet mælkevogn. Når der var læs, kom to røgttere kørende op til mejeriet, og med en tværstang over skuldrene bar de mælken ind til vægten og derfra i kælderen, hvor den igen blev siet i blikkølere og sænket i bassiner med koldt vand. Det var aftenmælken, der fik den behandling. Morgenmælken kom også på vægten, og derfra siet i karret og direkte i centrifugerne.

Mens mælken blev skummet, kom kærnen i gang med fløden - fra dagen i forvejen - der var syrnet i trætrønderne. Undermejerskerne bar fløden op fra kælderen til kærnen, som var oppe i selve mejeriet, og bar den nye ned, som så gennemgik samme proces til næste dag. Skummetmælken gik direkte i ostekarret, men en del skulle bruges til opdræt af kalve og grise. Vi lavede i reglen otte oste hver dag af den skummede mælk, som blev tilsat løbe - et produkt, som blev købt hos materialisten - og efter en times forløb var det en tyk masse og blev så rørt med nogle dertil indrettede ostegrebe. Så sank osten til bunds, og vollen blev tappet fra, og derefter blev massen behandlet med hænderne og tilsat salt og kommen. Og dér gjaldt det gamle: mejerskers sved gør osten fed. Når den var godt gennemæltet, kom den i ostekopperne eller forme og blev sat i ostepresserne til næste dag. De var så blevet faste, og fra pressen blev de lagt i et kar med saltlage et døgn og derfra på ostekammeret på hylder. De skulle vendes hver dag, indtil de var lagret, i reglen 2-3 måneder.

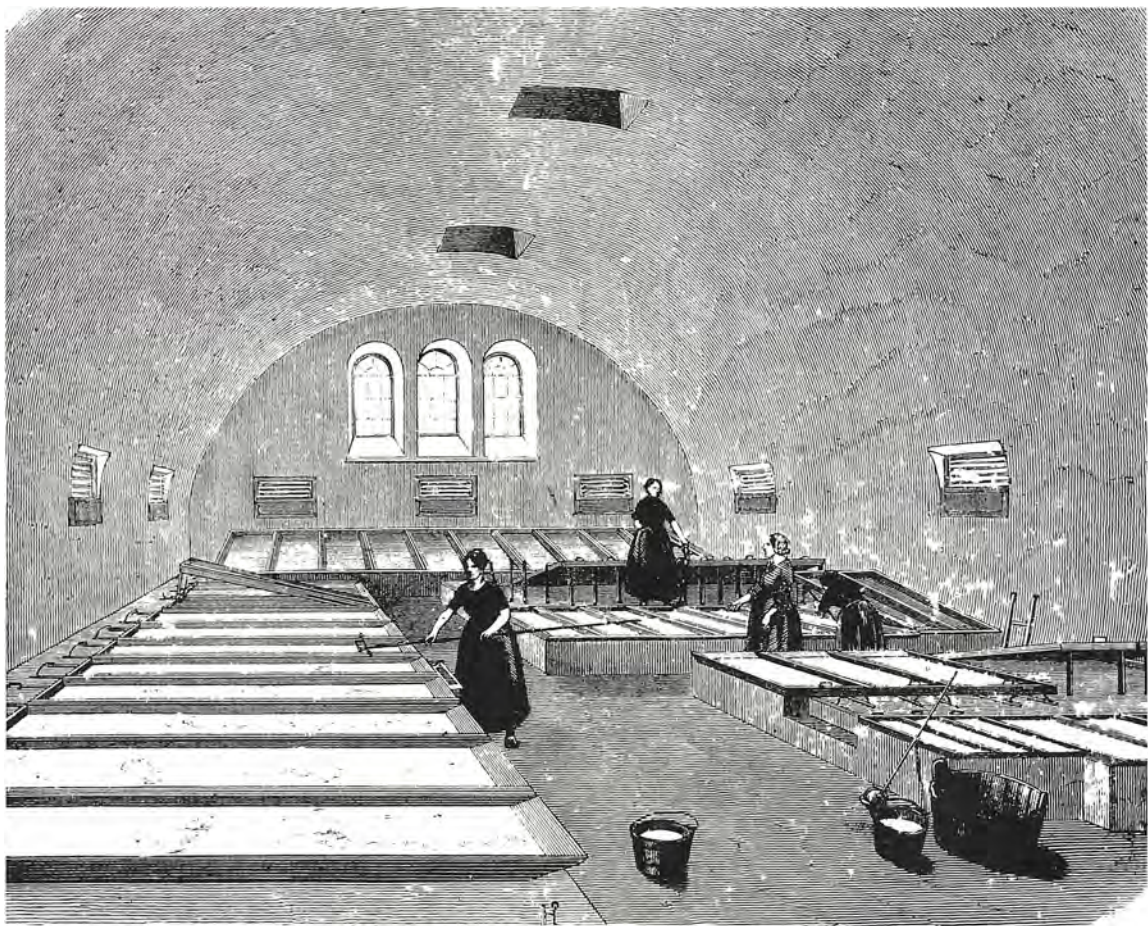
Når smørret havde udskilt sig fra kærnemælken, toges det op med en hårdugssi og over i en balje med vand for at skylle kærnemælken fra. Derefter kom det ned i smørkælderens og blev æltet på maskine. Når det havde ligget til afkøling en timestid, blev det æltet igen og var så færdigt til at komme i dritlerne, og en gang om ugen blev de sendt til England.

Det skete dengang, at jeg havde en ganske lille guldring - forresten et arvestykke - den gled af fingeren og var væk i smørret. Jeg havde sagt farvel til den, men en tid efter fik hofjægermesteren brev fra England, at der var fundet en guldring i Valbygårds smør, og den kunne blive returneret, hvis ejermændene kunne skaffes til veje. Den kom hjem og blev beundret - også af herskabet - at sådan en lille ting selv havde gjort den lange rejse og ved et tilfælde blev fundet derovre. Jeg brugte den aldrig siden, og nu har min ældste datter fået den.

Mejerskens klædedragt var altid bomuldskjole med korte pufærmer, hvidt forklæde, en lille, hvid blondekappe - og træsko, oplyser Lene Juhl bl. a. videre og slutter:

Og jeg synes, det er forunderligt, at det blev mig, som i mit 80ende år og 50 år efter, at jeg drejede nøglen om i låsen for sidste gang, fik lov til - så godt jeg kan - at skrive mejeriets historie, og at det netop er det mejeri, som jeg kender ud og ind, der måske skal stå som et minde om de gamle herregårdsmejerier i fremtiden.

Desværre kom det ikke til at gå med mejeriet, som Lene Juhl antyder. Det lykkedes ikke at få fredningsmyndighederne gjort interesseret i en bevarelse, og i fyrrerne blev det revet ned.

*Mælkekælderens på Valbygårds mejeri, hvor mejersker er i gang med arbejdet.
(Tegning fra Illustreret Tidende).*

Håndværkerfesten skulle give til teknisk skole

Billederne er fra den store håndværkerfest i Slagelse i 1890.

Festen fandt sted søndag den 24. og mandag den 25. august 1890, og den overgik alt, hvad der tidligere var set af den slags i Slagelse.

Udover at fornøje var festens formål at skaffe penge til egen bygning til teknisk skole, som hidtil havde haft lokaler i håndværkerforeningens kælder.

Overskuddet ved festen blev på ca. 5.000 kr., og den nye tekniske skole, som blev taget i brug ved Sorøvej i 1892, kom til at stå foreningen i ca. 61.000 kr.

Programmet ved håndværkerfesten omfattede bl.a. et optog med 31 vogne.

Sorø Amtstidende holdt som alle andre fri mandag i anledning af festen, men i det meget fyldige referat tirsdag hed det bl.a. om de tre vogne, der bringes billeder af her:

Slagternes vogn blev trukket af fire meget kraftige stude med forgyldte horn, og på vognen arbejdede flere svende med at slagte lam og partere kalve. Det gik nok så flinkt fra hånden. Bagefter vognen gik mestre og bluseklædte svende samt en kraftig og velnæret stud, selvfølgelig med

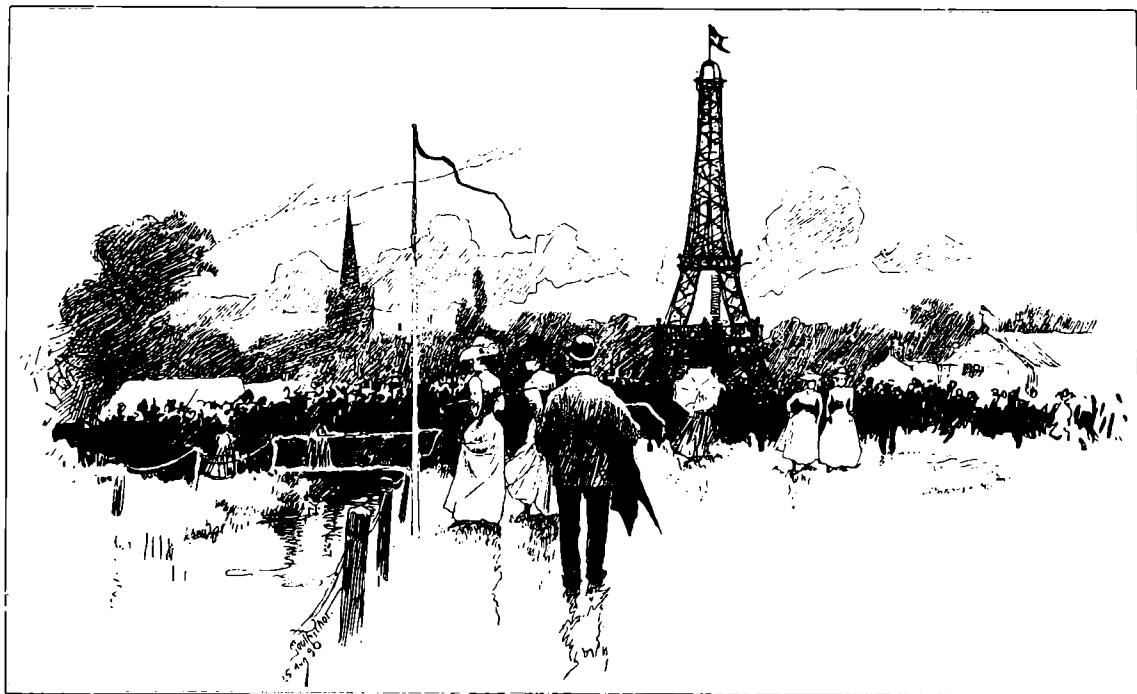
guld på hornene. Sagnet gik mand og mand imellem, at den skulle lade sit unge liv på festpladsen, men hvis det har været bestemmelsen, må den være blevet benådet, thi der fandt ingen henrettelse sted dernede. Heldigvis.

Bryggeriet Poulsbjerg var repræsenteret ved en kolossal øltønde, ovenpå hvilken Gambrinus trone de i al værdighed. Han så såre veltilfreds ud, var velnæret, klædt i rødt, havde bølgende skæg, flagrende lokker og strålende guldkrone på hovedet. I hånden havde han naturligvis et ølkrus, som han begejstret svang i luften, mens han vekslede skæmtsomme bemærkninger med publikum. To meget velnærede bryggerknægte sad på bukken, og bagefter tønden, der bar følgende strofer: »Enhver, som har sølv, drik Poulsbjerg øl, krydret med humle og malt, brygget og lagret lokalt«, fulgte bryggeriets faste stok af bryggerknægte og ølkuske. Alle så de svært velnærede ud, og på hovederne bar de hvide kasketter med bryggeriets navn på.

Bogtrykkerne var repræsenteret af Louws Bogtrykkeri med en lille håndmaskine, som vistes i virksomheden.

Vogntoget udgik fra Ridehuspladsen og sluttede på festpladsen i Anlægget.

Eiffeltårn i Slagelse

En kopi af Eiffeltårnet i Paris blev rejst ved håndværkerfesten i Slagelse i 1890 og vakte naturligt nok opmærksomhed ud over landet. Illustreret Tidende bragte denne tegning, som er udført af Poul Fischer.

Tårnet var ca. 41 meter højt.

For opførelsen stod Slagelse-firmaet Thomsen & Sønner, som senere solgte tårnet til brug ved håndværkerfesten i Kerteminde.

Festpladsen, hvor tårnet rejstes i Slagelse, var den store eng mellem brænderigården og sygehuset med tilhørende lunde samt hele Lystanlægget.

I en omtale forud for festen skrev Sorø Amtstidende bl.a.: Hovedtillokkelsen vil blive Eiffeltårnet, som vil blive opført foran engen, og som ved sin anselige højde vil beherske hele terrænet. Det bliver vel ikke fuldt så højt som det i Paris, men dog ikke mindre end 130 fod, altså 15 fod højere end Rundetårn i København. Ad bekvemme trapper vil man komme op, først til den nederste afsats, der vil kunne rumme over 100 personer, derefter til den

højere afsats, hvorfra der i en højde af 50 fod vil være en prægtig udsigt over hele terrænet.

Fra tårnets spids vil om aftenen et elektrisk lys overstråle hele pladsen, hvor der for øvrigt rundt omkring på passende steder vil blive anbragt elektriske lamper. Den elektriske kraft vil blive tilvejebragt ved den 8 hestes dampmaskine i det nærliggende savværk.

Illustreret Tidende skriver i forbindelse med tegningen, at Slagelse Eiffeltårn ligner det originale tour d'Eiffel på en trik. Bladet nævner, at tårnet efter festens slutning drager på turné, foreløbig til Kerteminde, men senere muligvis længere mod syd. Hvem ved, fortsætter bladet, om det ikke til sidst bliver sendt til Paris for at vise franskmændene, at de ikke skal vigte sig for meget af deres jernkolos, for vi her oppe i Norden kan også bygge et Eiffeltårn, og det tilmed af træ.

Vi har lånt den indbundne årgang Illustreret Tidende 1889-90 af ejendomsmægler Leif Petersen.

Byens sidste kobbersmedje

Byens sidste kobbersmedje lå i Nygade 5. Den var grundlagt af Julius Micheelsen, som ses uden for forretningen på billedet.

Julius Micheelsen, hvis far var skræddermester i Slagelse, lærte sit fag hos kobbersmed Ravn, Slagelse.

Som kobbersmedesvend arbejdede Julius Micheelsen et par år i København, hvor han var med til at lave kobbersmedearbejdet på Marmorkirken.

På sin 25 års fødselsdag i 1878 - 25 år var dengang myndighedsalderen - nedsatte han sig som selvstændig med et lejet værksted i gården Slotsgade 2. Foruden kobbersmedjen drev Julius Micheelsen også blikkenslagervirksomhed. Årene lige efter starten faldt sammen med mejeriernes opblomstringstid, og som den fremsynede mand, Julius Micheelsen var, lejede han lokaler i en bygning i Hestemøllestræde og begyndte at fremstille trans-

portspande til mælk samt andet mejeriudstyr. I 1892 lod han ejendommen Nygade 5 opføre og flyttede hertil samt etablerede en forretning. Desuden udvidedes virksomheden til også at omfatte vand- og gasmesterfaget.

Julius Micheelsen døde den 30. december 1929. Forretningen blev drevet videre af hans kone, men nedlagdes efter et par år. Den håndværksmæssige del af virksomheden videreførtes af to af Micheelsens sønner, Volmer Micheelsen, der tog sig af det kobbersmedemæssige og Henrik Micheelsen, der tog sig af blikkenslager-, vand- og gasmestervirksomheden.

Der var kobbersmedje i Nygade 5 indtil ca. 1960, da Volmer Micheelsen døde.

Billedet er udlånt af Anna-Lise Jensen, Slagstrupvej.

Rejsen mod det ukendte

»At rejse er at leve«, skrev H.C. Andersen.

Om det også gælder den sidste rejse, skal vise sig for den enkelte.

Rejsen mod det ukendte er noget af det, der bekymrer omkring døden.

Man kan komme mere eller mindre standsmæssigt afsted. Begravelsesformerne har vekslet gennem tiderne og varierer fra land til land.

En af de stilige begravelser er det på billedet her. Det er borgmester og byfoged Peter Kofoed Ancher Wulff, der forlader sin by den 25. maj 1892. Han er netop blevet bisat fra Sct. Mikkel's Kirke.

Politibetjente med politiassistent Jacobsen i spidsen bærer kisten ud af kirken. Og med heste går det nu ned mod jernbanestationen. Her blev kisten sat ind i en banevogn, for at gå med toget til København, og følget skiltes.

To dage senere blev borgmester Wulff begravet

på Fasankirkegården, Frederiksberg. Når der gik to dage, skal det ses i relation til, at det dagen efter var kong Christian IX og dronning Louises guldbryllop, og det blev fejret både i København og Slagelse og mange andre steder.

Peter Kofoed Ancher Wulff blev kun 49 år gammel. Han døde af en influenza, der udviklede sig til lungebetændelse. 2½ år var han borgmester og byfoged i Slagelse.

En borgmester blev dengang udpeget af kongen. Fra gammel tid havde kongen en embedsmand i hver købstad til at varetage sine interesser.

Billedet har vi lånt fra Lokalhistorisk arkiv. Det er taget af fotograf N.F. Worm, som havde atelier i ejendommen umiddelbart op til Silvans tømmerplads. Så N.F. Worm har sikkert benyttet udsigten fra egne vinduer, da han fotograferede.

Egeskud og kanonade

Guldbryllupsegen kaldtes træet her. Det stod i rundkørselen ved Parkvej-Ingemannsvej, hvor det blev plantet af Forskønnelsesselskabet i anledning af Christian IX og dronning Louises guldbryllup den 26. maj 1892.

Blev træet plantet i al stilhed, gik festen til gengæld langt fra stille af. Og den begyndte tidligt. - I Sorø Amtstidendes referat fra dagen hed det bl.a.:

Det kommunale festudvalg må have en god tro til Slagelses borgere som morgenmænd - i alt fald har det ikke ment, det var for tidligt, at festen tog sin begyndelse kl. 5½ om morgenen. Sorø Amtstidende ville naturligvis ikke gøre festudvalgets gode mening til skamme, og kl. 5½ var vor festreferent posteret ved Ridehuset. Solen skinnede allerede varmt ned over pladsens dugvåde græs, da et par modige mænd gav sig i lag med »kanonerne«. Præcis på klokkeslettet drøner det første skud ud over byen - de gode borgere, der ikke er så årvågne som vi og nogle enkelte andre udvalgte, rejser sig i deres senge, gnider øjnene og spørger forfærdede deres respektive ægtefæller: »Hvad er dette? Er fjenden i byen?« Men et øjeblik efter synker de beroligede tilbage i dynerne: »Det er sandt - det er jo guldbryllupsdagen i dag«.

Skud på skud - 27 i tallet som det sig hør og bør - lyder ud i den stille morgenluft. Inde i byen tager man endnu et blund på øjet, men da kirkeklokkerne en halv time senere ringer festen ind, er der allerede livligt på gaderne. Ungdommen venter på musikken, som festudvalget alligevel lod rykke ud, før kirkeklokkernes smukke klemten var til ende. Fra Nytorv marcherer et fortræffeligt musikkorps ned over Svejtserspladsen og ud af Nyport for endelig at vække de fjernestboende, hvem hverken kanonaden eller klokkeringningen har formået at rive ud af den gud Morfeus' arme, skrev Sorø Amtstidendes festreferent.

Formiddagen igennem drog mange mennesker omkring i gaderne for at tage udsmykningen i øjesyn. Nytorv var knudepunktet, hvorom man til sidst samledes. Midt på Nytorv var rejst en talerstol med flag og grønt og skjolde.

Henad kl. 16 begyndte foreningerne at møde op - først kommer forsvarsbrødrene i taktfast march med fane og musik i spidsen, hedder det i referatet. Et øjeblik efter svinger håndværker- og industriforeningen ind på pladsen, ligeledes med faner og musik, og da også sangforeningens, den konservative klubs og våbenbrødrenes faner er ankomne, tager festen sin begyndelse. Den omfattede bl.a. taler.

Om aftenen holdt forsvars- og våbenbrødrene fælles fest i teatersalen, og kl. 22 var der fyrværkeri på Ridehuspladsen.

Når festen antog så store dimensioner, var det naturligt nok på grund af kongeparrets popularitet, men også fordi det var første gang, et dansk kongepar kunne fejre guldbryllup.

Efter at guldbryllupsfesten forlængst var gået i glemmebogen, stod guldbryllupsegen endnu tilbage som et minde om dagen. Men med den stigende trafik blev det for besværligt med rundkørselen. En dag blev den sløjfet, og dermed var også dagene for den gamle guldbryllupskronede eg talte.

Billedet er fra Lokalhistorisk Arkiv. (Foto: H. Blytsgaard).

Købmand Thv. Hansens have, hvor Casino blev bygget. (Billede fra Lokalhistorisk Arkiv).

Slagelse nye teater - 1892

Halvfemsernes borgere gik meget i teater. Det var inden, der kom dramatik på lærredet i biografen eller på tv-skærmen.

I 1892 fik Slagelse et nyt teater med opførelsen af Casino. Teater var der dengang i industriforeningens ejendom, hvor nu det nye telefonhus ligger.

Der var netop blevet dannet en komité, der skulle arbejde på at få det gamle teater restaureret, da et par bygmestre, Johansen & Langkjær, Ringsted, begyndte at opføre Casino. Så faldt den første plan.

Den 5. februar 1892 kunne Sorø Amtstidende meddele, at det driftige firma, Johansen & Langkjær, der de seneste år forinden havde opført nogle smukke og tidssvarende ejendomme i Ringsted og Sorø, havde købt kaptajn, købmand Thv. Hansens store have ved Schweizerpladsen for 36.000 kr. Det var de nye ejeres hensigt at opføre en monumental ejendom med hotel, teater og sommerhave samt måske butikker.

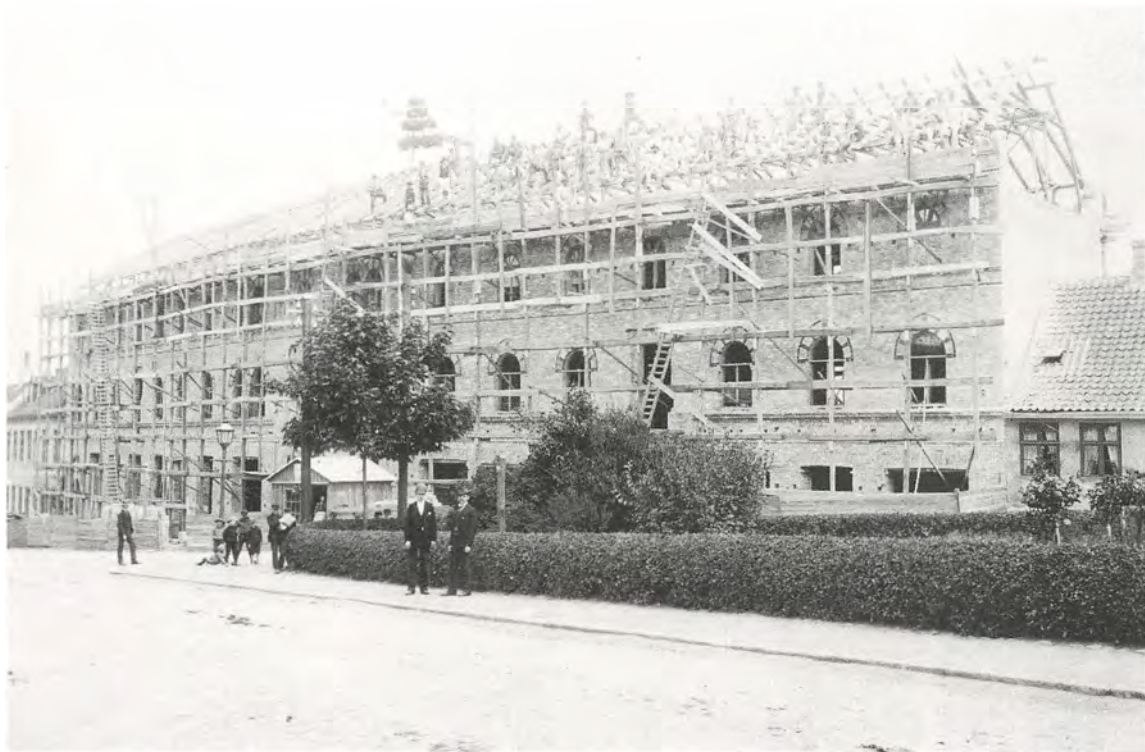
Den 12. februar kunne avisen yderligere notere, at der ville blive café med særskilt dameværelse, store og pragtfulde butikker, hvorimod der kun blev ganske få hotelværelser. Bygningen skulle både ud- og indvendig dekoreres smukt.

Endelig kunne det den 15. september meddeles i Sorø Amtstidende: Slagelse nye teater nærmer sig med stærke skridt sin fuldendelse. Den store tilskuerplads kan snart blive færdig, og dekorationerne går rask fra hånden. Således er loftet fuldendt og tager sig overordentligt smagfuldt og smukt ud, indtelt som det er i 10 firkantede felter. Vægdekorationerne bliver i modsætning til de douce farver på loftet mere livlige og består af ranker og blomster mellem lyrer.

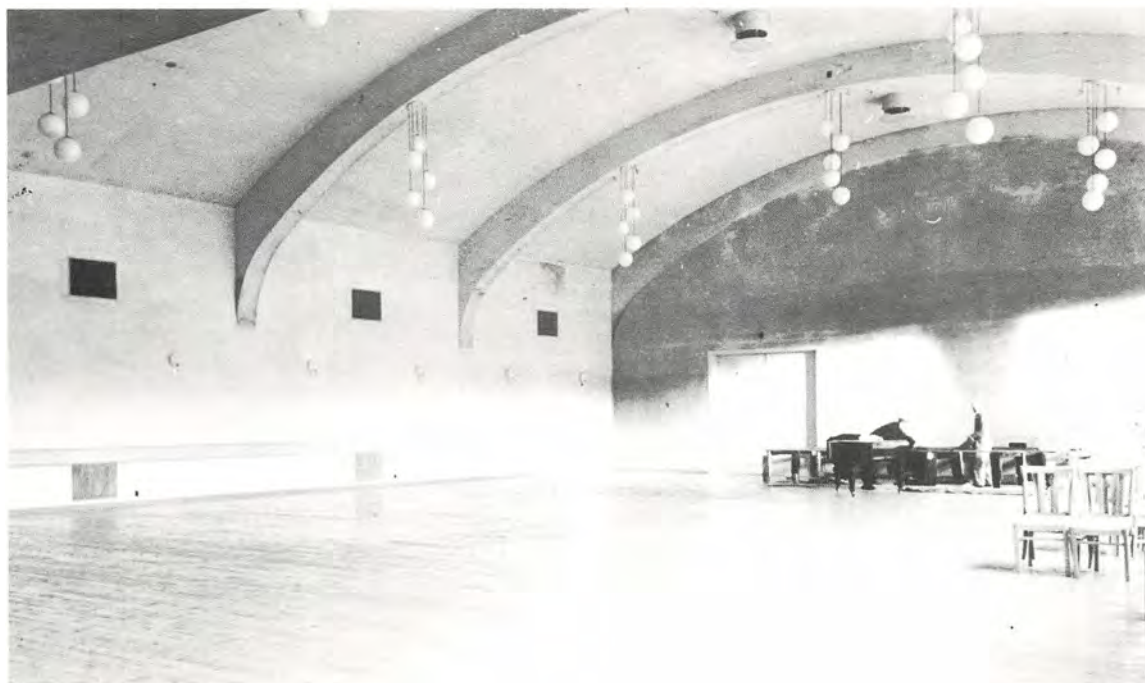
De, der har glædet sig til sideløgere og balkoner, bliver imidlertid skuffede, thi i stedet for disse er der to ganske ens løbende gallerier over hinanden.

Selve scenen bliver stor og rummelig, og ligeledes tegner de ovenover liggende påklædningsværelser og skuespillernes foyer til at blive hyggelige, skrev avisen.

I 1927 blev Casino udvidet med en kongressal, og i en årrække var den byens største forsamlingslokale. Det blev brugt til store møder, udstillinger og gymnastikopvisninger m.v. Kongressalen brændte i 1948 og blev genopbygget samme år. I 1976 brændte hele Casino, men blev ikke genopført.

Rejsegildet på Casino i sommeren 1892. (Billede fra Lokalhistorisk Arkiv).

Kongressalen, som den så ud efter genopbygningen i 1948. (Billede fra ST's arkiv).

Damer fik ikke et ben til jorden ved teater-premiere

Det var åbenbart ikke alle blandt publikum, der fik et ben til jorden ved premieren på det nye Casino-teater i Slagelse den 11. oktober 1892.

Allerede dagen før premieren kunne Sorø Amtstidendes referent konstatere: Siddepladserne på gulvet ser foreløbig meget upraktiske ud. Da gulvet ikke skråner - af hensyn til, at det også skal være dansesalon - har man valgt at lade siddepladserne blive højere række for række. På de bageste rækker vil damer med ordinær benlængde som følge heraf komme til at svæve i luften. Hvis disse pladser overhovedet skal kunne benyttes, må der i alle tilfælde anbringes fodskamler foran dem. Korpulente damer vil endda have svært ved at komme så højt til vejrs.

Alt dette syntes referenten dog at have glemt ved premieren, hvorfra det hed: Hvad selve teatret angår er det efter provinsforhold ualmindelig stort og ualmindelig hyggeligt. Kun kunne vi ønske, at 1. etage havde været sænket, således at logepladserne der var blevet de bedste i teatret. Nu må jo ubetinget gulvet foretrækkes. Dernæst må vi gøre opmærksom på en aldeles gyselig træk, der - i det mindste i 1.

parket - var næsten uudholdelig. Fortæpperne, både det egentlige, smukke fortæppe, der meget lignende fremstiller Slagelse by, og mellemtæppet, der smagfuldt reklamerer for forskellige lokale forretninger, gjorde lykke.

Premiereforestillingen blev givet af teaterdirektør Carl Henriksen, hvis hustru, Elga Henriksen, bød velkommen i en prolog. Der opførtes Molbechs »Gringoir« og Hostrups »Feriegæsterne«.

Billetspriserne lå fra 1,50 kr. for de dyreste til 50 øre for de billigste.

Klimaet var åbenbart blevet mildere i teatret den følgende aften, for det hed i omtalen herfra: Teatret var endnu behageligere at opholde sig i end ved åbningsfesten. Den generende træk var nemlig forsvundet og en behagelig temperatur herskede i lokalet. Når folk først én gang har gæstet Casino, vil de sikkert drage derned igen.

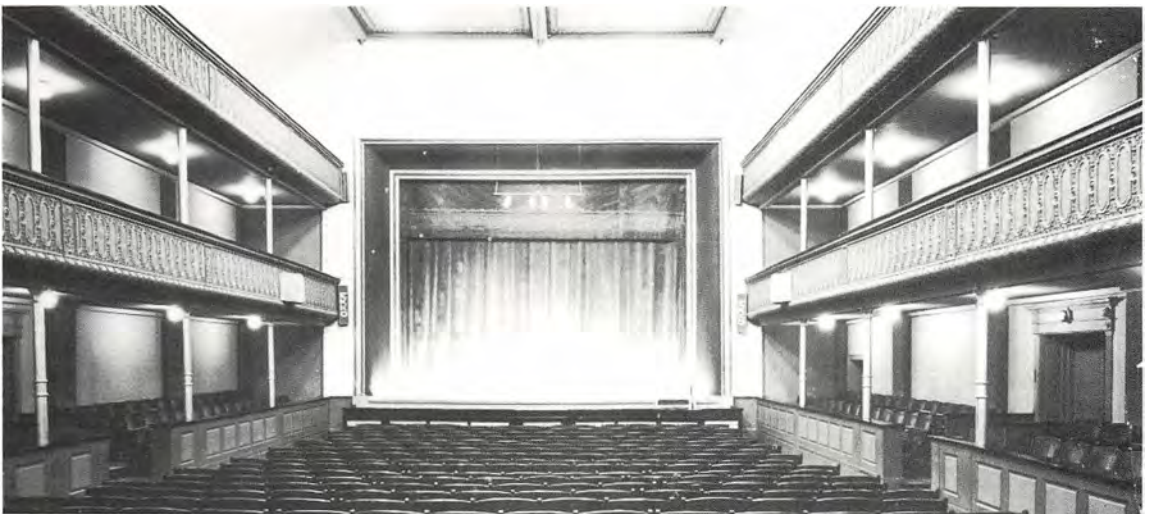
Men klimaet ændrede sig endnu engang. Efter at Morskabsteatret havde haft premiereforestilling i ugen efter, hed det: En skrækkelig træk generede atter denne gang tilskuere og publikum.

Casino, antagelig i begyndelsen af århundredet. (Billede fra Lokalhistorisk Arkiv).

Casino var det faste tilholdssted for Arbejderscenen. Her er et billede fra lydkuliserne i 1948 ved en af Arbejderscenens forestillinger. Fra venstre: Hartvig Philipsen laver tordenvejr med en blikplade, der hænger i loftet, Max Stougaard frembringer lyden af regnvejr ved hjælp af en sigte og gule ærter, og scenemester Frederik Jacobsen får det til at lyde som storm ved at køre rundt med en tromle, samtidig med at han passer belysningen. (Foto: Birthe Melchior).

Teatersalen i begyndelsen af 60'erne. (Billede fra ST's arkiv).

Svensk cirkusdirektør i Slagelse

Den svenske cirkusdirektør Edward Bergmann havde i en årrække vinterhi i Slagelse. Det skyldtes et hensyn til datteren Christine Schwartz og svigersønnen Niels Juel Schwartz, der var fra Slagelse.

På et af billederne ses Edward Bergmann og hans kone Lina Dyna i deres hjem i Slotsgade 29 - et hjem i 1890'ernes klunke- og plysstil. Foruden villaen i Slotsgade ejede de Slotskroen. På de to øvrige billeder ses Christine og Niels Juel Schwartz, der begge var artister.

Edward Bergmann var skippersøn fra Karlskrona. Som ung lærte han skomagerfaget men gennem sin deltagelse i gymnastik fik han kontakt med akrobatkredse og kom på turne. I Odense, hvor han optrådte på et forlystelsessted, blev han kendt

med sin kommende hustru, Lina Dyna, der var af fransk afstamning.

Senere rejste Bergmann tilbage til Sverige, hvor han efter en tid som artist fik sit eget cirkus. Da Edward Bergmann holdt op med cirkus, bosatte han sig fast i Slagelse, og foruden Slotskroen drev han i en årrække vognmandsforretning i byen.

Sidste gang, han optrådte i cirkus, var som 80-årig med hestedressur i Cirkus Dora Miehe.

Hans kone var ikke artist men varetog det forretningsmæssige og sad ved kassen, når cirkus indbød til forestilling.

Edward Bergmann døde i Slagelse som 88-årig. Vi har lånt billederne af hans datterdatter, Wirginia Schwartz, Klostergade, Slagelse.

Birkedommer gennem 45 år

I ikke færre end 45 år var F. Chr. Bech dommer i Slagelse. Han tiltrådte embedet som birkedommer den 21. november 1856 og gik af den 28. februar 1902 - få dage før sin 85 års fødselsdag den 11. marts. F. Chr. Bech døde som 88-årig i 1905.

I lokalhistorien har F. Chr. Bech bl.a. indskrevet sit navn i forbindelse med en revolutionsagtig tilstand omkring Antvorskov Teglværk i 1866. På teglværket, der ejedes af H. H. Schou, havde der været tyske sæsonarbejdere i årene før krigen 1864, men i krigsåret blev der demonstreret mod deres tilstedeværelse på teglværket, og de blev afskediget. I 1866 ansatte Schou påny tyske teglværksarbejdere, men det medførte igen demonstration og tillige alvorlige uroligheder omkring teglværket. Uroligheder, som F. Chr. Bech måtte være med til at bilægge som både dommer og politimester - de to beskæftigelser hørte dengang sammen.

Under demonstrationen mod teglværket, som fandt sted store bededag, blev der kastet skærver og murbrokker mod hovedbygningen, Gammel Antvorskov, så de store spejlglasruder ud mod vejen knustes, og også en del af det indvendige led overlast. Bech havde tilkaldt en del af sine sognefogeder samt byens politistyrke og nogle af de garnisonerede dragoner i Slagelse.

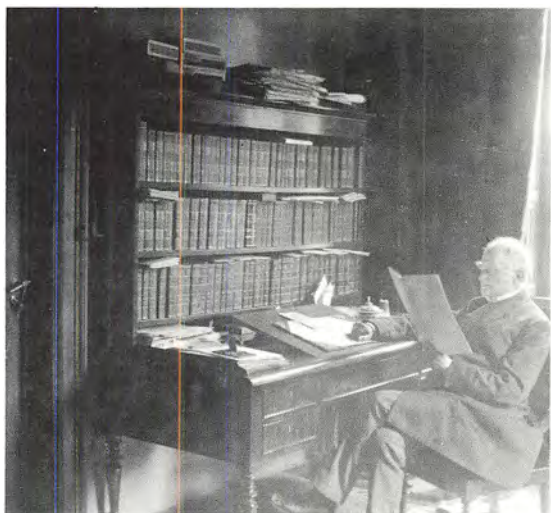
Birkedommeren blev selv truffet af en sten. Heller ikke politiet og dragonerne gik ram forbi, og en underofficer blev så hårdt såret, at han måtte forlade valpladsen. Fem af de mest aggressive blev arresteret, men blev senere løsladt, for at undgå risikoen for yderligere voldsomheder.

I de følgende dage var der optræk til flere uroligheder vendt mod andre borgere i byen. Dragoneskadronen holdtes derfor stadig i beredskab, parat til udrykning med skarpladte geværer, uden at det dog kom til mere end diskussionerne på bl.a. værtshusene af påtænkte aktioner.

Men sagen fik et alvorligt efterspil. De fem tidligere arrestanter og en pige, der kaldtes Emma Rødkalot, blev arresteret. Efterhånden blev det til 30, som indrømmede, at de havde deltaget i op-tøjerne. Hovedmændene fik to års tugthus og de øvrige nogen tid på vand og brød.

Om disse begivenheder kan der læses i P. Arnskovs »Bogen om Slagelse« og H. K. Nielsens »Slagelse som militært domicil«.

F. Chr. Bech gjorde også meget til forskønnelse af byen. Han var således medstifter af Forskønnelsesselskabet, hvis første formand han var, og

han var med til at etablere Anlægget. F. Chr. Bech oprettede endvidere et legat til forskønnelse af Slagelse og omegn, og sammen med sin hustru, Louise, et sølvbryllupslegat.

En af de gamle karakteristiske Slagelse-ejendomme, Godthåb ved Smedegade blev opført af F. Chr. Bech i 1863, og huset var i en lang årrække rammen om hans familieliv.

De godt 45 år i dommerembedet må nok anses for noget i retning af en rekord. Men endnu højt op i årene var F. Chr. Bech meget åndsfrisk og vital. Ved sit 50 års embedsjubilæum i september 1897 - Bech begyndte sin karriere i det kongelige kancelli i København 1847 - skrev Sorø Amtstidende bl.a.: Justitsråd Bech er en embedsmand, der endnu trods sin høje alder gør manges yngre til skamme, såvel hvad administrativ evne som kunsten at omgås forskellige mennesker angår.

Justitsråd Bech har haft meget med bønderne at gøre. Men alle dage har forholdet været godt. Også da de politiske bølger gik højt i firserne, var Antvorskov Birk en jurisdiktion, hvor det frie ord og andre politiske rørelser ikke var fredløst som jaget vildt.

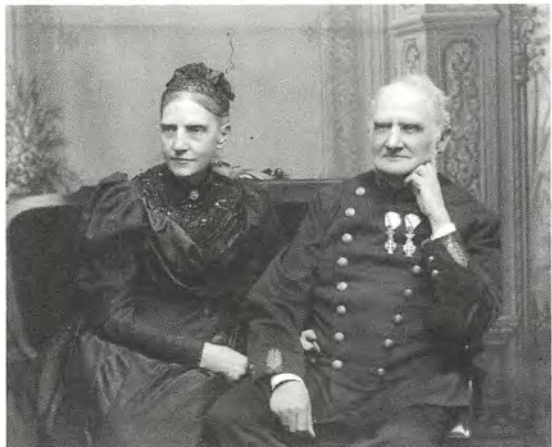
Skønt justitsråd Bech har haft sin embedsgerning i landdistriktet, har han bestandig været en god Slagelse-borger, hvad ikke mindst hans virke som mangeårig formand for Forskønnelsesselskabet bærer vidnesbyrd om.

Det var ord, som bladet fandt anledning til at minde om ved F. Chr. Bechs død i april 1905, hvor

det bl.a. også oplystes, at Bech havde været formand for Forskønnelsesselskabet indtil få måneder før sin død. Det vil sige i næsten 30 år, idet Forskønnelsesselskabet blev stiftet i 1876.

Et af billederne er et atelierfoto af F. Chr. Bech og hustru, og de to øvrige er fra de hjemlige omgivelser på Godthåb.

Vi har lånt billederne af en datterdatter, Bodil Melgaard, København.

Byens lærerpersonale i 1891

Sådan så lærerpersonalet ved Slagelse kommunale skolevæsen ud i 1891. I alt var der 18 lærere, hvoraf en var overlærer.

Billedet hang på Østre skole, der var byens ældste, indtil den blev nedlagt i 1981. Den blev taget i brug i 1856.

Fra venstre på billedet er det, stående: O. A. Hilligsøe, (ansat 1867), frk. S. Bech (1877), S. A. Bach (1886), O. Møller (1873), N. Nielsen (1881), C. A. Jordan (1886), frk. Kristine Jensen (1891), J. P. Heilmann (1875), frk. E. Bech (1887), F. V. Knudsen (1870), N. P. Lund (1872), J. von Hemm (1866). Siddende i midten fra venstre: frk. A. Christophersen (1886), G. W. Gertz (1890), frk. Anna Jørgensen (1890), frk. Krumhar (1851). Siddende foran fra venstre: frk. J. A. E. Haugsted (1890) og frk. Joh. Povelsen (1888).

Overlæreren var G. W. Gertz. Forinden han i 1890 kom til Slagelse, var han lærer i Nyborg. I 31 år - fra 1890 til 1921 virkede Gertz ved Slagelse kommunale skolevæsen, og i bogen »Jul i Slagelse 1935« skrev den da næsten 83-årige overlærer om de vilkår, skolen måtte arbejde under i 90'erne og i begyndelsen af århundredet.

I artiklen hedder det bl. a.: Ved min ankomst til Slagelse forefandt jeg et flinkt lærerpersonale, som

det ikke var svært at arbejde sammen med.

Materialet (børnene), jeg fik at arbejde med, var vel her omtrent som andre steder - dog måske en smule mere uvorne, end jeg var vant til. Ved bortgangen fra skolen leveredes der stadig slemme batailler, og derfor stod der også en politibetjent vagt ved gadehjørnerne. Det var det første, jeg bad mig fritaget for. Dernæst lukkede jeg hoveddøren ud til Fruegade - denne og stentrappen er jo forlængst forsvundet - og derved undgik man for en del den ulidelige træk, som altid herskede på skolegangene og opnåede tillige at få strømmen af børn ledet én vej, så var deres ind- og udgang lettere at kontrollere. Kun ved højtidelige lejligheder - f. eks. ved eksamen - lukkedes døren op til Fruegade, men da den helt forsvandt, savnedes den næppe af nogen.

Så henstillede jeg til ungdommen at høre op med rå slagsmål o.s.v. på gaden, og da gode ord og formaninger ikke hjalp, ja, så faldt hammeren, og så fik jeg ro, skrev den tidligere skoleleder.

Billedet hænger nu på Skolen ved Antvorskov, som har afløst den gamle skole, hvor lærerpersonalet havde sit virke. Men billedet findes også på Lokalhistorisk Arkiv, hvorfra denne kopi er hentet.

Jul med værste storm i mands minde

Det var en stille optakt til julen i 1902, men det skulle i løbet af helligdagene blive den værste storm i mands minde.

Nyhedsmæssigt var der ikke meget at berette juleaftensdag. Under Slagelse-rubrikken i Sorø Amtstidende var der kun en enkelt notits, der lød:

»En stor and - ingen avisand - forevistes os i dag af ledvogter Hans Jensen ved Holbæksbroen. Den vejede i slagtet tilstand 6 1/2 pund«.

I kirkerne var der juleaftensdags gudstjeneste kl. 16 - i Sct. Mikkels kirke ved pastor Glarbo og i Sct. Peders kirke ved pastor Møller. De morgenduelige kunne komme tidligt med næste dag, idet den første gudstjeneste i Sct. Mikkels kirke var kl. 7.

Illustrationen her er et julekort, som vi har lånt af Lokalhistorisk Arkiv. Motivet må antages at være fra omkring 1902 og viser folk på vej til gudstjeneste i Sct. Mikkels kirke.

3. juledag kunne Sorø Amtstidende bl.a. meddele, at Meteorologisk Institut under stormen havde målt en vindhastighed på op til 35 meter i sekundet.

Det hed videre:

- I Slagelse nåede uvejret sit højdepunkt i går morges ved 3-tiden. På det tidspunkt vækkedes vistnok de fleste, som overhovedet havde sovet, af videnes rædsomme hylen, tagstenes nedraslen og andre mindre fataliteter, som kan høres under en uvejrsnat. Store ulykker synes by og omegn heldigvis at være forskånet for.

Efter omtale af en del bygningsskader hed det:

»I Lystskoven er mange træer knækket og andre rykket op med rode.

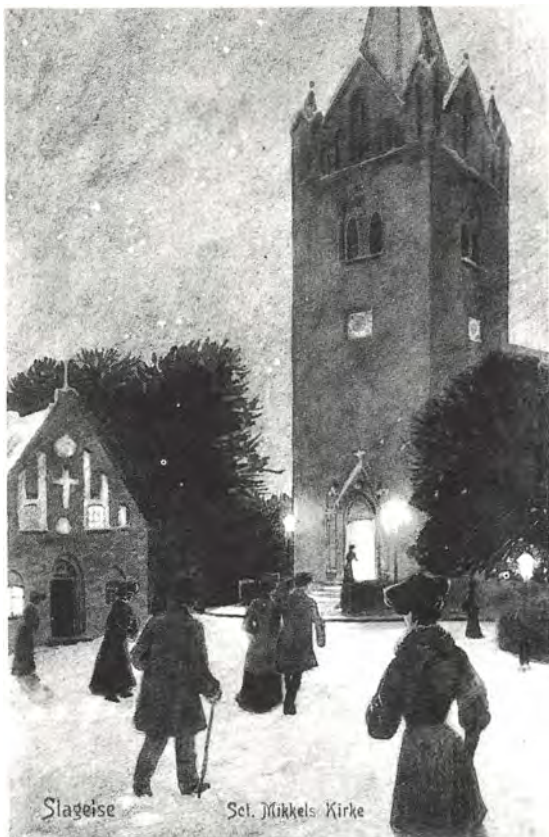
Telefon og telegraf er i den syndigste uorden. Telefonselskabets ledninger er endnu i middagsstunden, da disse linjer skrives, afbrudt til de fleste punkter i omegnen, for ikke at tale om Københavnsledningerne, der næppe kommer i orden i dag«.

Under Slagelse-rubrikken kunne der i øvrigt læses bl.a. følgende:

»Hvad fatter gør er altid det rigtige«, men en mutter var ikke lige så heldig, da hun i morges mødte på torvet med en stor kurv fuld af rådne pærer. Politiet viste hende og den delikate beholdning frugt vintervejen.«

Om forlystelseslivet i Slagelse hed det:

»Teatret var ikke stærkt besøgt i aftes, men folk lød til at more sig over »Landmandsliv«. Af de spillende er der grund til at nævne fru Theodora Petersen, som den brave præstekone. I morgen

aften opføres »Tordenskjold i Dynekilen« og »Sovewaggonen«.

En god præstation kunne noteres i avisen 30. december:

»En høne af Minorca-racen har hos arbejdsmand Hans Peter Jensen, Slagelse Mark, lagt et æg, som vejede ikke mindre end 25 kvint, hvilket må anses for at være godt præsteret på denne årstid«.

Endnu en meddelelse fra hønseenes virkeområde forelå til avisen nytårsaftensdag:

»På rejse. En høne, der formentlig følte trang til større virkekreds, så i går lejlighed til at absentere fra restauratør Andersens hønseflok og listede op på taget af en personvogn i Kalundborg-toget, der går herfra kl. 4,8.

Derfra nød den udsigten over omegnen til den i Løve opdagedes af personalet, der tog den i vingen og anbragte den i hunderummet, til toget nåede Kalundborg. Herfra returnerede den med en tom kro, men belært af erfaringen om, at det ikke er alle, der kan foretage en rejse om jorden uden mønt«.

Byens første biograf

Slagelses første biograf lå Slotsgade 3. Den blev taget i brug 23. september 1906.

I en notits i Sorø Amtstidende, august samme år, hed det:

Et fast biografteater bliver i denne tid indrettet i bager Krølls ejendom i Slotsgade. Det er Dansk Biografteater i København, der indretter den moderne faste forevisning af levende billeder her i byen. Lokalet er foreløbig lejet ud for to år, og der lægges ud i september. - Det går nok, tilføjede avisen fortrøstningsfuldt.

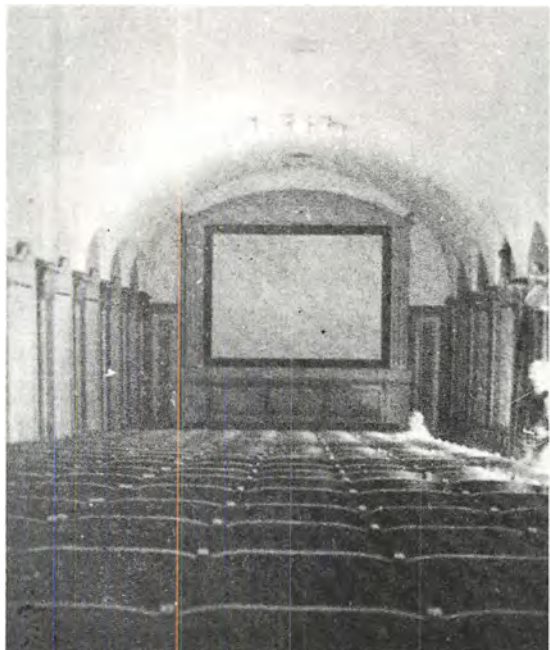
Og gik gjorde det som bekendt. Biografteatret havde til huse i Slotsgade 3, indtil det i 1936 flyttede til Stenstuegade.

Fra starten var der fire til seks forestillinger daglig. Hver forestilling var på mindre end en time og sammensat af flere forskellige film. Ved åbningen i september 1906 spillede ifølge annonce i Sorø Amtstidende: En tur gennem Københavns zoologiske Have. - Fata Morgana eller Malerens gyldne Drøm. - Rhinfaldet ved Schaffhausen. - Forsmålet Elskov eller Det tragiske Bryllup m.m.

Entré for voksne var 25 øre og børn 15 øre.

I begyndelsen var det stumfilm. I 1929 kom tone- og talefilm.

Billederne viser byens første biograf i Slotsgade. Vi har lånt dem fra værket »Danske byer og

sogne», som bl. a. oplyser, at det gamle billedteater efter datidens forhold var et pompøst teater, og at teatersalens udstyr i sig selv var en seværdighed.

I dag er der møbelforretning i de tidligere biograflokaler i Slotsgade, men spor af teatersalens tøndehvælvninger ses endnu.

Byens første alderdomshjem

Billedet er af byens første alderdomshjem - eller plejehjem, som det nu hedder. Det blev taget i brug i oktober 1907.

I årene forinden alderdomshjemmet blev bygget, nedsattes et udvalg, som fik til opgave at undersøge, hvordan enkelte andre byer af Slagelses størrelse havde bygget alderdomshjem. Efter at udvalget havde set på alderdomshjemmene i Nykøbing F og Nakskov fremkom forslag om at bygge et i Slagelse med plads til godt 50 beboere.

Det var også planer om at omdanne den daværende fattiggård til alderdomshjem, men den plan blev opgivet igen. Og da det fra nogle byrådsmedlemmers side blev gjort gældende, at det ikke var nødvendigt at bygge så stort et alderdomshjem, begrænsedes planen til et hjem med plads til op imod 30 beboere.

Et areal uden for Smedegades port blev udset som det sted, hvor hjemmet skulle bygges. Tegninger blev udarbejdet af arkitekt Larsen og byggeriet udført i entreprise af murermester Ehlers. Med fast inventar kom bygningen til at stå i 39.000 kr.

Indvielsen fandt sted den 27. september 1907, hvor formanden for alderdomsudvalget, forretningsfører Westergaard overdrog hjemmet til borgmester Feddersen, som modtog det på byrådets vegne.

Alderdomshjemmet rummede ialt 20 værelser, 14 enkelte og seks dobbelte, altså med plads til ialt 26 beboere, fremgik det af en omtale i Sorø Amtstidende.

På hver af de to etager var der, foruden værelser for beboere, bl.a. et forsamlingslokale. På loftet var værelser for økonoma og piger.

Udenom bygningen var anlagt have.

- Det hele anlæg, der jo er ganske nyt, tager sig allerede smukt ud, men vil selvfølgelig, når der er gået nogen tid, og det, der er plantet, er vokset til, blive endnu smukkere og blive et hyggeligt opholdssted for de gamle i de varme sommerdage, skrev Sorø Amtstidende.

Omtrent midt på pladsen ligger bygningen, der som billedet viser, er to etages med en høj kælder under hele huset. Dette præsenterer sig smukt og er i arkitektonisk henseende en pryd for byen, skrev bladet, som sluttede:

I det hele taget må det siges, at der ved indretning af hjemmet er gjort meget for, at dette kan blive, hvad der er tilsigtet med det: et hyggeligt sted og venligt hjem for de gamle, der ikke selv har noget hjem, hvor de kan henleve deres livsaften.

Vi har lånt billedet fra Lokalhistorisk Arkiv.

Menighedsmøderne begyndte i laden

Menighedsmøderne på Liselund begyndte i en sal, indrettet i ladelængen, i 1909 - efter at frimenighedspræsten Niels Dael året forinden havde købt ejendommen.

Siden da har der været holdt møder på Liselund sommer og vinter - omend alt er forandret rent lokalemæssigt - og fra 1911 til 1940 var der endvidere fem måneder af året menighedsskole på Liselund.

Niels Daels livsbane hørte ikke til de mest traditionelle. Som ung kom han til Askov Højskole, hvor han var elev og lærer fem vintre i træk, mens han om sommeren var assistent hos professor P. Nielsen, Ørslev, der havde planteavlfsforsøg.

På det tidspunkt var der i forbindelse med Askov Højskole en præsteskole, hvor der uddannedes frimenighedspræster. En stor part af disse rejste til Nordamerika som præster for danske udvandrere.

En dag kom der bud efter en også til Argentina, og det blev Niels Dael. I 11 år - fra 1886 til 1897 - var han præst for menigheden, hvis kirke lå i Tandel, og hvis medlemmer boede i et område, der fra nord til syd strakte sig så langt som fra København til Rom.

Under sine lange rideture på Argentinas sletter fik Niels Dael tanker om en menighedsskole, som skulle være for det kirkelige, hvad højskolen var for det folkelige.

Efter hjemkomsten i 1897 blev han præst ved Høve frimenighedskirke og fra 1901 i Havrebjerg for en kreds, som opførte egen kirke i 1904.

I 1909 startede han så det på Liselund, som han ønskede skulle blive et brændpunkt for kirkelige spørgsmål.

I 45 år nåede Niels Dael at være præst for frimenighederne i Høve og Havrebjerg. Han fratrådte i 1942. Men lige til sin død, 94 år gammel, i 1951, ledede Niels Dael Liselund sammen med sin svenskfødte hustru, Amelie Dael. Nogle år forinden overdrog de Liselund til en selvejende institution.

Et af billederne her viser Niels Dael og hans hustru i pejsestuen på Liselund. Endvidere et par billeder, der viser det udvendige af Liselund, som det så ud henholdsvis ved overtagelsen i 1908 og på et senere tidspunkt.

Vi har lånt billederne på Lokalhistorisk Arkiv.

„Liselund“, Slagelse

Lisefund, Slagelse.

Han var med i motorfeltet fra starten

En af dem, der har fået hjulene til at snurre i trafikken, er Hans Lystrup. Han var med i motorfeltet fra starten. Tiden og talentet var med ham, og han skabte en af Danmarks største automobilforretninger.

Men også på anden måde fik Hans Lystrup det til at gå rundt. Som formand for automobil- og cykelgrossererforeningen var han den, der tog initiativet til opførelsen af Forum i København - gennem mange år center for udstillinger af bl.a. biler og stedet for de berømte seksdagesløb.

Hans Lystrups far var gårdbestyrer i Havrebjerg, men døde samme dag som hans eneste søn blev født. Moderen flyttede til Flakkebjerg, men købte så en ejendom ved siden af Grønvold & Schous tømrerplads i Slagelse. Det var med henblik på, at sønnen her kunne få en lille urtekræmmerforretning - som en forretning med krydderier og kolonialvarer dengang kaldtes.

Den unge Hans Lystrup kom i lære hos købmand Philip Rasmussen, og senere blev han kommis hos Peter Thomsen, der var bankdirektør og havde en

købmandsforretning i Skovsøgade. Peter Thomsen tilbød Hans Lystrup, at han kunne overtage forretningen på favorable vilkår. Men i det afgørende øjeblik valgte Hans Lystrup at supplere sin uddannelse med et ophold i udlandet. Han blev volontør i et kaffefirma i Tyskland i 1898 - han var da 23 år.

Kort efter blev han ansat som skandinavisk korrespondent for et firma i Dresden, som fabrikerede cykler og symaskiner. Cyklerne havde på det tidspunkt deres gennembrud, og efter sin hjemkomst startede Hans Lystrup engros- og detailforretning med cykler og symaskiner. I 1902 kom motorcyklerne til. Siden også automobilerne, og Hans Lystrup blev forhandler af de mest ansete mærker.

Salget af biler steg stærkt, i 1916 oprettede Hans Lystrup en filial i København, og i 1921 flyttede han også hovedfirmaet til København. Men den nære tilknytning til Slagelse bevarede Hans Lystrup indtil sin død i 1962, bl.a. som ejer af Mullerupgård - en gård, som hans hustru, Ingeborg Lystrup stadig har.

Fra denne forretning i Sct. Mikkelsgade solgte Hans Lystrup symaskiner og cykler i begyndelsen af århundredet. Billede lånt af Ingeborg Lystrup.

I en periode havde Hans Lystrup samlefabrik for Wanderer-biler i det daværende ridehus, som lå ved Ridehuspladsen i Slagelse. Billede lånt fra Lokalthistorisk Arkiv.

Wanderer-cykler med motor hørte til det, som Hans Lystrup solgte i Slagelse i begyndelsen af århundredet. Her er Hans Lystrup ved en af de gamle modeller på en udstilling i 1955. (Polfoto).

6 øre for snaps og hvidtøl

Der var snaps og hvidtøl for tilsammen 6 øre i restaurationen her. Billedet er fra begyndelsen af århundredet, og ejendommen er forlængst nedrevet.

Det var Carl Schwartz, der havde cafe og beværtning her - som det også fremgår af skiltet. Ejendommen lå Slotsgade 31 - lige over for ridehuset. Og i beværtningen havde bl.a. mange markedsrejsende og markedsгæster deres gang. Ridehuset og Ridehuspladsen var et center for datidens omrejsende forlystelsesaktiviteter - foruden mødevirksomhed m.v. Ridehuset brændte i 1923 - og med dets forsvinden var et kapitel af Slagelses historie afsluttet.

Carl Schwartz og hustru, Kathrine, havde selv nære slægtsmæssige relationer til den omrejsende forlystelsesverden. Deres søn var luftakrobaten Niels Juel Schwartz og svigerdatteren luftartisten og skoleryttersken Christine Bergmann - datter af cirkusdirektør Claus Bergmann. Når cirkus var i by, var det meget naturligt, at Schwartz' relationer - både de slægtsmæssige og øvrige - fra cirkus kom på besøg. Carl Schwartz købte i øvrigt ejendom ved Slotsgade, bl.a. for at sønnen og svigerdatteren samt to børnebørn kunne have et vinteropholdssted i Slagelse, når de ønskede det.

Carl Schwartz var oprindelig møllersvend og kom som ung til Skovsø Mølle. Han blev gift med møllerens datter, Kathrine Olsen. De etablerede sig først med kælderbeværtning i Jernbanegade - i ejendommen ud for Sdr. Stationsvej. Siden startede de beværtningen i Slotsgade. Samtidig med sidstnævnte beværtning drev Carl Schwartz i en lang årrække restaurationen i Ridehuset.

At snapsen var billig skyldtes dels det lave prisniveau, dels at der ikke dengang var de store afgifter på spiritus. Snapsen blev skaffet hjem i dunke, en pilsner kostede 17 øre - ret meget i forhold til snapsen. Et stykke godt belagt smørrebrød, kostede 12 øre. Varm mad serveredes ikke. Men det kunne fås lidt længere nede i gaden - i Fremskridtsgården - hvor det også var muligt at leje værelser for natten.

I døren til beværtningen ses Kathrine Schwartz (til venstre) og fru Johnsen, enke efter barbermester Johnsen, som boede i indgangen længst til højre.

Billedet er lånt af Wirginia Schwartz, Klostergade 18, Slagelse, der er datter af artistparret Niels Juel Schwartz og Christine Bergmann.

En fredelig krigsdans

Muligt er det, at krigsdansen hørte til de første former for dans. Men sikkert er det også, at dansen gennem tiderne har haft et mere fredeligt perspektiv - helt op til vort århundrede, hvor det bl.a. hedder: Don't make war but love.

Billedet er fra en fredelig krigsdans i Stillinge forsamlingshus ca. 1910. Lidt julestemning er der også over det - med små juletræer og granguirlander.

Sværddans eller skjolddans hedder det, personerne på billedet har stillet op til. Navnene på

disse danse kendes helt tilbage til riddertiden. Med sværd og skjolde dannedes smukke og særprægede grupperinger - ind imellem at dansens deltagere slog med sværdene på hinandens skjolde.

Det har ikke været muligt at identificere alle personerne på billedet. Fra venstre er det en leder samt en ubekendt. Derefter Ingeborg fra Spånager, mejerist Vilhelm Jensen, Oline og Rasmus Olsen, Kristine Poulsen, Alfred Hansen, Cordula Pramman, en ubekendt, Kristine Jensen, Harry Knudsen og endnu en ubekendt.

Et datidigt supermarked

Bygningen i billedet til højre rummede noget i retning af et supermarked - mere alsidigt end de nuværende. Det er Stillinge forsamlingshus omkring 1910. I huset var der - foruden samlingslokaler for egnens befolkning - telefoncentral og posthus samt høkerforretning med tilhørende skænkestue, oplyser lokalhistorikeren Helge Christiansen, som vi har lånt billedet af.

Forsamlingshuset blev opført i 1882 af musiker Frederik Jørgensen. Et andet forsamlingshus blev bygget i 1934. Mens det første forsamlingshus blev bygget på privat basis, blev det næste et andelsforetagende.

Halvdelen af det tidligere forsamlingshus er nu revet ned, mens den tilbageværende del beboes af installatør Børge Jensen.

De store hattes og palmers tid

Billederne er fra en tid, da de store hatte hørte til damernes pryd, og hvor frodige palmer var en del af miljøet i bl.a. konditorier og cafeer.

Th. Hansen, som ejede konditoriet Nytorv 4, var blandt de mest fremtrædende indenfor sit fag. Han tog initiativet til stiftelsen af Dansk Provinskonditorforening, hvis formand han var i 17 år, og han blev ved foreningens 25 års jubilæum udnævnt til noget så usædvanligt som æresformand.

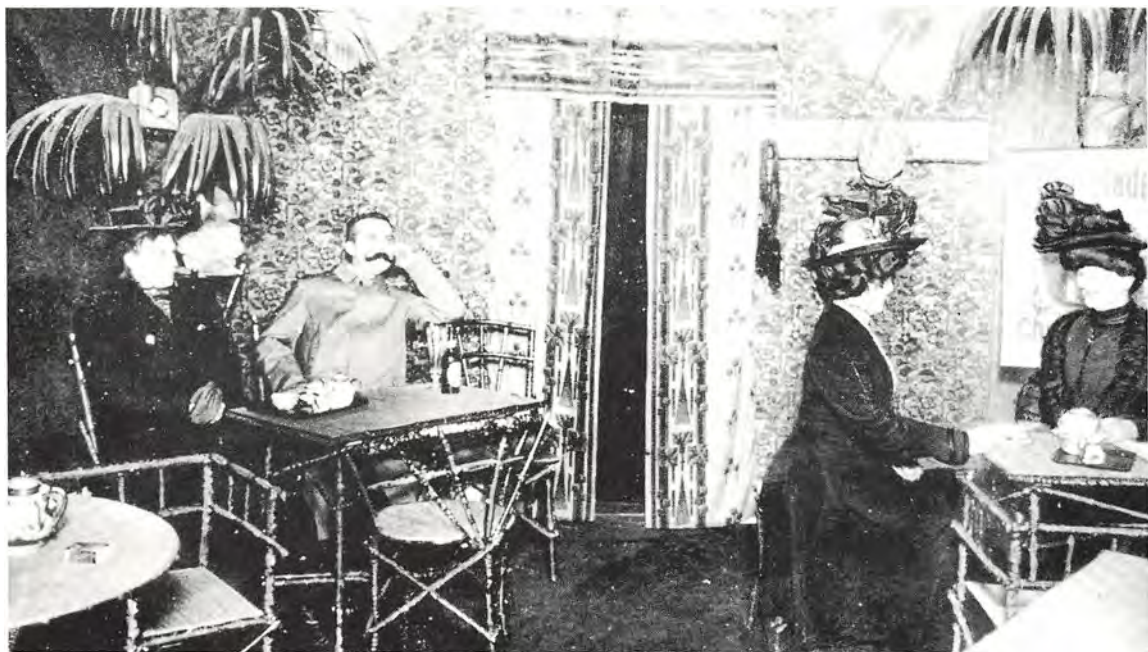
Som ung var Th. Hansen ladet med energi, og i sin sparsomme fritid syslede han bl.a. med tanken om at samle provinsens konditorer i en forening i lighed med, hvad Københavns konditorer havde haft i mange år. Tanken var god, men vanskelig at realisere. Men lykkedes gjorde det. Dansk Provinskonditorforening blev stiftet ved et møde på Casino i Slagelse den 31. august 1909. Første formand blev Th. Hansen og første kasserer David Hansen, Slagelse.

I den seneste årrække boede Th. Hansen i Charlottenlund, hvor han ligeledes drev konditorvirksomhed. Forretningen på Nytorv solgte han i 1908 til August Krügel, som havde den i 45 år. I 1914 byggede August Krügel en ny ejendom på nabogrunden nr. 6, og forretningen flyttede dertil. I årene 1953-58 drev G. Leonhard konditoriet på Nytorv, 1958-82 var ejeren Sv. Martens og fra 1982 Erik Daugaard Eriksen.

I de tidligere konditorilokaler i Nytorv 4 er der nu materialhandel.

Vi har lånt billederne af Tove Hansen, Kr. Stillinge Bageri & Conditori.

En god forbindelse

Smeden i Næsby ved Stranden var i mange år en god forbindelse. Ikke blot svang han hammeren over ambolten, når heste- og vognbeslag skulle udføres, men han var også i besiddelse af egnens

eneste telefon. Og selv om man altid kunne låne smedens telefon, var der efterhånden mange, der gerne selv ville have en tilsvarende.

Men hvem skulle huse centralen? Telefonselskabet m. fl. fandt, det burde være smedemester Peter Olsen. Hans kone, Marie Olsen, kunne så passe den. Hun fandt dog, hun havde nok at gøre med husets førelse, når der var tre mand på værkstedet og tre piger under opvækst i hjemmet. Men de trøstede hende med, at så kunne pigerne hjælpe til med at passe centralen. Dermed lod hun sig overtale. De tre små centraldamer, som voksede op, blev da også flinke til at give deres mor en hånd med, og den yngste, Helga, der senere blev bestyrerinde, var kun seks år, da hun alene kunne passe centralen med ca. 40 abonnenter.

En dag i 1911 var centralen installeret. Herfra er det ene billede. Telefonfolkene står sammen med smedefamilien og medarbejdere uden for huset efter endt værk. Det andet billede er af en lidt senere årgang - Marie Olsen ved centralbordet, hvor snorene udredes. Endelig er det tredje billede af telefonfolk i Næsby ved Stranden i 1928. I baggrunden Viggo Hansens gård.

Da Marie og Peter Olsen i 1936 havde 25 års jubilæum som centralbestyrerpar, overdrog de centralen til deres yngste datter, Helga, og da hun blev gift og flyttede fra hjemmet - hun hedder nu Helga Skovgaard Jacobsen og bor i Drøsselbjerg - gik centralen over på andre hænder. Det blev fru Agnes Bay, der blev centralbestyrerinde, hvormed centralen også blev flyttet. I 1960'erne blev Næsbystrand, som centralen hed, nedlagt som et led i automatiseringen.

Til beundring og forundring

Bilen her kunne nok give anledning til både beundrende og forundrede blikke, når den kom skraldende gennem gaderne eller ad landevejene.

Chaufføren var Carl Hemmingsen. Han er her fotograferet sammen med bilen uden for Bjergbygade 2 i 1912. I ejendommen havde bilens ejer, vognmand P. Hansen, sin forretning. Bygningerne er nu revet ned og har givet plads for hjørneejendommen Corner, som ligger ud til Bjergbygade og Bredegade.

Carl Hemmingsen var en af den nye tekniks helte. Men han var ikke ene om værdigheden bag rattet i Slagelse. Bl. a. vognmand Alfred Carlsen i Hestemøllestræde førte et af de nye køretøjer, anskaffet i 1911.

Vognmand P. Hansen, Bjergbygade, fulgte efter i 1912, og supplerede sin vognpark af hestekøretøjer med et automobil - som på én gang var hestenes skræk og konkurrent. Selv fandt P. Hansen, at han var blevet for gammel til så vidtgående nymodens eksperimenter som at køre bil, og som chauffør antog han den 22-årige Carl Hemmingsen.

Bilen var en Overland. Med denne kunne der køres over 60 km i timen. Carl Hemmingsen har til Sjællands Tidende fortalt, at han en gang kørte fra Korsør til Slagelse på 14 minutter, men når farten nåede op på disse højder, var der sus om ørerne - også selv om kalechen var slået op. For den var ikke alt for tæt.

På vinterdage kunne der tillige være vrøvl med lyset, fordi lygten frøs. Det var karbidlygter, hvis karbid krævede vand for at kunne blive til gas.

I 1914 solgte P. Hansen vognmandsforretningen til Carl Hemmingsens svigerfar, bogtrykker Oluf E. Olsen, Bredegade 13, hvorefter vognmandsforretningen blev flyttet til Bredegade.

Da det i 1917 under første verdenskrig begyndte at blive småt med benzin til vognmandskørsel, blev Carl Hemmingsen tjener og herskabschauffør i Hellerup. Dermed var Carl Hemmingsen nået til en korsvej i sin tilværelse, og han valgte tjenervejen.

Carl Hemmingsen døde som 89-årig i 1979. I de sidste år boede han på Bredahlsgade i Slagelse.

Fra romantikkens tid

Sommerhuset her er præget af en romantisk tid inden for malerkunsten. Det blev bygget af malermester E. J. Friis i 1914 som det første på Næsby strand, og som et af de første på Slagelse kommunes strand.

Som håndværker havde Emil Joachim Friis været på valsen i nogle år og havde undervejs tegnet og malet borge og slotte. Det var uden tvivl det, der inspirerede ham, da han skulle bygge sommerhuset.

Slagelseanere, som tog på strandture, døbte snart sommerhuset Friisenborg, og efter E. J. Friis' død blev navnet Friisenborg malet på facaden. Sommerhuset ejes i dag af en søn og en datter - Kaj og Else Friis.

Murene består bl.a. af 800 år gamle sten. E. J. Friis købte et hus ved Kærlighedsstien i Slagelse til nedrivning. Det var bygget af munkesten fra

Antvorskov, og de blev anvendt til sommerhuset.

Blandt det, murene i tidens løb har måttet stå for, var stormfloden i 1912. Da gik vandet helt op over vindueskarmen, og resterne af de ituslagne badehuse fra det daværende Hotel Strandlyst blev kastet op over sommerhusets tag. I stuerne lå møblerne hultet til bulter efter at have flydt rundt med vandet. Ruderne i sommerhuset havde forbavsende nok holdt.

Siden har der været endnu et par store oversvømmelser på stranden, men de er ikke gået længere end til dørtærskelen på sommerhuset.

Billedet er fra 1967, men viser sommerhuset, som det har set ud gennem alle årene. Pavillonen til venstre blev udloddet i forbindelse med håndværker- og industriudstillingen på Casino i 1928, og den blev vundet af E. J. Friis, som stillede den op i nærheden af sit sommerhus.

Han faldt ud af billedet

Drengen, som skulle have siddet på stolen til venstre, faldt ud af billedet, netop som der blev fotograferet. Han blev så forskrækket, da magniumbomben eksploderede, at han væltede bagover med stolen.

Billedet er fra 1914, og fotografen var købmand Anders Hansen. På billedet er hans hustru, Valborg Hansen og børnene Selma, Valborg og Gert. Drengen, som røg uden for kameraets rækkevidde hedder Anders.

Familien boede dengang Skovsøgade 2, men flyttede siden til Nytorv 6.

Kameraet var et af den slags, der kunne trækkes ud og foldes sammen igen.

Når der skulle fotograferes inden døre, udløstes en magniumbombe. Ved hjælp af en gummibold blev magnium blæst ind i en spritflamme. Samtidig med at den eksploderende magnium lyste op, blev et låg, som dækkede for kameraets objektiv, taget fra, så eksponeringen kunne foregå. Fotografiet blev taget på glasplade og siden kopieret.

Bil gennem port kort før ejendom styrtede

Da chauffør Carl Hemmingsen kørte igennem porten til Bredegade 13 den 15. juni 1915 styrtede en del af ejendommen sammen kort efter. Carl Hemmingsen havde netop parkeret vognen på gårdspladsen og åbnet døren for at stige ud, da støvskyen fra den nedstyrtede ejendom bredte sig henimod vognen.

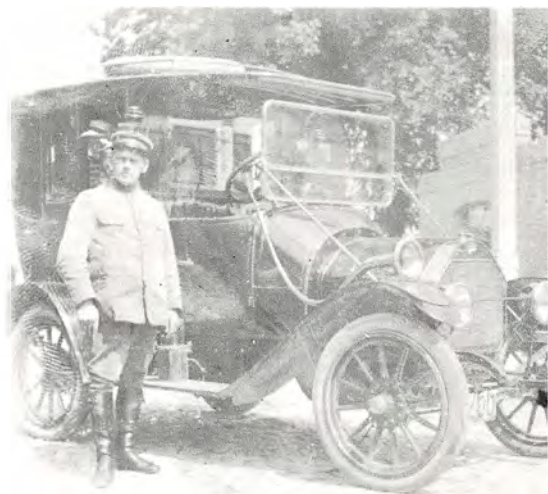
Årsagen til sammenstyrtningen var antagelig for dårlig afstivning i forbindelse med udgravningsarbejde. Ejendommen tilhørte bogtrykker Oluf E. Olsen, og man var i færd med at udgrave grund til en ny ejendom på naboarealet, som også tilhørte bogtrykkeren, fortælles der i et datidigt nummer af Sorø Amtstidende.

Tre mand var ved at læsse jord på en vogn, da bogtrykker Olsen kom løbende ned for at advare dem. Bogtrykkeren havde siddet ved sit skrivebord i sin lejlighed på 1. sal, da han pludselig hørte en mærkelig lyd. Tapetet på væggene begyndte at briste, og det knagede i stuernes vægge, der begyndte at give sig. Hurtigst muligt fik han fat i sin voksne datter, der befandt sig i et naboværelse, som også styrtede ned, og løb ned ad trapperne for at få arbejderne, som stod og gravede grund, bort. Et øjeblik efter at de var kommet op på gårdspladsen, skete det. Den store gavl begyndte at vælte, og med et stort bulder styrtede den ned og rev to stuer på 1. sal og to på 2. sal med sig i faldet. Der

gik vel omkring fem minutter fra det øjeblik, da bogtrykker Olsen hørte det begyndte at knage, til sammenstyrtningen skete. Da støvskyen var trukket bort, så man ødelæggelserne. På 2. sal boede maskinfabrikant Olsen, der sammen med sin familie var bortrejst.

Billederne viser henholdsvis ejendommen efter nedstyrtningen, og den bil Carl Hemmingsen kørte i, her fotograferet under en tur til Flakkebjerg.

Tanker kom på tråd og vers

Tanker kom både på tråd og vers, da den første telegrafforbindelse i Danmark, Øresundslinien, blev etableret i 1854.

Peter Faber, der bl.a. skrev »Højt fra træets grønne top« og »Dengang jeg drog afsted« var det danske telegrafvæsens første direktør. Og naturligt nok måtte det også blive til nogle sentencer i anledning af Øresundsliniens åbning. De blev sendt i brev til Hamburg og herfra returneret som telegram. I København stod Peter Faber og tog imod det og læste op. Det hed i telegrammet bl.a.:

*Fra Øresund, hvor bøgen gror,
til Elbens gule strande
en spinkel kobbertråd sig snor
trindt gennem hav og lande.*

Selv om Øresundslinien passerede tæt forbi Slagelse blev det ikke i første omgang til nogen telegrafstation her. Det skete først i 1859.

De første godt 40 år bestyredes telegrafstationen i Slagelse af postmesteren. Men i 1901 udskiltes telegrafstationen under selvstændig bestyrer og flyttede til lejede lokaler i Casino-bygningen. Herfra flyttedes den senere til Sdr. Stationsvej 12 og efter en årrække der til den nye postbygning ved banegården i trediveerne.

Det ene billede er af telegrafbygningen på Sdr. Stationsvej i 1916, og det andet med de to mænd i telegraflokalet er fra postbygningen ved banen i 1935.

Vi har lånt billederne fra Post- og Telegrafmuseet i København.

En af luftens vovehalse

En af luftens vovehalse var slagelseaneren Henrik Ehlers. Han vakte opmærksomhed landet over, da han tumlede Hærens Flyvevåbens første maskiner. Og han imponerede ud over landets grænser, da han satte skandinavisk hastigheds- og højdercord som prøveflyver og indflyver for firmaet Nielsen & Winther, der fremstillede hærens første jagerfly, N & W-jageren.

Henrik Ehlers blev i 1913 indkaldt til infanteriet i Slagelse, hvor han var stortrommeslager og hornblæser. Da Hærens Flyveskole startede i 1915, var han blandt de 450, som søgte om optagelse, og han var blandt de seks, som blev antaget. Men Henrik Ehlers havde også forinden været på Robert Svendsens Flyveskole - det var i 1909-10. I mellemtiden var han tillige blevet uddannet som murer.

Det blev spændende år ved Hærens Flyveskole. I det par år Henrik Ehlers var der, styrtede ikke færre end 12 flyvere ned og blev dræbt. Et par af de mere dramatiske oplevelser var Henrik Ehlers også udsat for. Engang satte motoren ud i 100 meters højde, og han gik på næsen ned ved Christianshavns voldgrav. Men han slap med en bule i panden og et kødsår på knæet. En anden gang, da han sammen med sin mekaniker, Christoffersen, var på vej mod Esrom sø, satte motoren ud i 700 meters højde ved Virum. Henrik Ehlers' første tanker gjaldt styregrejerne, om de stadig virkede. Det gjorde de. Dernæst slog han tændingen fra. Men for sent. Der var allerede gået ild i

benzinen. Men da de nåede jorden, var ilden til alt held slukket af sig selv. Den første, som ankom til stedet, var kong Christian den X, der var på ridetur fra det nærliggende Sorgenfri slot. Da kongen havde overbevist sig om, at alt stod vel til efter nødlandingen, fortsatte han med ønsket om godt held.

Et synligt bevis for at Henrik Ehlers hørte til blandt flyvepionererne var, at han havde flyvercertifikat nr. 9. Han regnedes for den tids dygtigste instruktør ved Hærens Flyveskole.

Adskillige gange landede han på eksercerpladsen ved Slagelse. Denne var i mange år landingsbane under certifikatflyvninger. Når flyveelever landede derude, resulterede det ofte i et besøg hos Henrik Ehlers' far, muremester C. Ehlers.

Billedet viser Henrik Ehlers, da han var på sin egen certifikatflyvning og mellemlandede ved Slagelse den 2. april 1913. Det er Henrik Ehlers' far, muremester C. Ehlers med den hvide kasket. Maskinen er en Henri Farman-HF 1 - leveret fra Farman-fabrikken i Paris. Det er en tosædet maskine med en spændvidde på 13,25 meter. Længden er 8,30 meter og højden 3,20 meter. Tomvægten er 350 kg og fuldvægten 625 kg. Motoren er på 90 HK. Maksimumhastigheden 100 km i timen og flyvetiden på fyldte benzintanke tre timer - om ellers motoren vil.

Billedet har vi lånt af Henrik Ehlers' datter, fru Kirsten Kragh, Slagelse.

Danmarks første jagerfly

Slagelseaneren Henrik Ehlers ses her, da han debuterede som indflyver i Danmarks første jagerfly i 1917. Maskinen fremstilledes af fabrikken Nielsen & Winther i København. Med dette fly satte Henrik Ehlers skandinavisk hastigheds- og højderekord, idet han nåede op på 145 km i timen og steg til 4000 meters højde i løbet af 39 minutter.

Nielsen & Winther solgte i 1917 seks af denne flytype - N & W-jageren - til hæren. Henrik Ehlers, der hørte til flypionererne og regnedes for den tids dygtigste instruktør ved Hærens Flyveskole, blev af Nielsen & Winther antaget som indflyver og prøveflyver. Han skulle have 200 kr. for indflyvningen af den første jager.

Det var nær gået galt på indflyvningssturen. Benzintilførslen gik pludselig næsten helt i stå. Årsagen var, at fabrikken havde afprøvet benzintankens tæthed med vand, og at benzinledningen frøs halvvejs til. Men ned kom maskinen da i sikkerhed.

Billedet har vi lånt af Henrik Ehlers' datter, fru

Kirsten Kragh, Slagelse. Det er taget på flyvepladsen ved Kløvermarksvejen i København.

N & W-jageren var énsædet, og bevæbningen bestod af 8 mm maskingevær. Vingernes spændvidde var 7,7 meter, længden var 6,6 meter og højden 2,8 meter. Tomvægten var 350 kg og fuldvægten 550 kg. Maksimumhastigheden var 150 km, og maskinen kunne flyve tre timer på fyldt tank. Motoren var en 90 HK Thulin og ikke særlig driftssikker. I 1919 måtte flyvningen med disse jagere ophøre på grund af forbud mod anvendelsen af Thulin-motorer. Tre af maskinerne havarede og to blev i 1920 omdannet til såkaldte »rulleapparater« til brug i undervisningen af piloter på jorden. De sidste N & W-jagere blev ophugget i 1924.

Efter sin pionertid som flyver åbnede H. Ehlers en automobilforretning i Slagelse, hvor han siden overtog murermesterforretningen efter sin far, C. Ehlers.

En tusind-årig fred

Der er en egen stemning og fred over oldtidens kæmpehøje, hvor tiden ikke måles i minutter, men i årtusinder. Her er det Hyldehøj i Kelstrup, som allerede i 1873 fik myndighedernes fredningsstempel og siden en sten med det bekendte FM.

Billedet, hvor der er familiehygge på højen, er fra 1917. Personerne er Karl Pedersen, der drev ejendommen, hvorunder højen dengang hørte, hans kone Karoline og deres tre-årige søn Niels.

Fra højen er der udsigt mod vest over Storebælt, og sikkert er det et sted, hvorfra bl.a. vikingerne har holdt øje med havet og eventuelle fjender. Og hvis der var fremmede snekker i sigte var det med at komme afsted på stikkerne hjem til Trelleborg og fortælle det.

Sit navn må højen antages at have efter træet og busken hyld. På billedet vokser der hyld på højen.

Arealet, hvor højen ligger, ejes i dag af Stanislaw Wingreen, og ejendommen, hvortil den tidligere hørte, er overtaget af Niels Pedersen, der er identisk med den tre-årige Niels på billedet.

Ifølge Nationalmuseet rummer Hyldehøj en jættestue. Allerede ved Nationalmuseets besigtigelse i slutningen af forrige århundrede var jættestuens kammer imidlertid stærkt ødelagt. Man må derfor formode, at kammeret er blevet plyndret. Nogen egentlig arkæologisk udgravning er ikke foretaget. Hyldehøj-jættestuen indgår i et større kompleks af megalitgrave i Kirke Stillinge sogn, oplyser Nationalmuseet. Jættestuerne er opført inden for et kort tidsrum i begyndelsen af jættestuetid, d.v.s. ca. 3000 år f. Kr. Ofte har de været brugt til begravelser gennem hele resten af yngre stenalder.

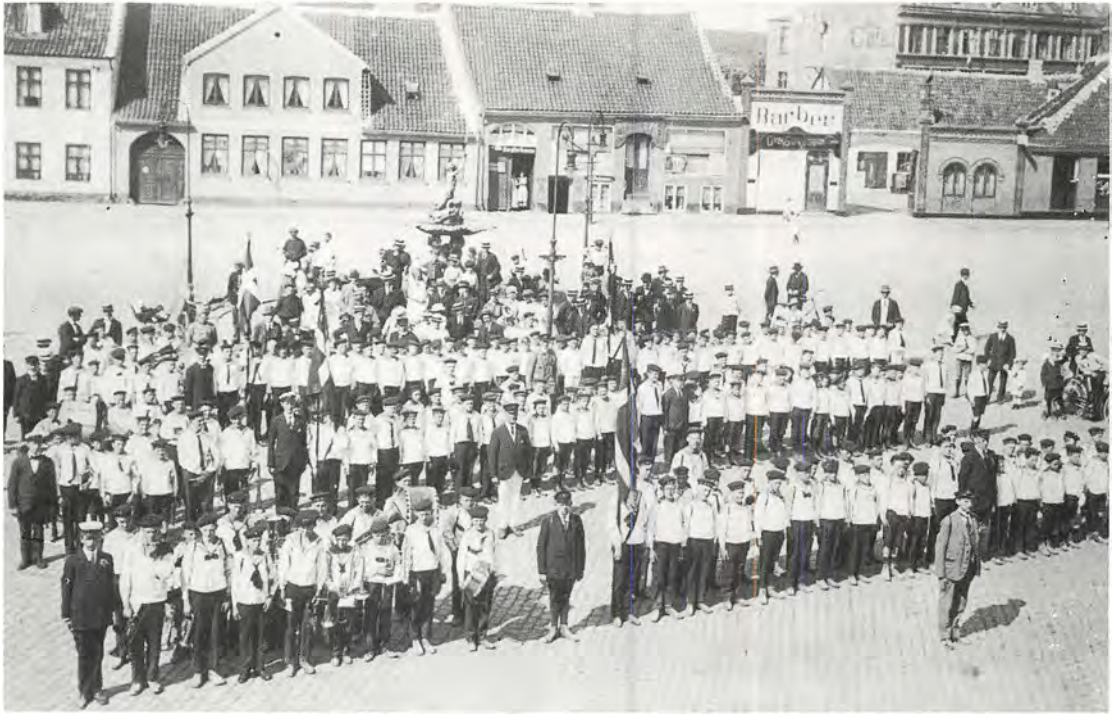
Mejeri og hestevogn sikrede automobilhandel

Da P.M. Olsen i 1918 startede automobilforretning i Slagelse, havde han i nogle år forinden haft mejeri og mælkekørsel med hestevogn i byen. Han beholdt mejerivirksomheden i tilfælde af, at det ikke gik med automobilforretningen, og først da det var fastslået, at der var en fremtid også i denne, blev mejeriet og mælkesalget afstået.

P.M. Olsen, der var fra Brørdrup, kom til byen som mejerist i 1906 og overtog et mejeri i Løvegade. Dengang var der endnu kreaturhold inde i byen. Ved Bohnsens Plads (Eriksgade) havde vognmand P. Johansen en kvægstald med plads til 100 køer. P.M. Olsen aftog mælk derfra, foruden fra flere større gårde.

Mens broderen, Johs. Olsen, passede mejeriet, kørte P.M. Olsen selv i byen med mælk. På billedet ses han på kuskensædet med sin broder ved siden. Endvidere en dreng som hjalp til med at bære mælk rundt til dørene. Den ældre herre er formodentlig en kunde.

P.M. Olsen overtog automobil- og cykelforretningen på Nytorv i 1918 i et kompagniskab med H.V. Jacobsen. De solgte forretningen i 1921 til Kierulff og overtog i stedet Lystups forretning, der i 1926 overgik til P.M. Olsen alene. Siden købte P.M. Olsen den tidligere præstegård i Løvegade og indrettede forretning der.

De gik fra Kalundborg til Slagelse

Her er nogle historiske billeder fra FDF og FDK. Et af dem er fra Nytorv i forbindelse med FDFs pinestævne i 1918. Forreste geled er FDFerne fra Kalundborg-kredsen. Drengene har gået fra Kalundborg til Slagelse - en tur på 35-40 km. Midterste geled er Næstved-kredsen, og bageste geled er Slagelse-kredsen.

Festligt så det ud med de hvide bluser. Knap så festligt var det, når mødrene skulle i gang med vasken, f. eks. efter skovøvelser.

Huset bag springvandet er den tidligere Madam Grønbergs ejendom. Yderst til venstre ejendommen, hvor det nuværende »Fyrtårnet« er opført. Til højre for Madam Grønbergs ejendom det daværende Restaurant Bellevue, og yderst til højre Strudsbergs gård - en gammel købmandsgård.

Et andet billede er fra sommerlejren Granly på Reersø omkring 1930. Sammen med KFUM købte FDF Granly i 1926. Dengang var der ingen sommerhuse på halvøen, og for drengene var lejren et eventyrland. FDF gik ud af ejerforholdet i 1948 og købte Birkely i Lorup. Det skete i forbindelse med delingen af FDF i to kredse. I 1954 købte FDF 1. kreds yderligere Bøgehøj på Rosenkildevej.

Granly blev senere af KFUM solgt til en københavnsk, privat børneinstitution, men efter yderligere en årrække i børneinstitutionens eje revet ned i forbindelse med etableringen af sommerhusområdet.

Det tredje billede med de fire personer er fra det tidligere FDK - Frivilligt Dreng Korps. Korpset

blev opløst i 1914, og de fire personer overgik til FDF ved oprettelsen af dette i 1915. De fire er stående fra venstre Nehammer, Emil Schmidt og Th. Mathiesen og siddende Stahl.

Billedet af Granly er udlånt af Else Petersen, Åkjærsgade, de to øvrige af Kay B. Risom, Valbyvej.

De hørte trådløs koncert fra London

Dansk Arbejdes udstilling i Slagelse i 1923 skulle styrke byens erhvervsliv, håndværk og industri og den danske kronekurs. Men lidt udenlandsk musik kunne ikke forrykke valutabalancen.

I Sorø Amtstidende hed det mandag den 17. september 1923: »På udstillingen i Casino hørte man i lørdags trådløs koncert fra London og i går fra den tyske station Eberswalde«.

I forbindelse med udstillingen, som holdtes i fire dage i Casinos bygninger, gård og have, var der i weekenden håndværkerfest på dyrskuepladsen.

Helhedsindtrykket af den store og omfattende udstilling var, at der her var skabt et værk, som bar det smukkeste vidnesbyrd om håndværkets, industriens og handelens høje stade i Slagelse. Om festen var der kun én mening: Man var begejstret og ovenud imponeret, hed det i avisen.

Med håndværkerfesten ville man gerne slå mindet om den, der fandt sted i 1890, og ligesom i 1890 var der et stort vognoptog. Et hus til udlodning var opført i Sct. Jørgensgade. Fra denne gade gik håndværkeroptøget gennem byen til festpladsen.

Om de tre vogne, som vi bringer billeder af her, skrev Sorø Amtstidende i 1923:

På murerens vogn var man i færd med at mure en skorsten oppe på taget. Der blev sat en løbebro

op, og man sled med kalkbaljer og stenmaterialer. Det var et morsomt og fornøjeligt billede. Et par mestre arbejdede på huset, mens resten fulgte vognen.

Bagernes vogn var forspændt fire hvide heste med guldhove, kringler som blinkere og kranseskager som rygpynt. På selve vognen var opstillet en mægtig kranseskage, og bagerdrengene stod og lavede kringler eller passede den mægtige, moderne ovn på vognens bagparti.

Den sidste vogn var en smukt arrangeret høst-vogn, fyldt med glade høstkarle og piger. Et par muntre musikanter traktede fiolen og harmonikaen, og de øvrige på vognen jublede. Det stor-slåede optog vakte overalt beundring, og folk, der havde set optøget i 1890, udtalte, at det i 1923 godt kunne tåle, at der blev draget sammenligning.

Overskuddet ved håndværkerfesten blev dog knap så stort, ca. 2300 kr. mod ca. 5000 kr. i 1890.

Frøknene Lund, som alle var født i 1850'erne. Det er fra venstre Claudine, Hanne og Bothilde Lund. (Billeder fra Lokalhistorisk Arkiv).

Eleverne skulle selv medbringe stole

Den sidste af de gamle private småskoler i Slagelse fandtes i ejendommen Slotsgade 32. Det var

Ejendommen Slotsgade 32, hvor Lunds Skole havde til huse. (Foto: Preben Pathuel).

Lunds Skole, som var i brug til sit formål indtil 1930-31. I ejendommen er der nu beboelse.

Til de mere kuriøse ting hørte, at eleverne selv skulle medbringe deres stole til skolen.

Eleverne var af 7.-10. årgang, og klasserne således 1.-3. I 1926, da Lunds Skole begyndte på aftrapningen, var elevtallet 35-40, og ved skoleårets afslutning i 1931 var det 13.

En af skolens tidligere elever var Jacob Evald Jakobsen, Slotsgade 38, der døde i 1984. Han havde sit barndomshjem i gaden, som søn af købmand Josef Jakobsen og drev siden forretningen videre efter sin far.

I 1981 fortalte Jacob Evald Jakobsen til Sjællands Tidende, at han endnu havde den stol, han medbragte til skolen.

- Jeg tror også, prisen endnu står under den - tre en halv krone - kostede den vist, sagde han. Det var i årene 1917-20, jeg gik i Lunds Skole. Der var tre lærerinder og en lærer. De var søskende og havde alle efternavnet Lund. Men skolens historie startede helt tilbage i midten af det forrige århundrede.

De første sommerhuse ved Stillinge Strand

Billedet er fra 1920 og viser de første sommerhuse ved Stillinge Strand.

De var opført af bygmester Johannes Olsen, Slotsalleen i 1914-15 - i hvert fald de seks første i rækken - og de kostede ved salget ca. 3.000 pr. stk., iberegnet grunden.

Johannes Olsen boede selv i det første i rækken. Nr. 2 havde direktør Thorgils, Alliance, nr. 3 sagfører Carl Hansen, der var borgmester i Slagelse 1914-17, nr. 4 tilhørte cementstøber Marius Jørgensen, nr. 5 direktør Didriksen, Grønvold & Schou, og nr. 6 malermester Bagge, senere direktør på Casino.

Næsten skjult som nr. 7 i rækken ligger et sommerhus, tilhørende bankdirektør Werner, og som nr. 8 kommer købmand Kargaard Thomsens

og som nr. 9 købmand L. Ulrichs sommerhus. Længst ude til venstre skimtes et sommerhus, som frimenighedspræst Niels Dael, Liselund, havde. På billedet er flagene hejst. Det var de sædvanligvis hver søndag.

Sømærket, der var til orientering for marinen stod på Marius Jørgensens sommerhusgrund for en årlig leje på 10 kr.

Den offentlige transport til strandområderne foregik dengang med postdiligencen Slagelse-Mulderup. I Kirke Stillinge kunne passagererne stå af og spadserere det resterende par kilometer til stranden.

Billedet er taget af Marius Jørgensen på glasplade, som den tids fotografier ofte var.

Det første sommerhus ved Kongsmark Strand

Billedet er fra 1925 og viser det første sommerhus ved Kongsmark Strand. Det er tilsendt os af kommandør V. P. Heise, Flådestation Korsør, efter at vi bragte billedet af de første sommerhuse ved Stillinge Strand.

I brevet skriver V. P. Heise:

I 1925 lejede min far, overbanemester i DSB i Slagelse V. J. Heise, et stykke strandbred af gårdejer Niels Hansen, Kongsmark, for at opføre et sommerhus. Niels Hansen, der vidste, at vandet efterår og vinter ofte stod helt op til klinten, undrede sig nok over den tovlige slagelseaner.

Min far opførte selv sommerhuset - materialerne kostede godt 500 kr. og det blev, selv om det efter nutidens målestok var meget primitivt, et herligt feriested for mine to søstre og mig, hvor vi var mindre end det berømte stenkast fra stranden og i øvrigt kom meget på Niels Hansens gård.

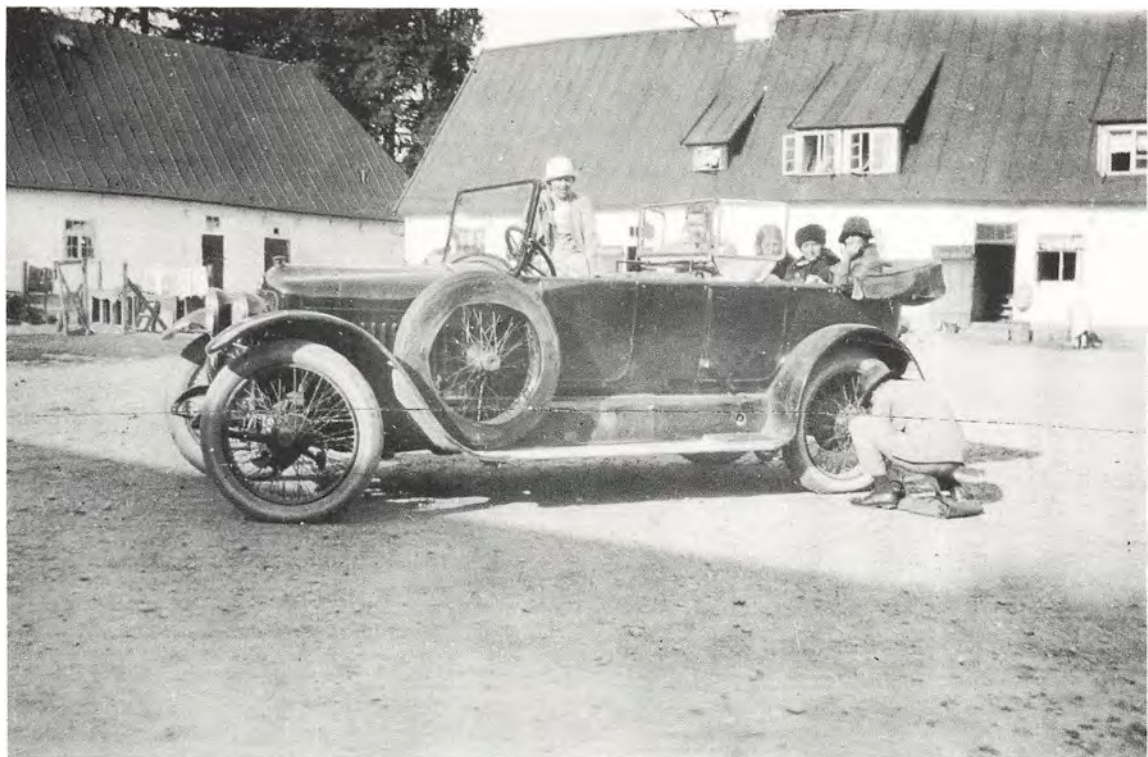
Efter den første efterårsstorm begav Niels Hansen sig til stranden for at se, hvordan det var gået med Heise's hus. Det var da også ganske som han havde forudset forsvundet fra strandbredden. Hvad

han ikke vidste var, at huset var bygget i flager, der i alle hjørner var hægtet sammen med kroge, og i god tid havde min far klappet det hele sammen og på en lastvogn kørt det i sikkerhed i en stor vognport der hørte til villa Cartref i Slotsalleen i Slagelse, hvor vi boede. I april-maj blev det hele så sat på igen på sine cementblokke på strandbredden for endnu en herlig sommer.

I 1931 forudså min far, at han kunne blive forflyttet, og huset, der i øvrigt var blevet udvidet med ca. 30 % blev da opstillet på en grund ved Svenstrup (nuværende Svenstrup Strandvej) og solgt der, da vi flyttede til Frederikssund i 1932. Der var jo ikke mange, der kunne tage sommerhuset med hjem om vinteren.

I stenene, der ses i strandkanten huggede min far min yngre søsters forbogstaver. A.H., og den genfandt vi for et par år siden i en af de nu anlagte høfder lidt syd for »vores grund«, men i øvrigt er det i dag meget vanskeligt at genkende sin barndoms fredfyldte sommerhusparadis i det nu tætbyggede sommerhusområde.

Byttede det halve ridehus bort for en bil

Ridehuset i Slagelse anvendtes i en årrække som oplagsplads for bl.a. købmandsvarer. En af ridehusets ejere var købmand Peter Kargaard Thomsen, som imidlertid solgte sin halvpart til grosserer Hans Lystrup og fik en bil i bytte.

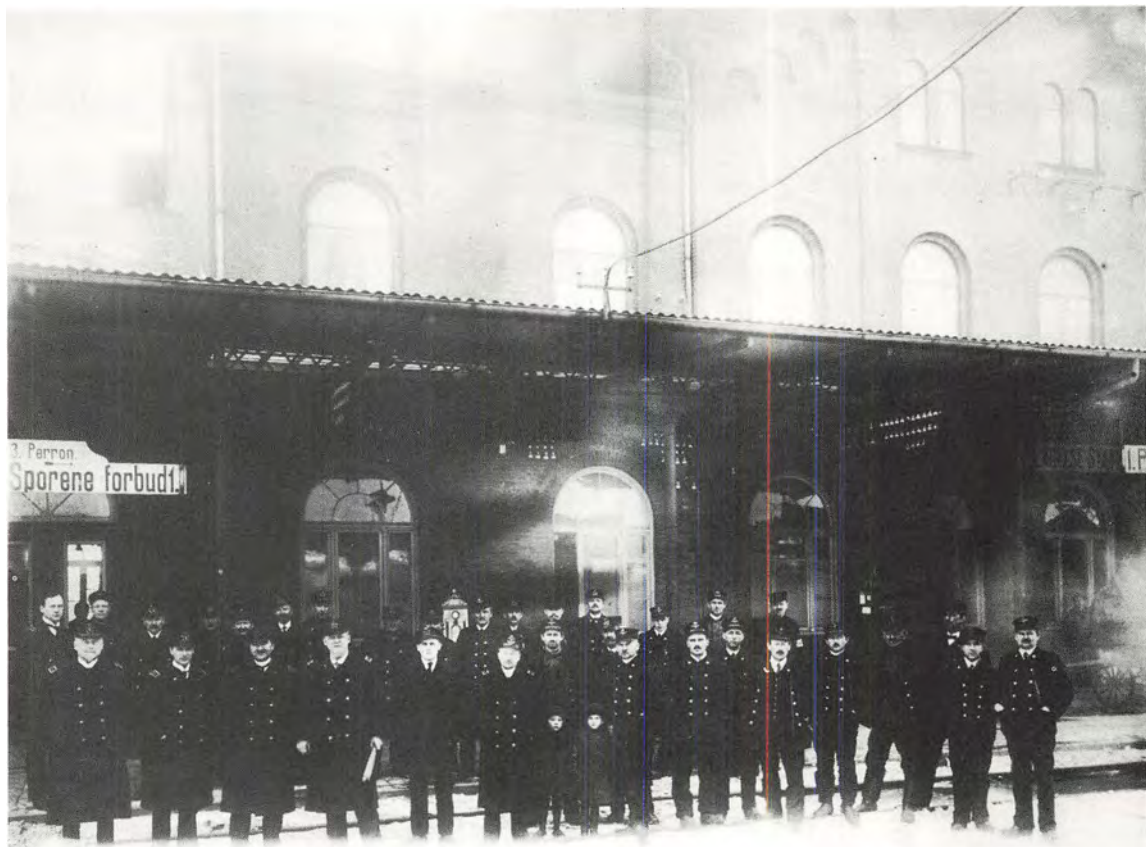
Peter Kargaard Thomsen blev dermed ejer af en af de første privatbiler i Slagelse. Det var en belgisk Minerva, en åben vogn og kold om vinteren. Derfor skulle damerne helst være klædt i skindfrakker, når de skulle på tur en vinterdag.

En sommerdag vovede købmandsfamilien sig på langfart til Møn. Det gav til gengæld også anledning til avisomtale. I Sorø Amtstidende kunne læses, at Peter Kargaard Thomsen med familie dagen forinden havde været på en tur til Møns Klint. Turen

frem og tilbage blev gjort på én dag, bemærkede bladet.

Billedet, som vi har lånt af Knud Kargaard Thomsen, er ikke fra den nævnte tur til Møns Klint, men fra en senere lejlighed, hvor turen gik samme vej - og stadig ikke var uden bryderier. Poul Kargaard Thomsen er i færd med at skifte hjul, for punkteringer hørte dengang med til turenes orden eller uorden.

På en klapstol i midten af vognen broderen Knud Kargaard Thomsen og på bagsædet søstre Gerda og Karen Margrethe Kargaard Thomsen samt Thorra Hackenberger. Stående på trinbrættet på den anden side vognen Ingeborg Stahl.

Alle mand er klar til afgang

Billedet er fra dengang, DSB endnu holdt dampen oppe, og jernbanefolkenes uniformer faktisk nok havde samme farve som lokomotiverne og kulrøgen. Her er alle mand klar til afgang på en kold vinterdag med sne på Slagelse banegård omkring 1922-23.

I forreste række fra venstre er det stationsforstander C.F.F. Bülow, trafikassistent Jarring, trafikassistent Galt, trafikkontrollør Arnold Jensen, ubekendt person, trafikassistent Alfred Larsen, portør Jens Hansen, portør L.P. Poulsen, portør Hemmingsen, portør Vald. Christensen, portør L.P. Christiansen, portør J.M. Petersen, overportør A.K. Jørgensen, portør Johansen, portør R.P. Olsen og portør P. Iversen. I bageste række er

det fra venstre trafikassistent Rimtoft, portør A.A.E. Andreasen, rangermester Jørgensen, rangermester Simon Hansen, en ubekendt, overportør Rs. Hansen, portør V.V. Thorsen, overportør C.P. Ploug, en ubekendt, portør Karl Jørgensen, overportør Nicolai Jørgensen, portør Andersen, overportør Jacob Hansen, en ubekendt, portør Poul Sørensen, portør C. Korfitzen og ekstraarbejder Alfred Lynhjem.

Drengene er Helmuth Ploug (t.v.), søn af C.P. Ploug, og Erik Poulsen, søn af L.P. Poulsen.

Billedet har vi lånt af Erik Poulsen - tryllekunstneren Mr. Granetti - som er en af drengene på billedet.

De sejled' op ad åen

Bådene ligger i dag kantet langs med Tude å fra Næsby bro og ud til stranden. Den lave betonbro og sluseværket levner ingen mulighed for at komme længere op ad åen. Anderledes var det, da malermester E. J. Friis fæstnede motiverne her til lærredet.

Billedet af Næsby bro og sluseværket er fra 1916. E. J. Friis, der havde sommerhusgrund ved stranden, tog jævnligt på rotur med sin familie op ad åen. Sommerhuset, der senere fik navnet Friisenborg, skimtes som en hvid prik ude i synsranden, sammen med Hotel Strandlyst - den eneste bebyggelse ved stranden på det tidspunkt.

I det stråttækte hus ved broen boede fisker Chr. Hansen. Foruden fiskeriet drev han en mindre jordlod. Huset eksisterer stadig.

Skulle turen gå op ad åen, var det muligt at få båden under broen, hvor passagen dengang var højere end i dag. Var sluseportene lukket, lod det sig gøre at skubbe dem op, indtil båden var smuttet igennem.

Især var det en skøn tur en sommeraften. Så hændte det, at E. J. Friis, der var medlem af sangforeningen, spillede på guitar og sang undervejs, mens de to drenge sad ved åerne, og datteren og fru Friis nød turen som passagerer.

Langs enge og skrænter gik det. - Vi kunne sejle helt op til Trelleborg, fortæller malermester Kaj

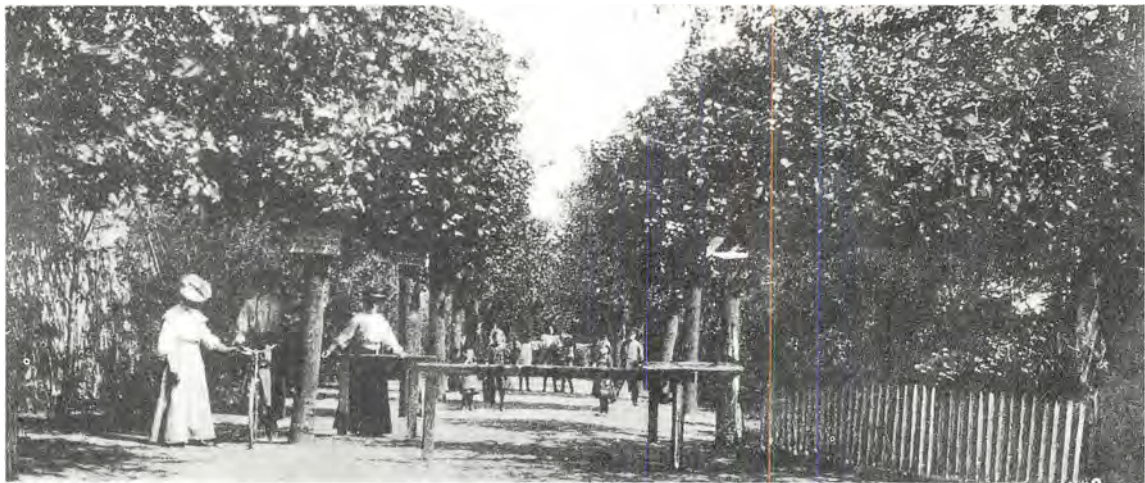

Friis, der var en af de to drenge ved åerne. Dengang vidste vi bare ikke, at der var tale om en gammel vikingeborg. Et voldsted var der, men vi troede, det var noget fra svenskekrigen eller lignende.

Gik roturen den modsatte vej - fra broen og ud mod stranden - passerede man den gamle vindmølle. Den drev en snegl, som hentede vandet fra vejlerne, over diget og ud i havet.

E. J. Friis malede billedet af møllen i slutningen af trediverne - en halv snes år før vindmøllen blev afløst af et elektrisk pumpeværk.

Indgangen til Skovstien ved Fruegade, som den så ud i begyndelsen af århundredet. Beplantningen er i mellemtiden vokset, og damernes mode har også ændret sig. (Billede fra Lokalhistorisk Arkiv).

En levende forbindelse til skoven

Skovstien blev flittigt benyttet i de første årtier, og mange af byens borgere tog en daglig spadseretur til skoven. Bl.a. forretningsfolkene på billedet, som er fra slutningen af 20'erne, tilbagelagde strækningen frem og tilbage hver morgen. Undervejs kunne så problemer af fælles interesse drøftes. Fra venstre er det direktør Laurits Germark, købmand Aage Erslev, tobakshandler Ego Hansen, købmand Peter Kargaard Thomsen, grosserer Morning, direktør Otto Rønnow, tobaksfabrikant Sigfred Lange og købmand Hans Hansen. Købmand Anders Hansen, som var med på turen, har fotograferet. (Billede lånt af Knud Kargaard Thomsen).

En sti med allé har tidligere forbundet byen med skoven helt fra Fruegade til Studetersøen.

Etableringen af spadseregange, som de kaldtes, begyndte med oprettelsen af Slagelse Forening til Forskønnelsesanlæg i 1835. Foreningens formål var at oprette stier rundt om byen. Efter at disse i løbet af nogle år var blevet en realitet, blev foreningen opløst, og kommunalbestyrelsen overtog de opgaver, der ellers kunne være vedrørende spadseregangene.

I efteråret 1875 trådte en komité sammen med det formål at anlægge en beplantet sti til skoven. Allerede 18. august året efter kunne stien åbnes. Det hurtige resultat gav interesse for dannelsen af en forening, der skulle påtage sig yderligere opgaver med forskønnelse af byen. Det førte i 1876 til oprettelsen af Slagelse Forskønnelsesselskab, som stadig eksisterer.

Som den første opgave påtog det nystiftede selskab sig at føre Skovstien fra sygehusområdet ind til Fruegade.

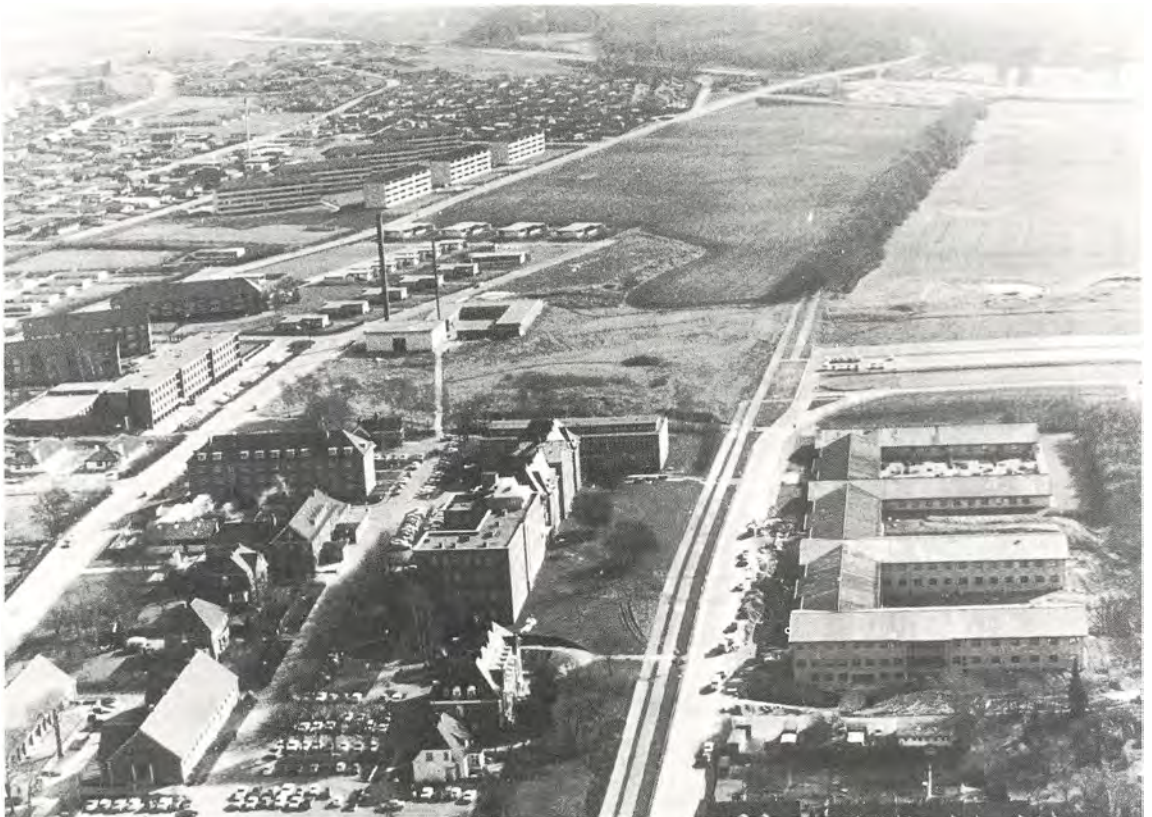
Siden blev det også til etableringen af et lystanlæg, og mange andre opgaver har Forskønnelsesselskabet udført i tidens løb.

Men med årene er der gået skår i Skovstien. Sygehusudvidelser har taget en væsentlig del, motorvejen har kappet et stykke ud, og omfartsvejen Grønningen har også taget en bid.

Mere end hundrede år er der gået, siden Skovstien blev tilplantet, og om endnu hundrede år vil næppe meget være igen.

Med årene gik der skår i Skovstien. Her falder træer for motorvejen i begyndelsen af 60'erne. (Foto: H. Blytsgaard).

Sygehusudvidelser bragte Skovstien på afstand fra byen. Billedet er fra 1973. (Foto: Anker Pedersen).

Måneskin og skosværte

Da E. J. Friis engang i trediveerne malede dette billede ved Næsbystrand, manglede han den sorte farve til at give måneskinsmotivet en tilpas dunkel stemning.

Men han fandt på råd og fik fat i den sorte skosværte - noget sådant findes dog i ethvert

velassorteret hjem - og så fik billedet den rette afpudsning.

E. J. Friis, der var den første, som havde sommerhus på Næsbystrand - han opførte det i 1914 - holdt meget af naturen derude, og utallige billeder har han malet derfra.

Det kommer li'e fra Svendborg av

Gamle Slagelse-billeder dukker som bekendt op ad mange veje. Dette fandt repræsentant Erik Frederiksen, Slagelse, i en rodekasse under et besøg i Svendborg. Han købte det, og ved hjemkomsten til Slagelse overrakte han det til Sjællands Tidende.

Billedet er et postkort stemplet 1925, men er muligvis af noget ældre dato. Slagelse havde en kort årrække forinden fået sin garnison - det var i 1913 - og glæden over at se soldater i gaderne var stor. Det er også fra årene omkring etableringen af garnisonen, der eksisterer et julekort, hvor en bataljon soldater

er tegnet omtrent på samme sted på Schweizerpladsen, og hvor nisser danser omkring Rytterstatuen.

Soldaterhjem fandtes i øvrigt i en lang årrække i en af ejendommene lidt længere nede i gaden.

Postkortet er sendt fra J. Dalsgaard, Højgaard, til til H.E. Dalsgaard, Munkegaard, Vinding St., over en poststation, hvis navn, såvidt det kan læses, er Næsby. Kortet har altså været op mod 60 år udenbys og har været en tur over Svendborg, inden det i 1983 er endt i Slagelse igen.

Politistation i kirkeladen

Billedet er fra 1923 og viser en del af politistyrken uden for den daværende politistation i den gamle kirkelade ved Rosengade.

Uret på muren skal ikke fortælle, hvad klokken har slået, men hvornår cykellygten tændes. Så ved både ordenshåndhævere og byens cyklende borgere, hvad de har at rette sig efter.

Fra venstre på billedet er det politibetjentene Valdemar Hansen, Oskar Jensen, Christian Hansen, Otto E. Andersen, Hans E. Andersen, politiassistent Bruun, natbetjent Karl Nielsen, politibetjentene Marius Pedersen, Johannes Petersen,

Morten Thomsen, Terp Petersen og Olaf C. Ellegaard.

Politistation var der i den gamle kirkelade fra 1879 til 1942, da den nuværende politistation ved Rytterstaldsstræde blev taget i brug.

Forinden 1879 var det vagterne, der var byens ordenshåndhævere.

Vi har lånt billedet af Politiforeningen i Ringsted-Slagelse Politikreds, som råder over en del historisk materiale, helt tilbage fra omkring foreningens start i 1916.

Politiets forlængede arm

Lovens arm er lang, hedder det. Endnu længere var den i praksis, da sognefogedordningen eksisterede. Den var et borgerligt ombud, der fungerede som politiets forlængede arm. Sognefogederne overvågede ro og orden i sognene, og at udstedte forskrifter blev overholdt. Desuden tog de sig af borgerlige vielser m.v.

Billedet er af sognefogeder m. fl. i Antvorskov Birk omkring 1934. Anledningen til billedet kendes ikke. På forreste række Søren Jacob Olsen, der i en årrække var formand for Foreningen af Sognefogeder og Lægds mænd i Danmark og i mere end 52 år - fra 1882 - var sognefoged i Fårdrup. Billedet er fra omkring det tidspunkt, hvor han fratrådte som sognefoged. Han afløstes af sin søn, Aage Johannes Olsen.

På billedet er det i øvrigt siddende på forreste række fra venstre Holger Larsen, Sørbymagle, Jens Larsen, Slots-Bjergby, dommerfuldmægtig Christian Boje, Slagelse, Søren Jacob Olsen, politifuld-

mægtig Axel Christian L. J. Benzon, Slagelse, Jens Damsgaard, Sct. Mikkel's landsogn. Stående i anden række fra venstre Christian Peter Hansen, Sludstrup, Aage Johannes Olsen, Fårdrup, Christian Georg Valdemar Hansen, Hejninge, Niels Peter Christiansen, Sorterup, Alfred Niels Hansen, Gudum, Christian Andersen Holst, Skørpinge, Niels Peter Emil Christiansen, Stillinge, Hans Martin Hansen Buchwald, Sønderup, landoverbetjent Hans Chresten Steffen Skounsø, Slagelse, Thorvald Frandsen, Sct. Peders landsogn syd, Rasmus Hansen, Gimlinge, Christian Anthon Rasmussen, Kindertofte, Jens Christian Nielsen Jensen, Lundforlund, Verner Kristian Nielsen, Gervel, og lægdsforstander, politibetjent Hans Peder Andersen, Slagelse.

Sognefogedordningen blev ophævet i begyndelsen af 1970'erne efter at have eksisteret i mere end et par hundrede år.

Før kirken blev frilagt

Sådan så der ud, før Sct. Mikkel's kirke blev frilagt.

Egentlig var det ikke meningen, at det skulle være kommet så vidt som til en frilæggelse. Men kun til at de gamle huse blev revet ned, og et nyt posthus opført på arealet.

Imidlertid gav nedrivningen et nyt syn på kirken og på byggeplanerne. Det statelige billede, som nu fremstod af Sct. Mikkel's kirke, ønskedes bibeholdt, og byggeplanerne blev opgivet. Og det lykkedes ved en indsamling. På mindre end 14 dage indkom der 150.000 kr. til formålet. Og det

nye posthus blev i stedet opført ved banegården - hvor det i øvrigt nok fik en mere hensigtsmæssig placering nær tog- og rutebilforbindelser.

Ny Carlsbergfondet fandt, at borgernes usædvanlige initiativ burde belønnes og skænkede midlerne til etableringen af springvandsmonumentet Sct. Michael og dragen foran kirken.

Billederne her er malet af E. J. Friis omkring 1930 og hænger nu i Sjællandske Banks lokaler.

Foruden facadebilledet er det et kig gennem porten ved Landbobanken og et interiør fra købmand Hjalmar Jensens gård.

Billederne her er malet af E. J. Friis omkring 1930 og hænger nu i Kronebankens lokaler.

Fly vakte opsigt

Billederne er fra en tid, hvor ethvert fly over byen vakte opsigt, og yderligere foretog dette landing på Valbygårds marker. Hvorfor kunne der læses i Sorø Amtstidende mandag den 26. juli 1926:

I lørdags havde en af hærens flyvemaskiner været i Tønder med en kvindelig passager, men den kraftige modvind havde tæret så stærkt på benzinbeholdningen, at flyveren fandt det rådeligst at få en ny forsyning ombord her i Slagelse. Han landede på en af Valbygårds marker og rekvirerede benzin. Efter at have fået et større kvantum - den 400 hestes motor bruger nemlig 90 liter i timen - fortsatte han mod København og tiltrak sig opmærksomhed ved at gå i meget ringe højde hen over den nordlige del af Slagelse, skrev bladet.

Opmærksomhed tiltrak også andre fly sig. I en notits i Sorø Amtstidende den 21. juni samme år hed det under overskriften Flyvere over Slagelse: I morges kom en flyver vestfra og i middags nok én fra samme kant og passerede over Slagelse.

Og i en notits den 26. august 1926 oplystes: Tre flyvemaskiner passerede i morges byen med kurs mod øst.

Hvad der ikke fremgik af avisreferatet var, at føreren af maskinen, der landede på Valbygårds marker, var den kendte militærflyver Henrik Ehlers. Han var fra Slagelse, hvor han efter sin tid

ved Flyverkorpsen fik en automobilforretning og senere overtog murermesterforretningen efter sin far, C. Ehlers.

Maskinen, han landede med, var franskbygget og af typen Potez XVA 2. Flyverkorpsen bestilte i 1923 otte af dette to-sædede reconnaissancefly og modtog de første fire i december samme år. De resterende fire ankom i februar 1924. Snart efter modtagelsen begyndte der at ske ulykker, og i 1927 var der kun fire tilbage af typen. Året efter blev de sidste så taget ud af tjenesten, og i 1931 blev de kasseret.

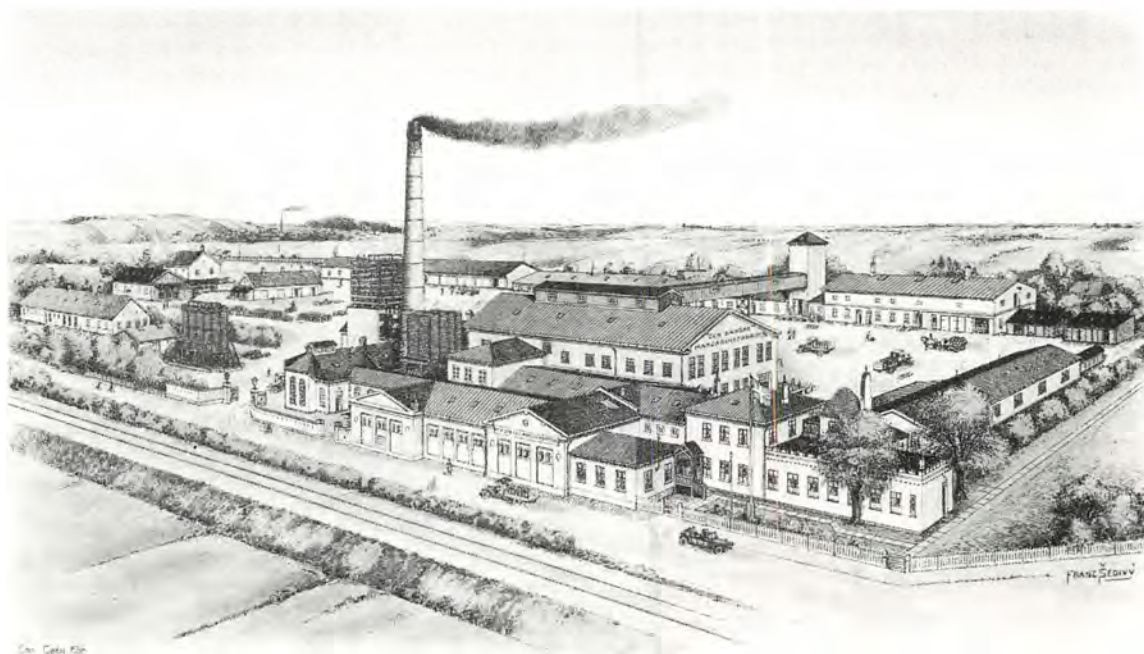
Potez'en var en lærredsbeklædt trækonstruktion

med en 400 HK Lorraine Dietrich 12 Db. motor. Vingernes spændvidde var 12 meter, og maskinens længde 8,40 meter. Tomvægten var 1100 kg og fuldvægten 1500 kg. Flyets maksimale hastighed var 210 kilometer i timen, og dets maksimumshøjde 6800 meter.

Som det fremgår af billederne, medfører maskinen et reservehjul fastbundet til siden. Dette var ikke nogen permanent ordning, men ved uheld skete det, at en maskine blev sendt til assistance med reservedele ombord, f. eks. et nyt hjul.

Vi har lånt billederne af fru Annelise Bech, Brorup.

Tegning fra 1925, da margarinefabrikken havde 25 års jubilæum. (Udlånt af Lokalthistorisk Arkiv).

Smørmangel gav margarine

Mangelen på smør gav anledning til produktion af margarine - først under den fransk-tyske krig i 1870 og siden under industribyernes vækst. Også Slagelse fik sin margarineproduktion og den eksisterede i 67 år. I en længere årrække var der to fabrikker i byen - Den Danske Margarinefabrik på Volden og Vestsjællands Margarinefabrik på Kalundborgvej.

Kunstmørret, som det kaldtes i begyndelsen, blev første gang fremstillet af den franske kemiker H. Mege-Mourier i 1870. Det skete i forbindelse med løsningen af en prisopgave, som kejser Napoleon III havde udskrevet under den fransk-tyske krig, da der var knaphed på fødemidler. Nogen større betydning fik kunstmørret ikke for Frankrig, og produktionen var heller ikke stor i noget andet land i de første år. Men så tog den fart, da industribyernes vækst gjorde det vanskeligt for landbruget at forsyne befolkningen med tilstrækkelige mængder smør og fedtstoffer. Margarine kunne i væsentligt grad fremstilles på grundlag af plante-

fedtstoffer, og produktionen udvikledes til stor-drift i Holland, Danmark og Tyskland og tildels også i England og Amerika.

Den første margarinefabrik i Danmark anlagdes af Otto Mønsted i 1883, og i år 1900 startedes en margarinefabrikation i den gamle banegård i Slagelse, som var blevet nedlagt i 1892. Fabrikens første år var ikke særlig gunstige, men siden blev den en af landets største.

Under anden verdenskrig lå fabrikken stille på grund af mangelen på råstoffer, men den kom i gang igen i 1946. I 1967 solgtes Den Danske Margarinefabrik til Nordisk Margarinefabrik, hvorefter produktionen i Slagelse blev nedlagt.

Siden der var margarineproduktion har der bl. a. været tobaksfabrik og specialarbejderskole i bygningerne. I øjeblikket anvendes de dels til kursusvirksomhed for unge arbejdsledige, dels er de lejet ud til forskellige andre formål.

Omkring 1977-78 købte kommunen bygningerne, bl. a. med henblik på en regulering af Volden.

Margarinefabrikken i 1932, da Peter Axelsen havde 25 års jubilæum som direktør. (Billede udlånt af Inger Schlosser).

Her er produktionen netop kommet i gang igen i 1946, efter at den havde været standset på grund af råvaremangel under krigen. (Billede fra Lokalhistorisk Arkiv).

Musikalske streger

En munter og musikalsk stemning er over tegningerne her, som stammer fra Slagelse Musik- og Sangforening i årene 1924-30. De er udført af guldsmed Peter Jørgensen. Han havde forretning i Rosengade, men hans interesse for at tegne og male var så stor, at han afstod forretningen for udelukkende at kunne beskæftige sig med det kunstneriske.

Peter Jørgensen holdt meget af at male billeder fra skov og strand, men gengav også partier fra Slagelse by. I de seneste år havde han årlige udstillinger i Hotel Casinos veranda. Han var meget produktiv og malede mange hundrede billeder. Peter Jørgensen døde i fyrrerne.

De tre tegninger var forsidemotiver til et medlemsblad, som hed »Stemmegaflen«. Det kom kun tre gange i alt og med års mellemrum.

Det første nummer af »Stemmegaflen« udkom på »torskegildedagen den 27. november 1924«. Det havde undertitlen »organ for klassebevidste stemmeberettigede kvædere samt 17. bas stemmer«, og dets motto var »Frihed, lighed og svogerskab«.

Forsidemotivet var »Koncert«, frit efter Otto Haslund. Maleren Otto Haslund levede 1842-1917. Hans genrebilleder havde ofte børn som motiv.

På Peter Jørgensens tegning er det lærer Fritz Jacobsen og guldsmed Peter Jørgensen, der ligger i vuggen. Til venstre købmand C. G. Nielsen og med dirigentstokkene lærer Rosborg. De to ved klaveret kendes ikke. Derefter redaktionssekretær Chr. Nyberg og sølvvarefabrikant M. J. Albrecht.

Det andet nummer af »Stemmegaflen« var en jubilæumsudgave, som kom på »Stiftelsesdagen

den 25. september 1927» og med samme undertitel som det første nummer. Forsidemotivet fra fra »det første bestyrelsesmøde i musik- og sangforeningen« og hedder »Erasmus formand på slap line«, frit efter Marstrand. Maleren Wilhelm Marstrand, 1810-73, fremstillede bl. a. Holberg-motiver, hvor hans humoristiske sans var iøjnefaldende.

Relieffet på bilæggerovnen er dirigenten Kapel og fra venstre i øvrigt Fritz Jacobsen, formanden, M. J. Albrecht, lærer Martin Thomsen, der i mange år var dirigent for sangkoret, Peter Jørgensen, Chr. Nyberg, C. G. Nielsen og gartner Jens Rønne - der var bornholmer og hed ligesom øens hovedstad.

Tredje og sidste udgave af »Stemmegaflen« kom den 24. november 1930 og havde undertitlen »Organ for S.M.S.s torskeædere«. Forsidemotivet var et »dagligdags billede af foreningens bestyrelsesmøder«, meget frit efter Carl Thomsens »En bispevisitats«. Carl Thomsen, 1847-1912, var generalmaler og hans billeder ofte fra embedsmandskredse.

På Peter Jørgensens tegning her er det fra venstre Jens Rønne, Peter Jørgensen, Fritz Jacobsen, Martin Thomsen, C. G. Nielsen (foroverbøjjet), M. J. Albrecht og Chr. Nyberg.

Vi har lånt tegningerne af fru Astrid Nyberg, som efter benyttelsen i Sjællands Tidende lader dem gå videre til Lokalthistorisk Arkiv.

D.U.I.'s første hornorkester

Hornets historie går som blæserinstrument helt tilbage til oldtiden. Så målt med historiens alen hører orkestret her til de nyere, selv om billedet er fra omkring 1925. Det er D.U.I.'s første hornorkester i Slagelse.

En af dem, der var med fra starten er maler Poul Olsen. Og han blev selv leder af orkestret 25 år senere - d.v.s. i begyndelsen af 1950'erne.

Den første leder var Lars Peter Rosenkvist, som ses i midten af billedet. Rosenkvist var kapelmester. Ofte spillede han på Landmandshotellet og i Folkets Hus. Og Fokets Hus blev også tilholdsstedet for D.U.I.'s orkester.

I begyndelsen bestod instrumenterne af trommefløjter

- Jeg havde gået til undervisning i violinspil hos Lars Peter Rosenkvist i et år eller to, da han spurgte mig, om jeg kunne tænke mig at være med i et orkester med trommefløjter, fortæller Poul Olsen. Og det ville jeg gerne.

I modsætning til blokføjter, der kun spiller i C-dur, er trommefløjter i tre tonarter - C-, G- og F-dur. Det betyder, at de kan spille sammen med trommer.

Efter et årstid blev det til et hornorkester. På bil-

ledet har jeg godt nok hue på, men jeg ejede ingen. Vi var ti børn i hjemmet, og så var det ikke så nemt at få råd til sådan noget.

Da jeg kom ned og skulle fotograferes sammen med de andre, så jeg, de havde huer på allesammen. Men der stod nogle trommeslagere i nærheden, og så lånte jeg en hue af en af dem.

Vi spillede forskellige steder i byen. På De gamles Hjem og sygehuset, i Lystskoven, Anlægget, på Volden og på Loppetorvet, sidstnævnte er der, hvor de fem gader og veje mødes i rundkørslen - Oehlenschlägersgade m.fl. Dengang var der et lille torv, og på hjørnerne var der forretninger. I øvrigt spillede vi når D.U.I. - De Unges Idræt - skulle på ture. Bl.a. har vi marcheret til Sorø.

Foruden Lars Peter Rosenkvist er personerne på billedet - siddende forrest fra venstre Harry Philipson, Victor Jørgensen, Kaj Egekær, i midterste række fra venstre Carl Staalgaard, Poul Olsen, Henry Jørgensen, Knud Petersen, Robert Johansen, Niels Frederik Thorsen, og stående i bagerste række fra venstre Sigvald Kristenen, Kaj Nielsen, Arne Hansen, Axholm, Orla Petersen og Willy Brodthagen.

Billedet har vi lånt af Kr. Møbius.

Heste i hverdag og fest

Den, der kører med heste kommer også med. Og i dag fortrinsvis til det festlige - bryllupper, skovture og kørsel på »Studentens lykkelige dag«. Tidligere var det ikke mindst det hårde slid, hestene klarede som menneskets trofaste hjælpere.

Byens sidste heste-vognmandsforretning og muligvis også den sidste i Vestsjælland er Christian Eisensøes. Den blev oprettet i 1875 af Jørgen Nielsen. Egentlig skulle hans søn, Emil Nielsen, have drevet forretningen videre, men han døde i 1918 af den spanske syge. Derefter blev vognmandsforretningen købt af Christian Eisensøe, og i 1950 gik forretningen videre til sønnen af samme navn. En søn i tredje generation hedder også Christian Eisensøe. Om han skal føre traditionerne med den hestedrevne vognmandsforretning videre er endnu uvist, men interessen for heste er udpræget inden

for familien.

Vognmandsforretningen, som fra starten lå i Slotsgade, blev siden flyttet til Slotsallé og har nu til huse på Christian Eisensøes gård, Lundebakkegård i Skovse.

Billederne her viser hestene i hverdag og fest.

I 1930 skulle et bundstykke på 15 tons til en dieselmotor, fremstillet på Burmeister & Wain, transporteres på en blokvogn fra banen til elværket. Det krævede seks heste, og de køres af kuskene Hans Peter Christensen, Christian Jensen og Karl Berthelsen. I baggrunden stationsbygningen.

På en konfirmationssøndag i foråret 1920 tre landauer. Kuskene er fra venstre Laurits Hansen, Hans Berthelsen og Jens Nielsen. På det tidspunkt var der fem kuske og 12 heste i vognmandsforretningen.

De første KFUM-spejdere

KFUM-spejderne i Slagelse har eksisteret siden 1930.

Billederne her er fra starten. Det ene er fra det første tropsmøde, som holdtes den 3. oktober 1930 i KFUMs lokaler på Schweizerplads. Initiativtager til oprettelsen af spejdertroppen var sekretær i KFUM, Svend Svendsen, senere kordegn i København, der ses som nr. 2 fra højre i midterste række. Yderst til højre i samme række tropsfører Gerhard Nielsen, senere filialbestyrer i Mejeriernes Fællesorganisation i Slagelse. I midten af bageste række tropsassistenten Alfred Albertsen, der blev plante-skoleejner i Landsgrav. Den første patrulje hed Musvågen. Dens leder ses til højre i bageste række. Det er malermester Kaj Friis, Slagelse, der i øvrigt har været med i spejderbevægelsen igennem alle årene, og af hvem vi har lånt billederne.

Troppen var første gang i lejr i pinsen 1931, hvorfra det andet billede stammer. Det var ved Nysø i Charlottedal skov, og det var en vestsjællandsk lejr med ca. 100 deltagere. Slagelse-troppen vandt den store øvelse og ses med sejrstrofæet - et skind med indianermotiv.

Det kom som en stor overraskelse for troppen. Den havde ikke ventet at vinde, for der var andre tropper, som var ældre og havde mere erfaring i spejderlivet. Men Slagelse-troppen havde trænet flittigt hele vinteren med kort og kompas samt signalfag og havde også lært førstehjælp.

I begyndelsen var troppen på otte mand, men nåede i løbet af få år op på 100, og omkring dette antal har den svinget gennem årene.

Beskæftigelsesarbejde igen

Friluftsteatret på Frederikshøj blev anlagt som beskæftigelsesarbejde i 1932, og 50 år efter - i 1982 - blev der taget beslutning om, at friluftsteatret skulle istandsættes, også som beskæftigelsesarbejde. Projektet blev dog først gennemført året efter på grund af besparelser.

Billederne her er fra 1932 og viser mandskab med skovle og trillebøره på Frederikshøj.

Vi har lånt billederne af en tidligere Slagelse-borger, Valdemar Petersen, som bor på Dronning

Ingrids plejehjem i Hornbæk. Valdemar Petersen står som nr. 4 fra venstre på nærbilledet af mændene.

Det var havearkitekt C. Th. Sørensen, som fik til opgave i 1932 at udforme den tidligere grusgrav til mødeplads. Efter hans forslag blev pladsen anlagt som et hesteskoformet amfiteater. Arbejdet kostede dengang 5-6000 kr. I 1983 beløb istandsættelsen sig til ca. 400.000 kr.

Den første isvogn i byen

Det er den første isvogn i Slagelse, der ses på et af billederne. Indehaveren er Wirginia Schwartz, Klostergade, Slagelse.

14 år gammel havde hun sammen med sin mor, Christine Schwartz, der var skolerytterske, vendt cirkusverdenen ryggen. Hendes morfar var den svenske cirkusdirektør Bergmann, og hendes far, Niels Juel Schwartz, var luftakrobat og fra Slagelse.

6-7 år gammel optrådte Wirginia for første gang i manegen. Men hendes mor var imod, at hun blev artist. Moderen ville ikke, at hendes datter skulle gennemgå det samme som hun selv. Efter at Niels Juel Schwartz var død i 1909 tog mor og datter fast ophold i Slagelse, hvor direktør Bergmann havde købt ejendommene omkring Slotskroen til vinteropholdssted.

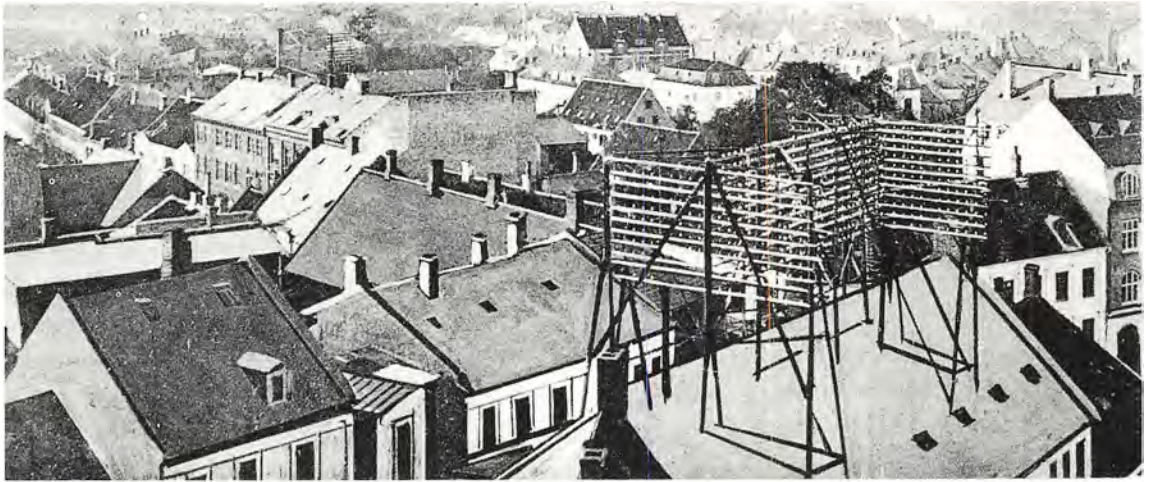
Wirginia kom som 15-årig i lære hos en vaffelbager i Slagelse, og som 17-årig fik hun kommunens tilladelse til at sælge is fra vogn, som hun kørte rundt med i Slagelses gader og holdt på de steder, hvor fodgængertrafikken og dermed salget var størst. På et af billederne ses hun med sin første isvogn i gården bag hjemmet i Slotsgade, antagelig fotograferet i 1913. Råis hentede hun hver morgen på Slagelse Bryghus og fremstillede selv iscreme samt bagte og drejede vaflerne.

Senere da der kom nye sundhedsbestemmelser, som ikke tillod salget af hjemmelavet is, fik hun is fra Mejeriet Landsogn i Landsgrav. På et andet billede ses Wirginia Schwartz med isvognen fra Landsogn uden for hjemmet i Slotsgade.

Under krigen blev det Wirginia Schwartz forbudt at køre rundt i gaderne og sælge is. Hun fik derefter tilladelse til at handle med is og pølser fra en bod på Fisketorvet og siden på Nytorv. Om sommeren havde hun ofte salg i forbindelse med fester.

Som 65-årig holdt Wirginia Schwartz op med sin is- og pølsebod og hun fik opfyldt et ønske om atter at komme med på en cirkusturne. Det var som køkkenchef for det daværende Cirkus Buster.

Telefontrådernes net over hustagene blev stadig tættere gennem en årrække, indtil de blev lagt i jorden som kabler. På billedet samles trådene over den daværende telefoncentral i Rosengade.

Telefon fandtes i begyndelsen overflødig for brandvæsenet

Telefonen kom til Slagelse den 1. juli 1886. Noget specielt omtale af selve dagen for ibrugtagningen var der ikke i Sorø Amtstidende. Men den 1. juli fandtes der en annonce i bladet, hvori det hedder:

Telefon!

Hovedstationen i Slagelse er foreløbig åben om hverdagene fra kl. 8 morgen til 8 aften, om søndagene fra kl. 8 til 9½.

N. Hagemann.

Nogle dage før indend fortalte bladet i en artikel om, hvad telefonen var og oplyste, at det var knap ti år siden, telefonen var taget i brug her i landet. - Den er et fortrinligt middel til at sætte sig i forbindelse med sine medmennesker, hed det videre. Man sparer megen tid og megen løben frem og tilbage.

Det praktiske ved telefonen gik dog ikke helt fra starten op for alle, heller ikke byrådet. Det fremgik af et referat fra byrådsmødet, som netop holdtes om aftenen den 1. juli. Til 2. behandling forelå direktør Hagemanns tilbud om installering af telefon hos politiet og brandvæsenet.

Formanden ønskede at vide, om man overhovedet ville indlade sig på forslaget, eller om det måske kunne modtages med modifikation, hedder det i referatet af mødet.

Et af byrådsmedlemmerne anbefalede telefon til politiet, mens han derimod troede, det var overflødig for brandmandskabet, der altid mødte

punktligt nok og ikke behøvede ekstra alarm. Det pågældende byrådsmedlem mente endvidere, at branddirektøren fik hurtigere meldinger om ildslæs ad den almindelige vej end ved telefonen. Det nyttede jo heller ikke, at brandmandskabet kom til brandstedet, før der var vand.

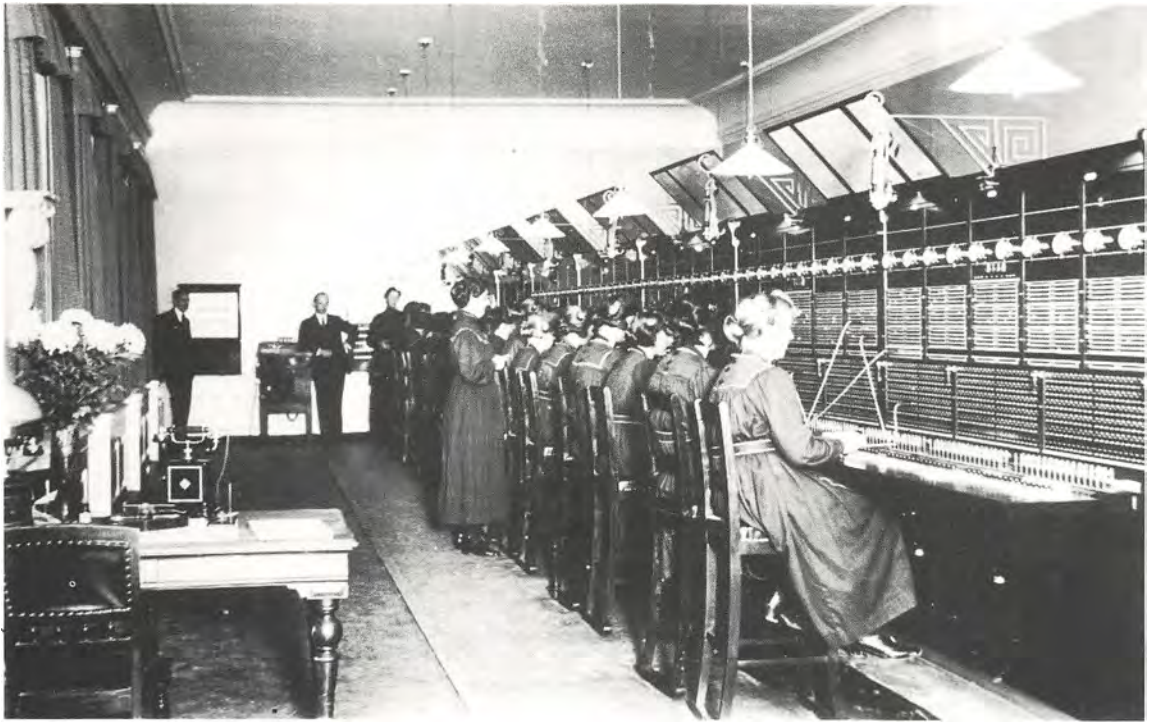
En anden fremhævede telefonens nytte i almindelighed. Politiet og brandvæsenet burde sættes i forbindelse med telefonnettet. Hvis man nægtede at indlemme brandkorpset i telefonforbindelsen, turde han sige, at byrådet ville få det lov, at være enstående småligt.

Det vedtoges derefter med seks stemmer mod fire, at inddrage politistationen i telefonnettet, mens brandvæsenet udgik.

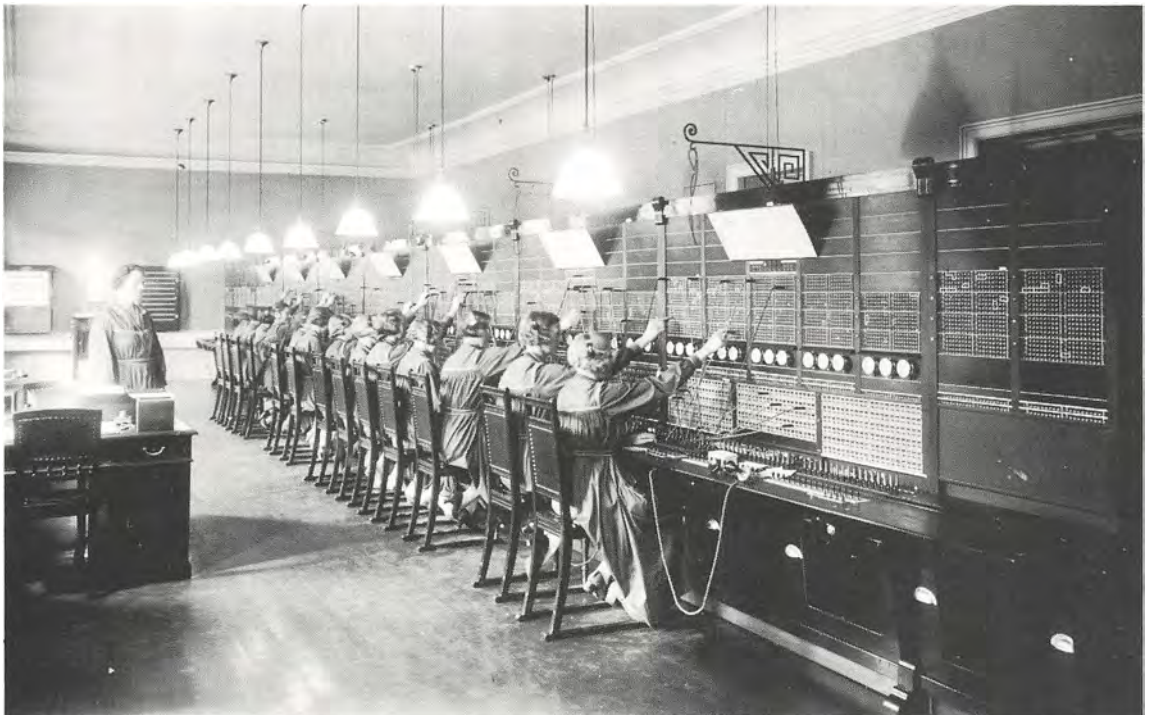
KTAS har registeret, at der i 1888 var 20 abonnenter under Slagelse Central - altså to år efter etableringen.

I forbindelse med 50 års dagen i 1936 kunne Sorø Amtstidende notere, at der var ca. 1600 telefonabonnenter i Slagelse, og i 1984 er der ifølge oplysninger fra KTAS ca. 13.600.

En af de skelsættende begivenheder i de forløbne år har naturligt nok været automatiseringen i 1960'erne. Med et vist vemod måtte abonnenterne tage afsked med centraldamerne. Teknikken havde erobret deres plads i den moderne kommunikation.

Slagelse Central i 1920. (Billede fra KTAS-biblioteket i København).

Sådan så der ud på Slagelse Central i 1935. (Billede fra KTAS-biblioteket i København).

Fra mejeri til margarinefabrik

Mejerier og margarinefabrikker er gledet ud af bybilledet til fordel for stordriften. Øernes Konsummælk-Selskab har fået en afdeling i Landsgrav, og margarineproduktionen skal søges i betydelig afstand fra Slagelse.

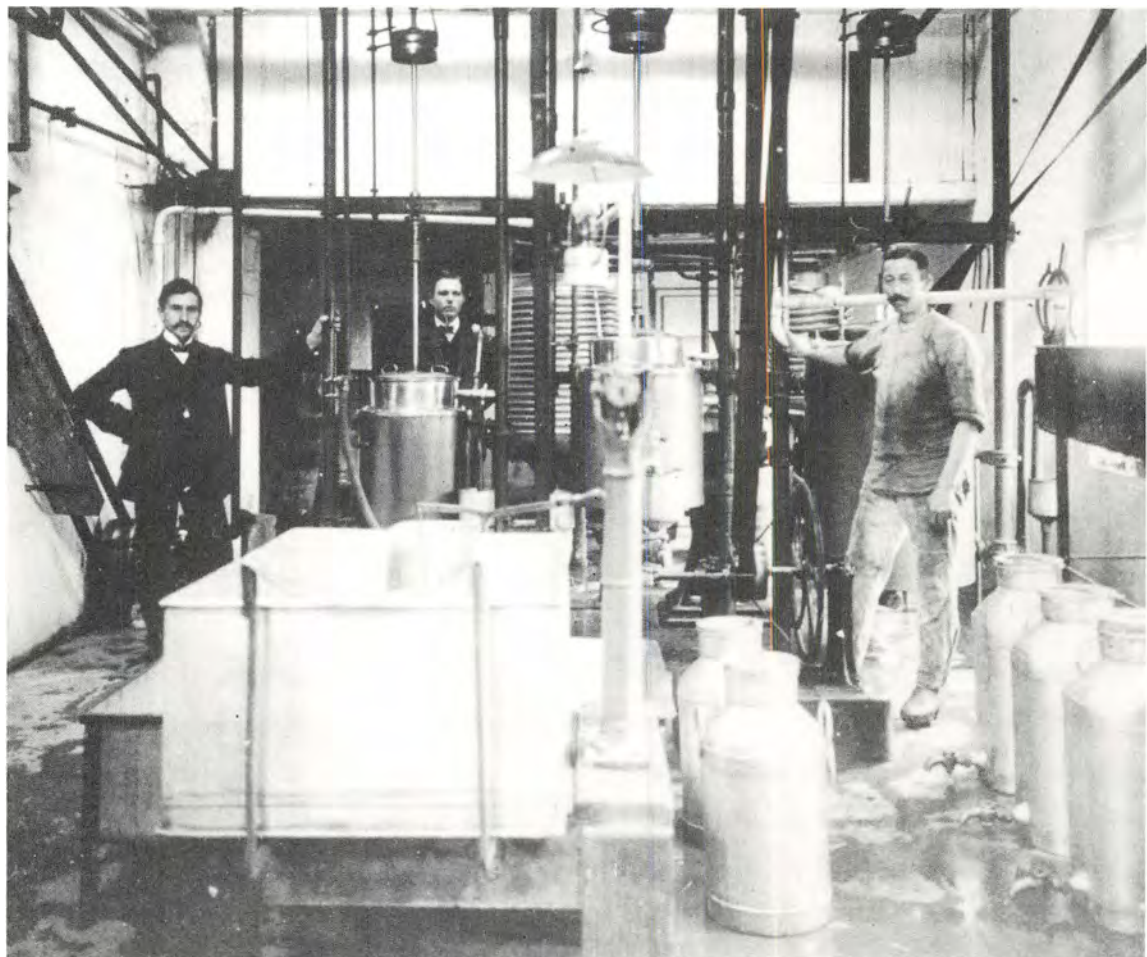
Billederne er fra en virksomhed, der har oplevet at være både mejeri og margarinefabrik. Mejeriet blev oprettet af Carl Kolind. Han var fra Djursland og efter uddannelse på Kolind og Ryomgård mejerier og nogle år som bestyrer på Herninglund Mejeri kom han i 1912 til Slagelse. Her købte han den daværende palminfabrik på Kalundborgvej og lavede den om til Slagelse Handelsmejeri. Et af billederne er fra mejeriet, til venstre Carl Kolind og til højre mejerist Niels Otto Harlind.

I fem år var der mejeri på Kalundborgvej, og selv om centralisering endnu ikke var blevet slagord,

blev handelsmejeriet i 1917 lagt sammen med A/S Slagelse Mælkekompagni, hvor Carl Kolind i en lang årrække var formand for bestyrelsen og direktør.

Lokalerne på Kalundborgvej blev igen i nogle år rammerne om en palminproduktion. Men efter at Carl Kolind i 1925 var blevet direktør for Horsens Margarinefabrik, blev denne produktion i 1926 flyttet til Slagelse, og de to sammensluttede virksomheder fortsatte under navnet Vestsjællands Margarinefabrik. Medarbejderstaben blev på godt en snes og produktionskapaciteten på ca. 1000 kg i timen.

Under krigen, hvor der blev mangel på råvarer til margarineproduktion, fremstilledes bl.a. også marmelade i virksomheden på Kalundborgvej. Efter krigen oplevedes nogle jævnt stabile produk-

tionsår, men efterhånden gjorde centraliserings-tendenserne sig gældende også inden for margarineindustrien. I 1963 indledtes et produktionssamarbejde mellem de to daværende fabrikker i Slagelse - på den måde, at Vestsjællands Margarinefabrik fik fremstillet sine mærkevarer på Den Danske Margarinefabrik, og de to fabrikker stadig havde hver sin salgsafdeling. Men efterhånden gik centraliseringen stærkt. I 1967 solgtes Den Danske Margarinefabrik til Nordisk Margarinefabrik. Denne solgtes senere igen til Oma, og med nedlæggelsen af fabriksvirksomheden i Slagelse i 1967 ophørte også Vestsjællands Margarinefabriks produktion.

Da den var på sit højeste, leverede den til alle danske byer, havde en afdeling i København og eksporterede 30 pct. af sin produktion. Virksomheden var moderne udstyret og fik som den første margarinefabrik her i landet installeret et produktionsanlæg af rustfrit stål.

På toppen af Etterbjerg ved 25-året for familievandringene i 1937. Alle tre brødre, som startede turene i 1912, er med. Siddende i midten på forreste række E.J. Friis, nr. 2 fra venstre i bageste række A. Friis og yderst til højre L. Friis. (Foto: E. Lykke Friis).

Familievandringene siden 1912

I mere end 70 år har det været en tradition, at familien Friis tog på vandretur 2. juledag.

I 1912 blev de tre brødre - malermester E. J. Friis, typograf L. Friis og murer A. Friis - enige om, at det ville være godt med lidt frisk luft og motion oven på julemaden, og 2. juledag vandrede familien så i skoven. Det blev til en fastlagt vandretur på ca. 10 km, og igennem de svundne år er turen altid blevet gennemført, uanset hvordan vejret artede sig.

Malermester Kaj Friis er den eneste tilbageværende af dem, der var med på turen i 1912. Han var dengang seks år og 2. generation.

- Men til gengæld møder 3. og 4. generation nu fuldtallige og begejstrede op for at deltage, siger Kaj Friis. Fra starten med 8-10 deltagere er

familieflokken vokset, og i disse år kommer der ca. 45 deltagere i vandreturen.

Afdøde stadsbibliotekar B. Emdal, en meget god ven af familien og ivrig deltager i skovturen, skrev i trediverne en sang til turen, som siden er blevet sunget - med vers til de forskellige steder undervejs.

Mens vandreturen i de første mange år var på 10 km, er den dog nu kun på 5-6 km. Den måtte lægges om, da der blev spærret af med vildthegn. Alle i familien glæder sig hvert år til turen, og med den begejstring, de unge i familien lægger for dagen, vil traditionen sikkert køre videre, også til de 100 år og derover, som et festligt og godt familiesammenhold, siger Kaj Friis.

Ved 50-året for turene i 1962. Typograf L. Friis, yderst til højre, er stadig med. (Foto: H. Blytsgaard).

Skovturen i 1981 var den 70. og foregik i rigtig julevejr. (Foto: E. Lykke Friis.).

Fest og faneindvielse

Faneindvielser hører til de festlige og markante begivenheder i de fleste foreningers historie. Her er det Sorø Amts Politiforening, der får sin fane den 6. september 1932.

De tre obligatoriske søm blev slået i som symbol på indvielsen, og en sang forfattet til lejligheden blev sunget. Amtmand Topsøe, som sidder i midten på forreste række, slog det første søm i for kongen. Formanden for Dansk Politiforbund, O. I. Madsen, Frederiksberg, der sidder længst til højre på forreste række, slog det andet søm i for fædrelandet. Og foreningens formand, Hans Richard Rasmussen, Korsør, der står til højre for amt-

manden, slog det tredje søm i for foreningen. På billedet ses endvidere bl.a. politimester Carl Henry Hjelmer, Ringsted, som nr. 4 fra venstre på forreste række, politimester Tyge Lind, Skælskør, som nr. 3 fra højre på forreste række, og konstitueret politimester Axel Benzon, Slagelse, umiddelbart under fanen.

Sorø Amts Politiforening blev stiftet 8. juni 1916. Den kom siden til at hedde Politiforeningen i Ringsted-Slagelse Politikredse og hedder nu Vestsjællands Politiforening. Billedet har vi lånt af foreningen, hvis historiske arkiver varetages af pensioneret politiassistent K. Møbius.

Firedobbelt dyrskuejubilæum i 1933

Et fire-dobbelt jubilæumsdyrskue kunne holdes i Slagelse i 1933. Primært var det i anledning af Sorø Amts landøkonomiske Selskabs 100 års jubilæum. Men endvidere kunne 90-året for selskabets første dyrskue, 70-året for Slagelseegnens Landboforenings stiftelse og 60-året for de to foreningers første fællesdyrskue markeres.

I 1983 fejrede Sorø Amts landøkonomiske Selskab de 150 år, men noget jubilæumsdyrskue kunne det ikke blive til, idet de lokale dyrskuers tid er forbi. Skuet i 1933 omfattede bl.a. en landbrugshistorisk udstilling i en ny bygning, som netop var blevet opført på dyrskuepladsen.

På begge dyrskuedage, lørdag den 17. og søndag den 18. juni, var der adgang til at se landboforeningernes forsøgsmark i Slotsalleen - lige før Antvorskov Højskole. Ved forsøgsmarken fandtes opslag med forklaringer vedrørende de enkelte forsøg, der omfattede bl.a. roestammer til frø, forskellige kartoffelsorter, hvede, rug, m.m.

I Anlægget var der lørdag eftermiddag og aften koncert. I Anlægspavillonen kunne medbringes madkurve, og om aftenen arrangerede værten illumination, fakkeltelysning og fyrværkeri, fremgik det af Sorø Amtstidende. Søndag aften var der folkefest i Casino. Artisterne fra »Landsbyen« optrådte hver halve time i haven. Endvidere var der teaterforestilling og bal.

På dyrskuepladsen var der også koncert samt islænder- og travløb, væddeløb og rideopvisning.

Skuet var tilmeldt godt 400 dyr. På åbningsdagen lørdag skrev avisen bl.a.: »Om dyrskuets vigtigste bestanddel, dyrene, siger præmielisten og de sagkyndige, hvad der er at sige, og det kan vist sammenfattes derhen, at det er et stort og pænt skue uden egentlige sensationer. En afdeling, som tiderne har givet mere interesse end i tidligere år er fåreudstillingen - dels er lam godt, dels ved vi jo ikke, om vi ikke igen skal til at væve og karte«.

Udover denne enkle konklusion om dyrene var der dog også de mere udførlige konsulentudtalelser om hver afdeling på skuet.

Om mandagen fremgik det af avisen, at besøget de to dyrskuedage havde været på tilsammen 8-9000 mennesker.

Præmieuddelingen på dyrskuet i 1933. Fra venstre formanden for Sjællandske Landboforeninger, gdr. Jacob Tvedegaard, sekretær for skuet, husdyrbrugskonsulent Hans Kristensen og formanden for Sorø Amts landøkonomiske Selskab, godsejer J. A. Bech, Kruusesminde.

Ingen brødløs bestilling

Det var ikke just nogen brødløs bestilling, disse mennesker på billedet havde. Flere tusinde brød skulle dagligt bringes ud til kunderne inden for et område, som afgrænsedes af Gørlev, Sorø, Fuglebjerg, Skælskør og Korsør.

Billedet er fra 1934, efter at Arbejdernes Fællesbageri havde taget sin nye bagerivirksomhed på Oehlenschlägersgade i brug. Indtil 1934 lå bageriet ved Bredegade.

Personerne på billedet er fra højre brødkuskene Hjalmar Mortensen, Alfred Rasmussen, Peter Mortensen og Vilhelm Brodersen og ved bilen forrest til venstre mestersvenden V. Mortensen.

På det tidspunkt kørtes der ud med fire hestevogne fra dør til dør i Slagelse.

Omkring 1946-48 afskaffedes hestevognene, og i 1960'erne holdt Fællesbageriet op med at køre direkte ud til kundernes døre. Leverancerne begrænsedes alene til butikkerne.

I 1976 indstilledes virksomheden og selskabet blev ophævet.

Arbejdernes Fællesbageri holdt stiftende generalforsamling 30. maj 1912 og begyndte sit virke året efter den 3. september.

Tanken om at oprette fællesbageriet var næret af flere ting. Bl. a. Andelsbageriets tilstedeværelse. Dette bageri var oprettet for at være regulator for brødpriserne. Men i arbejderkredse var der en vis misstemning over at dets overskud tilfaldt andels-haverne, som bestod af en forholdsvis lille kreds af kunder.

På bl.a. denne baggrund rejstes i Arbejdernes Fællesorganisation spørgsmålet om et bageri. Tanken vandt tilslutning, og med oprettelsen af Arbejdernes Fællesbageri fik alle forbrugerne del i overskuddet, selv om virksomheden oprettedes som aktieselskab.

Portrætkunstens værksted

Dette atelier var et portrætkunstens værksted i Slagelse. Det lå i Sct. Mikkelsgade 6. Indehavere var frøknerne Bjørn og Matthiesen.

En lang række kendte og ukendte vestsjællænder blev portrætteret i de to fotografers atelier. Og rundt omkring hænger der fortsat fremragende portrætter som et vidne om den kunstneriske linje, der var lagt i arbejdet.

Såvel portrætter som andre billeder fra Bjørn & Matthiesens virksomhed har i dag stor lokalhistorisk værdi - hvad bl.a. nærværende billede er et udtryk for. Det er lånt på Lokalhistorisk Arkiv i Slagelse, som har skaffet sig det i kopi fra Det kongelige Biblioteks billedafdeling i København.

Bjørn & Matthiesen havde atelier i Sct. Mikkelsgade indtil 1939, da de flyttede deres virksomhed til Lindeskovs hjørne, som det dengang hed ved Schweizerplads og Rosengade.

Efter at Kirsten Bjørn var død i halvtredserne, nedlagde Ellen Matthiesen atelieret og flyttede til København.

I de tidligere fotolokaler i Sct. Mikkelsgade 6 fik maleren Verner Kajberg atelier i 12-13 år og i dag har forretningen »Væv og Kunst« til huse i bygningen.

Større fodbold-begivenhed

En større fodboldbegivenhed fandt sted i Slagelse den 7. oktober 1934. Efter 10 års pause mødtes jyder og sjællændere til landsdelskamp.

Sjællændernes berømte målmand var Erik Hansen, Slagelse. På billedet klarer han en af de mange farlige situationer. I baggrunden er det Slotsalleen. Blandt de sjællandske spillere var også Carl Petersen, Slagelse, samt Gunner Dige og Elo Andersen, begge Korsør. Godt 3000 tilskuere overværede kampen, hvis resultat blev 3-2 til sjællænderne.

Sjællænderne var i blå-hvide trøjer og jyderne i røde.

Efter at sjællænderne havde scoret sejrs målet i det 20. minut ind i 2. halvleg, bølgede spillet fra den ene banehalvdel til den anden, og der var nær-

kampe ved begge mål, konstaterede Sorø Amtstidende i sit referat dagen efter. Der blev slidt fra begge sider, men sjællænderne havde kampen i sin hånd og afviste alle jyske angreb. Midt i et af dem lød fløjten for sidste gang.

Det lader sig ikke nægte, at sjællænderne var heldige i går. Jyderne spillede taktisk og teknisk bedre end sjællænderne, fandt bladet.

Erik Hansen var dagens mand. Ingen vil bestride, at han havde en meget stor andel i sejren.

Dommeren, hr. Rasmussen, udtalte ifølge avisen bl. a.: Jeg synes, jyderne havde det bedste spil, men de kunne ikke komme igennem det sjællandske forsvar, hvor især målmanden spillede fint.

Billedet har vi lånt af Mogens Jørgensen, Møntmestergade, Slagelse.

Vinterlig hvid majdag

»Kom maj du søde milde« var nok en strofe, der lå mange på læben, da de vågnede op den 1. maj 1935. Alt udenfor var vinterligt hvidt.

Dagen før havde eftermiddagstemperaturen været den laveste for årstiden siden 1873, og om natten frøs det 3 grader i Slagelse og 4-5 grader i oplandet.

- Ingen anede vel i går eftermiddags, da de første hagl faldt, at det skulle gå sådan, erkendte Sorø Amtstidende, og da vi ved 4-tiden skrev vor lille notits om tøsne, var det i den sikre tro, at inden aften ville ethvert spor af aprilvinteren være udsluttet. Det gik anderledes, og sneen tog til.

Det var navnlig Vestsjælland og tildels også Lolland-Falster, der blev ramt af snefald. 14,5 mm nedbør faldt der i løbet af døgnet indtil den 1. maj om morgenen.

I sneen skimtedes røde, blå og gule blade. Det var tulipaner, hyacinter, forsythia og rebes. Og oppe i luften tegnede sig de tynde telefon- og elledninger som tykke reb. Mange knækkede telefon- og elledninger gav fejl og kortslutninger. På de blomstrende frugttræer og frugtbuske skete der naturligt nok en del skade. Og på Lammefjorden, hvor de også dengang havde et stort kartoffelareal, var det nødvendigt at afbrænde halm langs kartoffelrækkerne.

Den hårde start på maj blev dog hurtigt forvandlet til mildere dage.

Billederne har vi lånt af Aage Jakobsen, Østre Allé 55, Slagelse. Det ene er fra hans have, det andet fra Anlægget, begge steder den 1. maj 1935.

Flaskepost for konserver

En kæmpemæssig flaske stod i omkring 25 år på sin post over Conserverfabrikken Danica. Den fortalte bl.a. de mange tusinde rejsende, der kom med toget ad den nærliggende bane, om konserverproduktionen i Slagelse.

Billedet er fra opstillingen af flasken i 1935. De to mænd, som fra toppen af stilladset er ved at lægge sidste hånd på værket, er i forhold til flasken kun et par »Tommeliden'er«. Ca. 8-10 meter var flasken i højden.

Vi har lånt billedet af Aage Jakobsen, Østre Allé, som har fotograferet og i øvrigt var med ved opsætningen af flasken. Den blev fremstillet på Dansk Cykelindustri i Slagelse og ankom til konserverfabrikken i ringe, som derefter blev monteret i forbindelse med opsætningen.

Flasken bestod af jern, og omkring 1960 blev den revet ned på grund af tæring.

Konserverfabrikken nåede netop af fejre 100 års jubilæum den 18. maj 1980. Halvanden måned efter blev den udbudt til salg. Da den ikke blev solgt i løbet af 1980, lukkede den med årets udgang. Årsagen var, at produktionen ikke længere var konkurrencedygtig. Men gennem hundrede år var fabrikken en væsentlig faktor i Slagelses industriproduktion.

Fester til fornøjelse og forskønnelse

Til fornøjelse og forskønnelse har der i mange år været holdt anlægsgester i Slagelse. En basar holdtes i 1880 med henblik på tilplantning af Anlægget, og siden arrangerede Forskønnelsesselskabet fester for at skaffe penge til byens beauty-box.

Det har givet til vedligeholdelse af parker og alléer og også til et enkelt monument - Slagelsepigens foran Rådhuset.

Forskellige navne har festerne haft. Rundskuefest hed det i 1921. Fra Sorø Amtstidende kan notes, at i Anlægget forløb formiddagen og de første eftermiddagstimer på grund af helligdagsloven i forholdsvis stilhed. Men der var blomsteroptog med børn i nationaldragter gennem byen, og på Landmandshotellet var der opvisning af børn i folkedanserdragter.

Livet er noget af et spil - også anlægsgester. Det fremgår af samme udgave af Sorø Amtstidende, hvori det videre hedder: Kl. 4 brød festen løs. Som et skybrud overfaldt den mægtige menneskesværm tombolaerne, og de arme medmennesker, der passede dem, fik pludselig travlt, og inden en time vadede de næsten til knæene i afrevne tombolakuponer. Selvfølgelig mente en del af deltagerne i lodtrækningen, at der var for få gevinster, men der gives jo mennesker, der aldrig er tilfredse. Størsteparten tog dog med sindsro mod de nitter, som skæbnen tildelte dem, og købte straks nye rund-

skuehefter for at forsøge at vende den lunefulde lykkegudindes vægelsind.

Kinafest holdtes i 1929, hvor det hele var bygget op som morgensolens land, og de medvirkende gik i kimonoer.

Historisk fest var der i 1930. Fra Antvorskov kom Frederik II med følge på besøg i den nærliggende lille by Slagelse. Frederik II var den konge, som byggede Antvorskov om fra kloster til kongeslot, og han døde på Antvorskov i 1588.

I 1966 arbejdede 400 slagelseanere på at gøre anlægsgesten til den traditionsrige succes. At det gennem mange år var hele befolkningen, der bakkede op omkring festen, fremgik af avisen lørdag den 31. august 1929, hvor det hed: Interessen for Kinafesten i Slagelse er meget stor. Et lille bevis herpå er, at der fra Landboernes Kvinder er sendt ikke mindre end 200 lagkager herop til festen.

Festligt og fornøjeligt var det - og også romantisk. Men det skal formentlig ikke opfattes symbolsk, når det dagen efter anlægsgesten i 1929 hed i en note i Sorø Amtstidende: 12 storke fløj i går eftermiddags hen over Anlægget. Det var et smukt syn uden for programmet.

Forskønnelsesselskabets sidste anlægsgest holdtes i 1971, men succesen blev af Slagelse Boldklub & Idrætsforenings Venner genoplivet i 1984 med Sjællands største byfest.

Kinafesten i 1929. Fra hvert af de to tårne var der en rutchebane ned. (Foto: Hugo Mølvig).

En del af Frederik II's følge i 1930. Fra venstre Ejler Mortensen, Peter Eisensøe, Hans Peter Christensen og Karl Eisensøe. (Billede lånt af Peter Eisensøe).

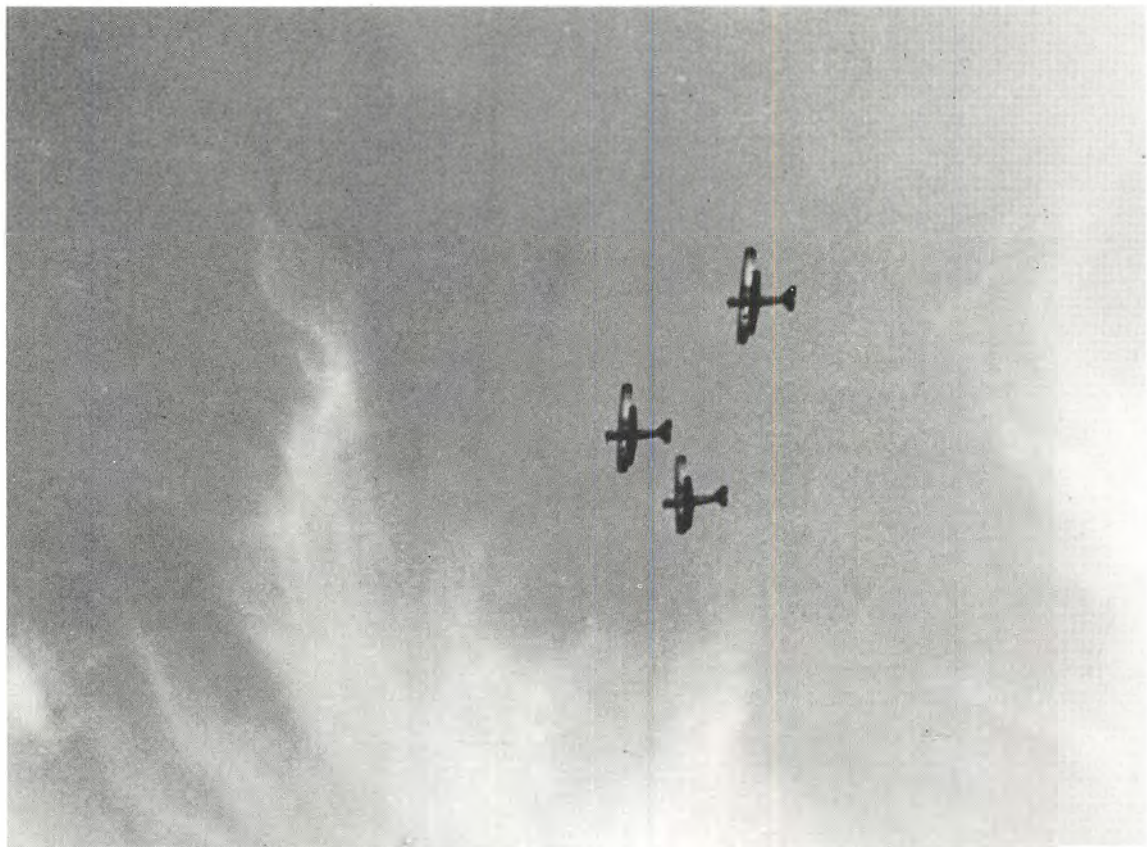
Fra det historiske optog i 1930. På bukken vognfabrikant H.P. Michaelsen og fru gartner Bertelsen. (Billede lånt af Sigrød Kristensen, Slagelse).

Mange har i årenes løb optrådt på de skrå brædder eller i manegens savsmuld. Her er Cirkus Parodiana i 1934 med vognmand Christian Eisensøe som cirkusdirektør Christian Jernsøe i teltindgangen. (Billede lånt af Peter Eisensøe).

En række af de medvirkende ved en af anlægsfesterne sidst i fyrerne eller begyndelsen af halvtredserne. Fra venstre Vika Madsen, Else Madsen, Karl Madsen, Ella Juul, Else Elsnab, Sigrid Michaelsen og Jytte Michaelsen. Damen på højre fløj hedder fru Jensen. Navnene på de øvrige er redaktionen ubekendt. (Billede lånt af Else Elsnab).

Fly-eskadrille på Valbygård

I forbindelse med en landgangsøvelse på Sjælland i 1936 var en fly-eskadrille udstationeret på Valbygårds marker. Øvelsen gik ud på, at Jydsk Regiment skulle gøre landgang på Storebæltskysten tidligt om morgenen den 23. september. Kysten skulle forsvares af Rød styrke, bestående af hovedsagelig 14. bataljon fra Slagelse.

Om flyenes indsats hed det i en malende skildring i Sorø Amtstidende:

Et veritabelt luftslag brød løs samtidig med de første landsætninger. Røds flyveeskadrille foretog gang på gang togter ud over skibene og travallerne og beskød fjenden med maskingeværer, men fik selvfølgelig samme konfekt til gengæld. Ind i kampene blandede sig nu flådens hydroplaner, og de tog kampen op med hærens aeroplaner. Det var et stolt syn at se alle disse flyvere tumle sig i æteren. Angreb og forsvar vekslede, snart var den angribende ovenpå, for så i næste minut at se sig trængt over i defensiven, hvilket medførte, at han måtte foretage tilsyneladende sindssvage drejninger

og loopinger for at undgå modstanderens maskingeværild. Det var utroligt, hvad flyverne kunne byde deres maskiner. De næsten lodrette opstigninger med efterfølgende pludselige nedstyrt klaredes elegant og pragtfuldt. Denne luftkamp fik tilskuerne til helt at glemme landgangen, og selv soldaterne tøvede for at iagttage det flotte luftskuespil.

Landgangen foregik ved Svenstrup og overværedes af bl.a. Kong Christian den X. Jydsk Regiment benyttede sig af troppetransportskibene Charkow og Flora og inspektionsskibet Ingolf. Til selve landgangen anvendtes travaller, en art marinebåde.

Eskadrillen bestod af rekognosceringsfly, Fokker R. De var bygget på flyvertroppernes værksteder på Kløvermarksvejen i København. Byggeriet foregik på licens fra Fokker-fabrikkerne i Holland.

Maskinerne var udstyret med engelske Bristol Pegasus-motorer.

Vi har lånt billederne af fru Annelise Bech, Brorup.

Fra husmandssted til badehotel

Det daværende »Badehotellet« ved Stillinge Strand blev anlagt af en præst, Frederik Jensen. Han havde sit teologiske virke inden for metodistkirken.

Billedet er fra 1937, ikke så lang tid efter, at hotellet var bygget. Bag flagstangen til højre skimtes en fløj med værelser for gæster.

Tidligere lå der en landejendom på stedet. Den blev udstykket til sommerhusbebyggelse.

Ved et møde på Badehotellet stiftedes i 1939 »Hus- og Grundejerforeningen for Stillinge Sogns Strandarealer«. Frederik Jensen blev denne forenings første formand, indtil han i 1944 solgte hotellet til tidligere gdr. og sognerådsformand

Martin Bagge og hustru, Sofie Bagge, Ringsebølle på Lolland.

I de første år blev badehotellet drevet som missionshotel. Martin Bagge sørgede for spiritusbevilling til stedet. Hotellet blev siden drevet videre af en søn, Erik Bagge, der nu er skibsfører og bor i Korsør. Senere ejere var Rudolf Olsen og derefter Alfred Holm. I midten af halvfjerdserne brændte hotellet, og efter at det havde været overtaget af kreditforeningen, blev det solgt til Bodil og Ryan Sørensen, som nu driver det, dels som cafeteria, dels som kro.

Billedet er lånt på Lokalhistorisk Arkiv.

Malergård i syv generationer

Disse vinterbilleder er fra Smedegade 23, som har været malergård i syv generationer. Værkstedet blev grundlagt her i 1798 af Joachim Friderich Neuhaus, der var født i Haderslev.

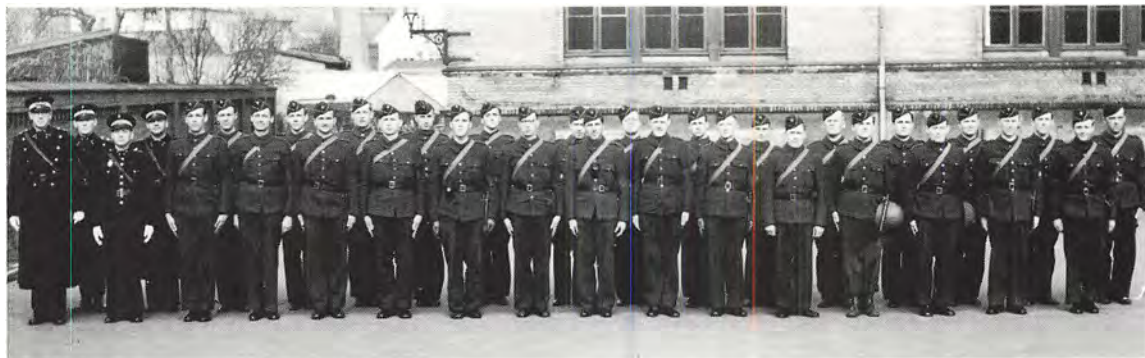
Den hyggelige ejendom med de skæve vægge, egebindingsværk og soltørrede mursten er endnu ældre. Gamle skøder tyder på, at ejendommen er opført omkring 1735-45.

Udover det håndværksmæssige har malerslægten også beskæftiget sig med det kunstneriske. Billederne her er fra 1937-38 og malet af E. J. Friis, der var femte generation i malergården. Han er den af slægten, der har beskæftiget sig mest med det kunstneriske. Og for at få mere tid til dette, afstod han forretningen til sønnen, Kaj Friis. Op mod 4000 billeder nåede E. J. Friis at male, og hans værker hænger i mange hundrede hjem i Danmark.

I 1976 indtrådte Anders Friis som kompagnon og

syvende generation i virksomheden, der er Danmarks ældste malerfirma.

Politiet fik føllene til hjælp

Da krigen trak op i horisonten i 1939, fik politiet assistance af civilbeskyttelsens menige mandskab - C.B.'erne. Det betød, at den enkelte politibetjent ofte blev fulgt af en C.B.'er - som derfor i folkemunde fik navnet føl.

De første C.B.'er til uddannelse blev indkaldt den 30. august 1939 - to dage før de tyske tropper gik over grænsen til Polen og dermed indledte 2. verdenskrig. I Slagelse kom det første hold C.B.'er på benene den 29. september samme år.

Siden kom besættelsen, og der blev ekstra brug for føllene til civilbeskyttelsen og til at holde øje med, at mørklægningsbestemmelserne blev overholdt.

Tunge tider var det, men også festligt ind imellem. I en sang, som blev sunget ved Foreningen af C.B. Betjentes forårsfest lørdag den 14. juni 1941, hed det i nogle af versene:

*Saa kom den Dag, da vi blev klædt i knaldblaa Uniform,
og mangen lille Pige kunde vi nu ta' med Storm.
Hr. Thygesen os prented': Husk at holde paa jer Stil,
en Uniform forpligter - ingen Sjov! Jeg tror, I vil!
Husk dog, unge Mænd, I er Danmarks Politi,
hver en Pige maa I med Ro la' gaa forbi.
Overtrædes dette, da har vi Midler her -
otte Dage i »Hullet« - ja, maaske endnu mer'!*

*»Hør, stop nu, Frøken - De har ikke Cyklelygten tændt,
og hvor er Deres Armbind?» spørger C.B.-Føllet spændt.
»Og hvad er Deres Navn? De kan desværre ej gaa fri
for Bøden, ja, De ser vel, jeg er C.B.-Politi?«
Ak, men kære Føl, hvis nu Pigen hun er sød,
mon da ikke straks du om Hjertet bliver blød?
Og hvis Tøsen smiler, du siger: »Den er go',
kør blot, Frøken, paa Gensyn, Adressen fik jeg jo!«*

*Og hvad er det? Der brænder Lys hist der paa fjerde Sal,
hør Makker, kan du ikke se, at den er gru'lig gal!
Vi traver op ad Trappen og med Harmen ringer paa -
Beboerne de sover og kan ingenting forstaa.
Nej, det Lys det er der skam ingen, der har tændt, -
og hos dem der er noget saadant aldrig hændt;
men vi griber Griflen og spørger blidt, men kort:
»Deres Navn? Deres Stilling? De véd, hvad De har gjort.«*

*Men Staven - hvad med Staven, som vi ikke bruge maa?
Naa, hvad, vi har jo Næverne, og det kan ogsaa gaa, -
vi klarer os med gode Ord mod dem, der vil os ondt,
og faar vi en paa Snuden, saa er det skam bare sundt!
Men vort C.B.-Rygte det er i Fare - ja,
hvis i Kampens Hede, at vi maa stikke a',
og jeg mener, at Politiets Renommé
snart i vor lille By vil gaa helt ad Holmstrup te'!!*

Sangen er skrevet af »S.H.« og synges på samme melodi som »Den glade kobbersmed«.

Billedet er af det første hold C.B.'er i Slagelse. De er fotograferet i Østre Skoles gård. Fra venstre de fire ledere, politiassistent Erik Thygesen, overpolitibetjent Karl Kr. Kjeldsen, overpolitibetjent Niels Anthon, overpolitibetjent Frederik Chr. Wiig, og derefter CB'erne, typograf Christensen, jurist Lauring, adjunkt Nørgaard, kommis Poul E. Carlsen - senere politiassistent, kemigraf Leif Hansen, snedker Andersen, snedker Thorsen, maler Bruun, tømrer Jensen, lagerarbejder Jens Erik Petersen, kontorist Willy Pilegaard - senere fængselsbetjent, læderfabrikant Raunholdt Hansen, stud. Olsen, kommuneassistent Kn. Christiansen, kontorist Thorsted, kommuneassistent Nielsen, typograf Clausen, lagerarbejder Jørgen Peter Jensen, repræsentant Tage Dengsø Jensen, tømrer Harald Hansen, farver Louis Meldahl, stud. B. Litisjewski, maskinarbejder Petersen, akkvisitør Sigurd Hansen - senere politiassistent, lærer Sønderris, tømrer Ejner Jensen - senere reservebetjent, jurist Petri - senere dommerfuldmægtig og arbejdsmand Axel Theodor Hansen.

Billedet er udlånt af pensioneret politiassistent Sigurd Hansen, Slagelse, og artiklen er i øvrigt blevet til under medvirken af pensioneret politiassistent Kr. Møbius, der er historisk arkivar for Vestsjællands Politiforening.

Løvspring og lindefest

Med løvspringet fulgte i nogle år lindefesten på Østre skole. Billedet her er taget fredag den 22. maj 1942.

Det var den tredje lindefest, en lille højtidelighed, som holdtes på initiativ af overlærer J. H. T. Henriksen, når linden i skolegården sprang ud. Den var plantet samtidig med at den nye almueskole stod færdig i 1899.

Vinteren havde i 1942 sat dansk kulderecord med minus 31 grader, og sporløst var den hårde vinter ikke gået hen over linden. Besættelsestidens tunge år satte også sit præg på festen.

- Der var allerede tradition i det lille arrangement, skrev Sorø Amtstidende i et referat. Kl. 11.30 samledes lærere og elever omkring træet, og under lærer Jacobsens ledelse sang man »Her kommer vi, og det er forår i dag«, hvorpå overlærer Henriksen talte.

Overlæreren henviste til, at vinteren havde været hård ved den gamle lind, der mødte med nøgne og visne grene, men også med mange smukke, lysegrønne kviste. På samme måde havde vinteren været hård ved mennesker, men det gjaldt da om at fæste synet på det lyse, og hertil kunne en frisk sang hjælpe.

Overlæreren sluttede sin lille tale med at leve for Danmark, og da de klingende hurra-råb var døet hen, lød »Den kedsom vinter gik sin gang« over skolegården.

Overlæreren gav så ferie til onsdag og ønskede god pinse, og så sluttede man med »Nu rider vårens glade svend«.

På billedet, som vi har lånt fra Lokalthistorisk Arkiv, taler overlærer Henriksen.

Landet sugede på labben

Under krigen, da Danmark sugede på labben, oprettedes L.A.B. - Landsforeningen til Arbejdsløshedens Bekæmpelse.

Populært kaldtes det også spildindsamlingen, og den påtog sig at indsamle alt. Fra køkkenets madvarer, øl- og mælkekapsler over familiemedlemmers aflagte tøj til tømrer- og maskinværkstedernes høvlspåner og jernsplinter. Intet måtte gå til spilde. Madrester gik til foderbrug, tøj til genbrug og det øvrige til supplement af industriens knappe råvarebeholdninger. Og samtidig gav det beskæftigelse.

Også i Slagelse fandtes en afdeling af L.A.B. Den havde til huse i en ejendom på Mariendals Allé, lige i nærheden af den gamle Mariendals Mølle. Her havde man foruden oplagsplads også køgeri for madrester, der skulle anvendes som svinefoder.

På billedet, som vi har lånt af Edmund Berthelsen, Sdr. Stationsvej 9, Slagelse, er staben af spil-

dindsamlere klar til at køre ud. Det er i efteråret 1943, ikke så lang tid efter oprettelsen af L.A.B. i Slagelse.

Personerne på billedet er fra venstre Delerant Nielsen, der var kontormand og førte regnskabet, og ved budcyklerne Madsen, Oskar Jørgensen, Hansen, Andersen, Edmund Berthelsen, Petersen og Grønsund.

- Jeg kan ikke forstå, at noget tilsvarende ikke kan sættes i gang i Slagelse i dag, siger Edmund Berthelsen. For tænk, hvad der bliver smidt ud af alting. Det ville være en samfundsøkonomisk fordel, om det kunne indsamles og genbruges. Også fordi der går så mange unge ledige. De kunne meget nemt tjene ugelønnen, siger Edmund Berthelsen.

F.eks. i København arbejder L.A.B. stadig med indsamling af alt muligt.

Bøgen reddede transporten

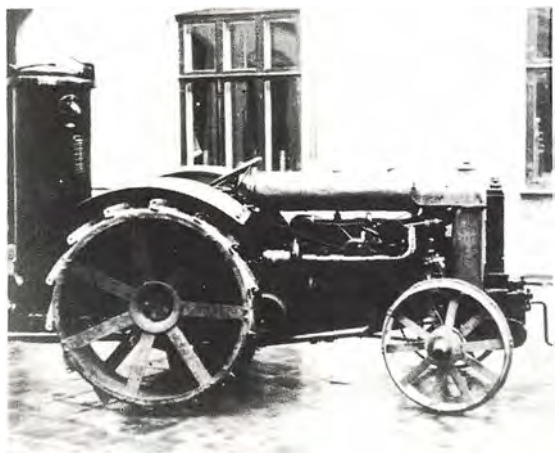
Det var det danske nationaltræ bøgen, der reddede transporten under anden verdenskrig. Da benzinmangelen var størst foregik ikke mindre end 95 pct. af landets samlede lastvognstransport ved trægas og kun 5 pct. ved benzin.

Også personbiler og traktorer - i det omfang de fandtes - kørte i vid udstrækning på trægas. På billederne, som vi har lånt i automobilfirmaet P. M. Olsen ses henholdsvis en personbil på Stillinge Strand og en traktor i P.M. Olsens værkstedsgård - begge køretøjer påmonteret trægas-generatorer.

- Man måtte selvfølgelig med beklagelse se på, at så mange smukke bøgetræer skulle segne for at blive lavet om til generatorbrænde men ingen vil vel heller benægte, at dette brændsel var en god benzin-erstatning, skrev A/S Dansk Generator Brændsel i publikationen »Generatorepoken ebber ud« en publikation som selskabet udgav, da det havde opfyldt sin mission og blev ophævet efter krigen.

Med krigens udbrud i 1939 blev det klart, at landet hurtigt ville komme i en situation hvor benzintilførslerne ville svigte. Følgelig måtte der skaffes erstatning herfor, hvis ikke landets transportvæsen skulle komme ud for et katastrofalt sammenbrud - en opfattelse, der blev yderligere bestyrket gennem landets besættelse i 1940.

Allerede tidligt i 1940 havde General Motors påbegyndt en række tekniske forsøg med forskellige brændselsarter for at konstatere, hvilke krav man måtte stille for at få den fulde udnyttelse af generatoranlæggene. På Handelsministeriets til-

skyndelse blev der herefter indledt et samarbejde mellem General Motors og de motorkørende organisationer, og A/S Dansk Generator Brændsel blev stiftet.

Selskabet udviklede sig til at blive en af landet største forretninger. Over 50 savværker - heriblandt landets førende - var til stadighed beskæftiget med skæring, kløvning og tørring, og da selv disses kapacitet ikke slog til, blev det nødvendigt at oprette en række specialvirksomheder udelukkende til oparbejdning af generatorbrænde, således at der årligt var ca. 70 savværker, der havde kontrakt med Dansk Generator Brændsel.

I alt blev der af de savværker, der var tilknyttet Dansk Generator Brændsel, forarbejdet ca. 22 millioner hektoliter generatorbrænde. I kørselsdistance svarer dette til 1.200.000.000 kilometer - eller en lastvogns kørsel 30.000 gange rundt om jorden ved Ækvator.

Ældste, kendte poesi om Slagelse: En lystig by og folket overmåde fromt

Ældste, kendte Slagelse-poesi er fra 1649. Det er et digt skrevet af H. Mikkelsen Ravn, og det findes forrest i den lille sangbog »Slagelse Gymnasiums Sange«, der blev udgivet af Kaj Viderø i 1945.

I digtet fortælles, at Slagelse er en lystig by med frugtbare jorder. Husene er tarveligt, men sømmeligt byggede. Borgerne er fine og folket overmåde fromt. Der sluttes med ønsket om, at deres madskab aldrig må blive tomt.

Digtet med dets gammeldanske sprog og gotiske typografi bringes fotografisk genoptrykt i forbindelse med artiklen her.

Hans Mikkelsen Ravn var rektor ved Slagelse Latinskole i 12 år og blev derefter præst i Ørslev-Bjerre ved Skælskør. Han har udgivet en del skrifter om sang og musik, og hans litterære hovedværk var en lærebog i musik, »Heptachordum Danicum«, der tager sigte på opøvelsen i samtlige musikteoretiske discipliner.

Kaj Viderø var adjunkt på Slagelse Gymnasium, da han i 1945 udgav det lille sanghefte. Han blev si-

Kaj Viderø - tegnet af hans hustru, Karen Viderø, for nogle år siden.

Slagelse

Slagels' er en lystig By / oc en æld-gammel Stad /
Nærefom med Auling / fructbar ofvermaade /
Hafver Rør oc Øren / Faar oc Svin til baade /
Jorber vid' oc Marete / hvoraf mangel blifver glad.
Udaf samme Marete samle de sig megen Mad /
Lefve saa i glæde / holde smuct til raade.
Icke Patriarcher slikt Forraad forjmaaede.
Brød oc Siul med Dricke hafvis rundelig i Fæd.

Husen' ere bygte tarvelig med Sømme /
Derfor monne mange hid til os indrømme /
Borgern' ere fine / Folcket ofvermaade fromt /
Venligt / mildt oc gafnligt / gierne gjør til goode /
Gifve Gud at intet denem gaar til moede /
Men Gud lade deris Madskab aldrig blifve tomt.

H. Mikkelsen Ravn (Corvinus).
1649.

den lektor på Ordrup Gymnasium og bor nu i Lyngby.

Den lille bog med Slagelse Gymnasiums Sange er efterhånden ved at være en sjældenhed. Den findes ikke på Slagelse Centralbibliotek eller på Lokalhistorisk Arkiv i Slagelse, men kan rekvireres fra Århus Statsbibliotek. Dog ikke til hjemlån, men kun til brug på læsesalen. Vi har lånt et eksemplar af adjunkt Thorkil Jacobsen, Slagelse.

- Det var ellers svært at få solgt sangbogen i sin tid, fortæller Kaj Viderø til Sjællands Tidende. Men jeg skulle også ret snart efter, at den var udkommet, flytte til København. Derfor blev det ikke til så meget med salget.

- Hvad var grunden til, at De fandt på at udgive en sangbog for Slagelse Gymnasium?

- At man aldrig rigtig vidste, hvad man skulle synge, når man var på skovtur. Derfor syntes jeg, at jeg ville se, hvad der fandtes, som eventuelt kunne bruges ved sådanne lejligheder, siger K. Viderø.

Foruden digtet af H. Ravn Mikkelsen indeholder sangbogen bl.a. B.S. Ingemanns Slagelse-sang »Skjalm Hvides Slægt«, skrevet i 1845, og H.C. Andersens sang om »Den nye sprøjte«, som han skrev ca. 1923, efter at han var kommet til Slagelse for at gå i latinskolen.

Sangbogen er opdelt i forskellige afsnit med

»Blandede sange«, »Sange om skolen«, »Balsange«, »Studentersange« og »Skovtursange«.

Kaj Viderø har i øvrigt også skrevet en Slagelse-sang »Vor By blev bygget på Bakkesider«. Den er fra 1946 og nåede derfor ikke at komme med i sangbogen. Sangen bringes i forbindelse med artiklen her. Endvidere B.S. Ingemanns Slagelse-sang.

Sangbogen er forsynet med tegninger af Thorkil Ebert, bl.a. denne fra det gamle gymnasium i Herrestræde. Thorkil Ebert var, da sangbogen udkom, elev på gymnasiet.

Slagelse

Mel. af Carl Nielsen: Den danske sang

*Vor By blev bygget paa Bakkesider
imellem Marker ved Skovens Rand
og smiler, ung som i fordums Tider,
til Bondens Vange og Bæltets Vand.
Dens krumme Gader og røde Tage
og Kirketaarne, der syner vidt,
skal efter Sagnet gaa helt tilbage
til Hellig Anders's berømte Ridt.*

*Der findes endnu i stille Stræder
en svunden Hygge og Poesi,
mens Minder hvisker fra mange Steder,
som Nutids Borger gaar sløvt forbi.
Den lærde Skole ved Mikkels Kirke
har fostret Mænd af det største Ry,
og Klostret gav efter slidsomt Virke
de trætte gamle et fredfyldt Ly.*

*Nu suser Biler ad snævre Gader,
hvor Bønder aged' med Korn og Kvæg,
og Købmandsgaarde og Husfacader
har fået nyt og moderne Præg.
Men Livet gaar i den samme Gænge,
om Rammen end er Beton og Staal;
thi gøre Nytte og tjene Penge
var altid Borgernes fælles Maal.*

*Er Byen kedsom og uden Ynde,
så ligner Egnen en frodig Park,
naar Vaaren breder sin Grønsværshynde
fra Antvorskov og til Ødemark,
og allerdejlignst er her Naturen,
naar Skoven hvælver sin Sommersal,
og Kornet bølger i Agerfuren
fra Ættebjerg og til Vaarby Dal.*

V.

Slagelse

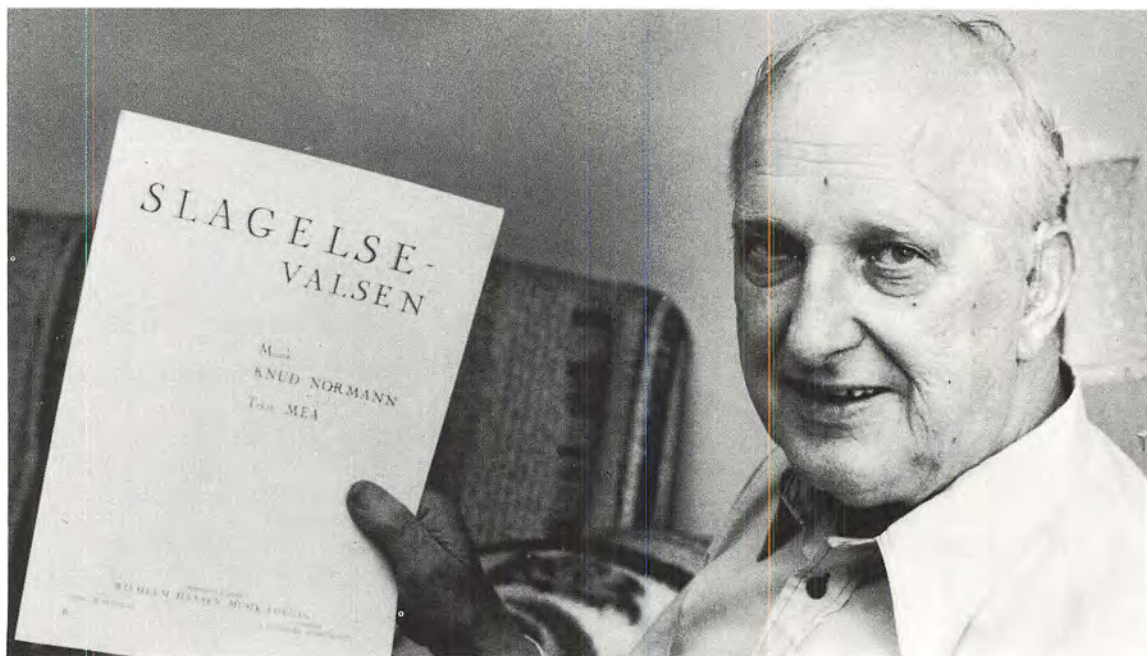
Mel. af Th. Laub: Et jævnt og muntret, virksomt Liv.

*Skjalm Hvides Slægt kom Dansken stolt i Hu;
men Slægtens Stammefaders Navn bortklirker:
Den gamle Slag kun her har Navn endnu,
og hvor Slaglille Kirkeklokke ringer.
Den gamle Kæmpes Tid er rullet hen;
hans Sønners store Riddertid er omme.
Paa Hvilehøj staar enligt Kors igen
med dunkle Sagn om Underværker Fromme.*

*Ved gamle Slag's og Hellig Anders's Stad
ses Ættebjerget over Skovens Krone.
Til Høj og Skov lød Danmarks Jubel glad,
mens Dansken løfted' Oluf paa sin Trone.
Om Nordens Højhed drømte her engang
de danske Mænd med Nordens største Kvinde,
og med Margrethe Folkehjertet sang:
I Norden skal en herlig Dag oprinde.*

*Til klareste Dag i Norden Lys udgik:
Hist Aandens Sværd for ud mod Sjælelænken -
fra Antvorskov gik Lyn fra Tausens Blik;
her Balle saa hans Aand fra Skolebænken.
Fra gamle Slag's og Hellig Anders's Stad
har Sangens Fugle løftet Ungdomsvinger,
og hvor Margrethes Søn med Kronen sad,
om store Fremtidsmorgen Klokken ringer.*

B. S. Ingemann.
1845

Knud Normann komponerede Slagelse-Valsen til en revy i 1931. (Foto: Kim Garde Madsen).

Melodier til Slagelses pris

Slagelse-Valsen

Slagelse du gamle minderige by,
gerne vil vi samle storhed om dit ry.
Du er smuk, når du står i din sommerpragt,
dine strande vil drage os ud med magt.
Glade toner hæve sig højt mod sky,
for at bære dit navn over land og by.

Og når efterårets så kolde blæst ta'r fat,
løvet bliver båret rundt i vildt tag-fat,
da vil Slagelse by stå så mild og varm,
samle alt i sin hyggende stærke arm.
% Glade toner hæve sig ...o.s.v.

Selv når sneen lægger sig på vej og sti,
frosken jorden dækker, lukker vandet i,
da vil kirke og tårn i sin vinterdragt
drage minderne frem med en sælsom magt.
% Glade toner hæve sig....o.s.v.

Når de lysegrønne bøge springer ud,
og når alt det skønne følger vårens bud,
da vil anlæg og skov i sin forårspragt
drage minderne frem med en sælsom magt.
% Glade toner hæve sig....o.s.v.

En del sange og melodier er i tidens løb tilegnet Slagelse. Et par Slagelse-sange bringes på foregående sider, men de er uden egen melodi.

En Slagelse-vals blev skrevet til en revy i 1931.

Melodien er af Knud Normann, og teksten af MEA. Bag de tre initialer står tre navne - Marie Hansen, gift med kaffehandler Hans Hansen, svigerdatteren Edith og sønnen Arne, senere biografdirektør.

Da revyen blev opført ved et KU-arrangement på Hotel Postgården, var medlemmer af Ringsted KU blandt gæsterne. De spurgte Knud Normann, om han også ville komponere en Ringsted-vals, og det ønske efterkom han.

Knud Normann, der har været medlem af hjemmeværnet og var med til at starte dets musikkorps, har også komponeret Region 5's honnørmarch og en lang række andre melodier. Siden Knud Normann var 10-12 år har han spillet klaver, og fra han var 18-19 komponeret. Slagelse-Valsen komponerede Knud Normann melodien til, da han var 20 år.

Musikken har dog ikke været Knud Normanns levebrød, men kun hans fritidsbeskæftigelse. Genem 44 år var Knud Normann ansat i Handelsbanken - de seneste år som prokurist, inden han blev pensioneret.

På det militante område er komponeret to Slagel-

Niels Albrechtsen - komponerede den første Slagelse Tappenstreg omkring 1870-80.

se Tappenstreg'er. Den ene er af musikdirektør Niels Albrechtsen og fra omkring 1870-80. Noderne til denne er aldrig blevet trykte, men findes kun håndskrevne og dupliserede. Den anden Slagelse Tappenstreg blev komponeret af Ludvig Makwarth, da han i 1913 sammen med 8. regiment kom fra Århus til Slagelse.

Endvidere er det blevet til et par marcher i tidens løb. Det er Slagelse Borgermarch, som er komponeret af J.P. Hostrup og tilegnet borgmester Josias

J. Feddersen - sidste kongevalgte borgmester i Slagelse, blev tilegnet Slagelse Borgermarch. (Billede fra Lokalhistorisk Arkiv i Slagelse).

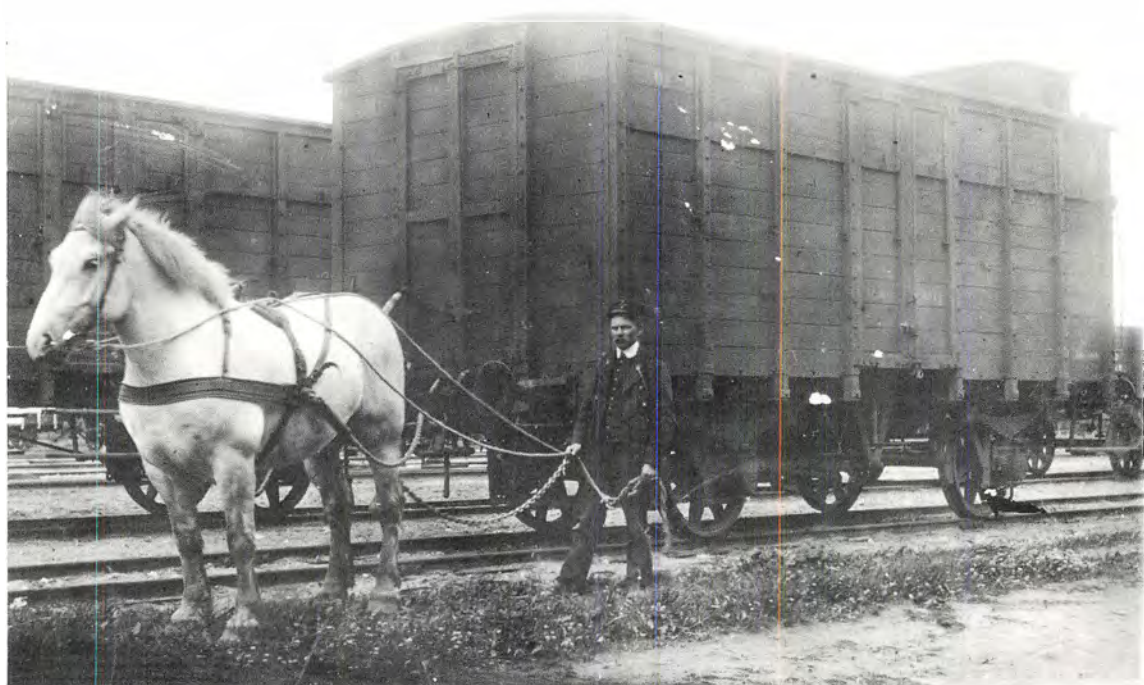
Feddersen. Han var Slagelses sidste kongevalgte borgmester - fra 1905 til 1914 - og han blev siden dommer i Assens.

Endvidere er der Slagelse Lystanlægs Festmarch, som er komponeret af musikdirektør P. Jensen og tilegnet Forskønnelsesselskabet.

I 1984 er J.P. Hostrups Slagelse Borgermarch og Ludvig Makwarths Slagelse Tappenstreg udgivet på kasettebånd. Indspilningen er foretaget af International Military Society's danske musikkorps og er med på musikkorpsets fjerde kassette med traditionel dansk militærmusik.

Ludvig Makwarth komponerede endnu en Slagelse Tappenstreg i 1913. Her er han fotograferet sammen med sønnerne Miskow og Svend Makwarth. (Billede fra Lokalhistorisk Samling i Århus).

Heste uden jernbane-galop

På H. C. Lumbyes tid brugtes heste for sporvogne og til rangering af vogne på jernbanestationer. Men det var næppe disse hestekræfter, den store komponist havde i tankerne, da han skrev det, der populært kaldes Jernbanegaloppen.

Billedet er af en lidt senere dato, end Lumbyes glørværdige periode, men dog fra en tid, hvor der endnu anvendtes heste til rangeringen på Slagelse jernbanestation.

Det skulle helst gå lidt skikkeligt til, når vognene skulle flyttes på jernbaneterrænet. Skikkelig var hesten også - og trofast. En dag havde stationsbetjent L. P. Poulsen, der som oftest kørte med hesten, bundet den til et træ i Baneskoven - således kaldtes den plantage, som fandtes, hvor nu rutebilstationen med holdepladser er - og var gået ind i jernbanerestaurationsen for at få sig en forfriskning. En spøgefugl havde imidlertid løst

hesten, og den fulgte efter sin herre og gik helt ind i jernbanerestauranten. Dermed overskred hesten dog de almindelige bestemmelser for servering inden for DSB. Den havde sin egen stald i nærheden af godsbanen, hvor der var hø i hækken og havre i krybben.

L. P. Poulsen var i mange år ansat ved godsekspeditionen, hvor han var på hat med alverdens mennesker, og hurtigheden selv til udleveringen af ilgods. Han nåede at fejre 40 års jubilæum ved DSB 1. februar 1950, samme år som han døde i august 63 år gammel. I de sidste 15 år var han formand for den lokale afdeling af Dansk Jernbaneforbund.

Billedet har vi lånt af en søn, Erik Poulsen, Smykkesmeden, eller måske mere kendt som Gracetti, tryllekunstner.

På hold med Hansigne

De gamle lokomotiver havde kælenavne - alt efter bogstavbetegnelse. Her er en Hs, eller Hansigne, på Slagelse baneterræn i 1947, hvor hun brugtes som rangerlokomotiv.

På holdet med Hansigne er fra venstre overportør J.P. Christensen, overportør C.V. Andersen, portør J.W. Frandsen, overportør August Larsen og ekstraarbejder Georg Jørgensen. Lokomotivføreren er Henry Winther.

Kay B. Risom, Valbyvej, der dengang var portør

og ansat i pakhuset, har stået for fotograferingen og foræret en kopi til Sjællands Tidende. Efter benyttelsen i bladet lader vi billedet gå videre til Lokalhistorisk Arkiv.

Lokomotivet - Hs 377 - er bygget i 1893. I alt fremstilledes 50 af denne type. Vægten var 23,8 tons, incl. 2,4 kubikmeter vand på tanken og de 500 kg kul, den kunne medføre. Damplokomotiver brugtes af DSB til op i tresserne, hvor de sidste afløstes af diesellokomotiver.

Børnehaven med stil over

Når lederne af børnehaven og børnehjem på Wartheim talte om noget, børnene ikke måtte høre, foregik det på fransk. Jovist - der var stil over det.

Men ungerne var, som unger er flest. Når uglen sad ovenpå skorstenen, i hvilken den havde sit bo, hændte det, at de stod nede på vejen og kastede sten op mod den - for dog at bevise over for sig selv og andre, at de formåede at bevæge en del af verden og dens forunderlige liv.

Wartheim blev bygget af daværende amtsforvalter Rothe omkring 1910. Bygningens særprægede stil er sydtyisk. Deraf også det fremmedartede navn. Omkring 1920 blev huset købt af direktør Hans Henrik Schou, Knabstrup Teglværk. Hans datter, Clara Schou samt Agnes Schultz indrettede det til et hjem for børn. Her kunne børn i alderen fra to år og opefter bo i kortere eller længere tid, og der optoges ikke flere end 10 ad gangen, således at ledelsen var i stand til at følge hvert enkelt barn. For de mindre børn var der børnehaven og forberedelse

til optagelse i mellemskolen, og denne undervisning foregik under ledelse af frk. Clara Schou, der tillige i en årrække var formand for KFUK. De større børn gik i Slagelses skoler. I Wartheims børnehaven optoges også børn fra byen og egnen.

Et af billederne er fra børnehaven i begyndelsen af halvtredserne. Bag de 23 børn et trofast husfaktum gennem mange år, Margrethe, i midten Clara Schou og til højre Agnes Schultz. (Billede lånt af Hugo Mølvig).

Efter en årrække som børnehaven og -hjem blev Wartheim solgt til privat beboelse.

I en kronik i Sorø Amtstidende af 3. september 1966, hvortil tegningen er illustration, skriver Pia Kiørboe om »det pludseligt ved skæbnens gunst at besidde et af byens mærkeligste huse, tidvis alle pæne borgers urealistiske ønskedrøm. Et let medtaget idyl med en charmerende overflod af små vinduer, knaster, fremspring, umotiverede trapper og

vakkelvorne skorstene. Et torneroseslot en miniature«.

»Huset er mangfoldigt, små stuer, store rum, bygget på granit og slet ikke på sand, alligevel skævt i fugerne.

Måske kan husets generøsitet være os et billede på det væsentlige: Åbenhed og glæde, alt det, der kun har værdi, når det leves med andre. Engagement i forholdene om os, livskunst forbundet med ansvar«, skriver Pia Kiørboe.

H. C. Andersens stue

H. C. Andersen er kendt over den ganske verden. Naturligt var det, at den store eventyrdigter fik en mindestue i Slagelse - den by, hvor han gik i den lærde skole og fik en væsentlig del af sin kulturelle ballast.

Ideen til denne mindestue fik daværende restauratør på Turistcafeen, Arthur Hansen, nu gastronomisk konsulent med bopæl i Odense. H. C. Andersens stue blev en realitet på Turistcafeen i begyndelsen af 1950'erne, og for den kunstneriske udførelse stod maleren Gerner Kajberg.

Foruden et maleri af digteren selv var der seks forskellige af hans eventyr. På billederne, som gengives her, er det Klods Hans, Kejserens nye Klæder og Svinedrengen.

Alle malerierne er 194 cm i højden, og i bredden varierer de fra 92 til 118 cm for at kunne passe ind i stuens interiører.

Gerner Kajberg anvendte noget af den samme teknik som Joachim Skovgaard ved udførelsen af malerier i Viborg Domkirke. Det skal ses i relation

til, at Gerner Kajberg bl. a. lærte hos en af Joachim Skovgaards medarbejdere.

Gerner Kajberg fremstillede først motiverne som kultegninger og siden malede han dem. Han lagde meget vægt på, at billederne kom til at virke så levende som muligt, og bl. a. udførte han efter sigende omkring 20 tegninger af Klods Hans, før han fandt, at eventyrfiguren sprang ud af billedet på den rigtige måde.

I ca. 30 år hang billederne i H. C. Andersen-stuen. De blev taget ned omkring 1. august 1982, efter at A. Levin, som drev Restaurant Turisten i en årrække, havde afhændet den, men som et led i handelen beholdt inventaret.

I slutningen af 1982 købte Slagelse Forskønnelsesselskab malerierne af A. Levin. Malerierne opbevares af selskabet indtil videre, d.v.s. indtil man finder et passende sted at anbringe eller udstille dem.

Vi har lånt fotografierne af Arthur Hansen. De er fra dengang malerierne endnu hang på Turistcafeen.

Hønsegård blev til en zoologisk have

Dette er ikke historien om fjeren, der blev til fem høns, men en hønsegård, der blev til en zoologisk have.

Efter at restauratør Vilh. Røpche i 1947 havde overtaget Arnehavehus, lagde han mærke til, at børnene meget ofte stod og kiggede ind i hønsegården, hvor de iagttog hønsene. Det gav Røpche ideen til en udvidelse af den zoologiske bestand, og da der en dag blev averteret et bur med undulater til salg, købte han det og placerede det i hønsegården. Nu stod børnene næsten i kø for at komme til at se. Denne succes måtte naturligvis følges op.

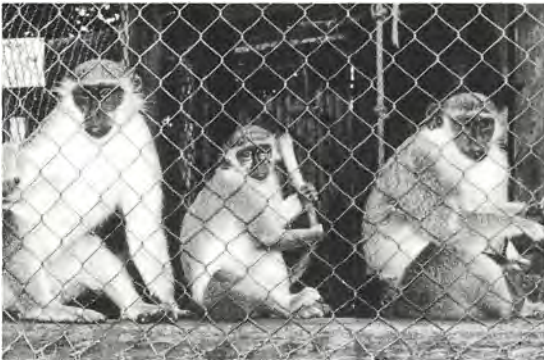
Siden kom der en kalkun og så en ged med et lille kid - som forresten blev den helt store succes. I kiosken kunne børnene købe små sutteflasker til at give kiddet. En dag kom en lille purk grædende tilbage til kiosken og fortalte, at kiddet ikke ville have flasken. Og det var måske ikke så mærkeligt, eftersom det lige forinden havde fået en halv snes. Så måtte drengen have sine penge igen.

Blandt meget andet fik Røpche også en ræveunge. Af en eller anden grund havde den forvildet sig ind i garagen på Arnehavehus. Efterhånden blev ræveungen så tam, at Røpche kunne gå tur med den i en snor. På et af billederne ses ræveungen sammen med en vaskebjørn.

På det andet billede en sælunge og et rådyrkid. Sælungen blev fundet på stranden ved Korsør, hvor den var kommet så langt ind på land, at den ikke kunne komme ud igen. Ofte var det dyr, der var fundet hjælpeløse, som Røpche fik.

På det tredje billede er det en abe og en kat, der har indviklet sig i abekattestreger. Samme abe kunne lide at være med, når der spilledes kort. Så sad den på skødet af fru Røpche og gav sig til kende med bifalds- og mishagsyttringer.

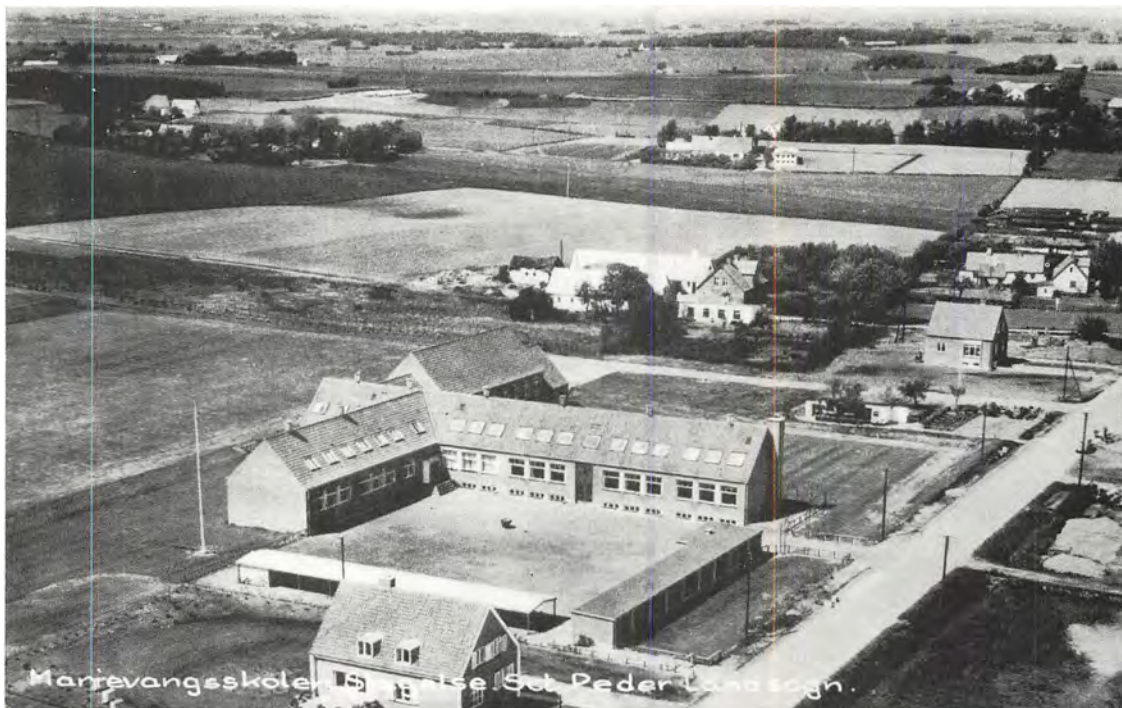

På et fjerde billede hygger tre marekatte sig, og på et femte er Vilh. Røpche med et par alligator-unger, som gik i et akvarium.

Et halvt hundrede dyr indgik der efterhånden i Røpches zoo. En manege savnedes heller ikke. Den havde tidligere været anvendt af nogle artister, som boede på Arnehavehus om vinteren og rejste rundt om sommeren. Røpche og hustru anskaffede en hest, hvorpå de kunne give børnene rideture i manegen.

I 1973, da arbejdet med den zoologiske have efterhånden var blevet for stort, blev den afviklet. Det blev samtidig en forløber for, at restauratørparret Røpche i 1976 afhændede Arnehavehus og trak sig tilbage til pensionisttilværelsen.

Danmarks største landsbyskole

Marievangsskolen var ved indvielsen i 1954 Danmarks største landsbyskole. Hvor byen i dag har bredt sig og omgiver skolen, var der dengang åbne marker, som det ses på billedet.

I et særnummer af Marievangsskolens blad »Marionetten«, udgivet i anledning af 25 års jubilæet i 1979, fortæller Grete Holm Hansen i et tilbageblik over de 25 år bl.a.:

Det viste sig ret hurtigt, at skolen var for lille, og der blev bygget en forlængelse til den fløj, der går over mod cykelskurene. Senere er der bygget til flere gange, men i alle de år, jeg har været på skolen, har vi haft pladsproblemer, og det ser faktisk ikke ud til, at de bliver løst i min tid.

Efterhånden som skolen voksede sig større, gik der noget tabt for os alle sammen. Det kom til at gælde forholdet lærerne indbyrdes, forholdet lærer-elev og forholdet forældre-lærer. På en skole med syv lærere og 200 elever kender alle hinanden. På en skole med over 900 elever og med 58-60 lærere er der ikke ret mange, der kender hinanden.

Man kan som lærer opdage børn, man aldrig har set før, og møder man dem i byen, ved man ikke, at vi hører til på samme skole, og så sent som i dag har jeg været ude for, at nogle børn i skolegården spurgte mig: »Er du lærer på skolen?«

Hvad undervisningen angår, er den gået frem med stormskridt. Tænk, hvor meget mere varieret timeplanen er - på alle de valgfag, der er, hvad vi har af supplerende materialer i form af dias, bånd, film, radio, tv o.m.a. Man skulle synes, at undervisningen måtte være blevet betydelig mere spændende, men alligevel hører man gang på gang: »Hvor er det kedeligt«. Denne udtalelse kommer dog nok mest fra de store elever, og efter min mening har vi gjort noget forkert ved at tvinge dem til at blive i skolen i ni år, hvis de hellere ville ud og bruge deres hænder, men dette er jo ikke et problem, der er specielt for Marievangsskolen, skriver Grete Holm Hansen.

Billedet er taget af Odense Skole- og Luftfoto.

Den søde juletid

Aberne nyder også den søde juletid. Ikke blot gør de sig til gode med konfekt og nødder, men de beundrer tillige juledekorationen med udelte begejstring.

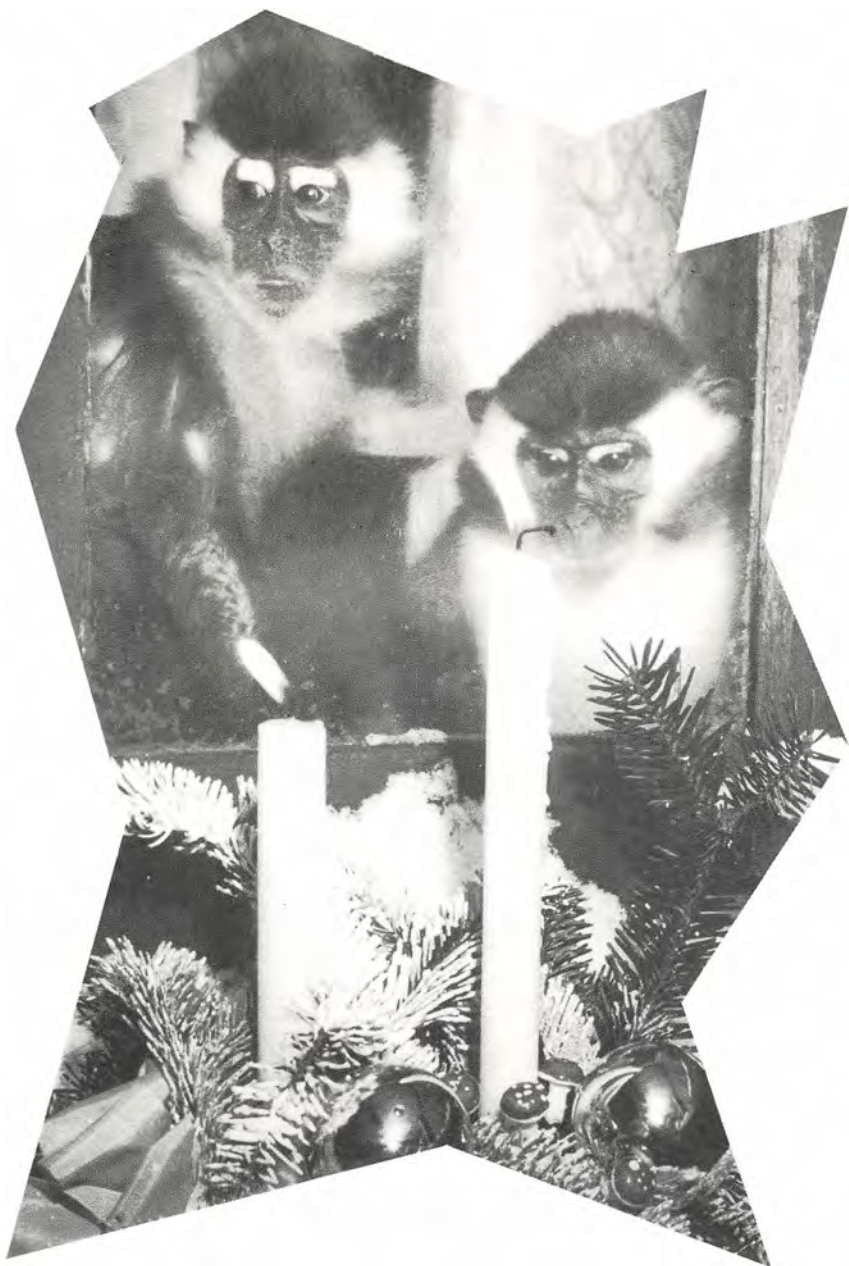
Line og Mik, som de hed, var pensionærer i Røpches Zoo - eller næsten som medlemmer af familien. Mik holdt sig gerne i nærheden af fru Røpche, og en dag sad han og så på, at hun fremstillede juledekorationer.

- Du og din lille kone skal nok få en med, sagde fru Røpche. Og det fik de. Juledekorationen blev sat uden for deres vindue, hvor de kunne nyde synet af den, uden at komme for nær til den.

Selskabelige var de, især Mik. - Når vi spillede kort, holdt han ofte kortene for mig, fortæller fru Røpche. Men hver gang de andre vovede at tage stik hjem løftede han øjenbrynene. Det måtte de ikke.

Det var en lille fyr, vi havde meget glæde af, siger fru Røpche.

Zoo var der ved Arnehavehus fra 1953-54 og indtil begyndelsen af 1970'erne. Billedet er fra omkring 1956-58. (Foto: H. Blytsgaard).

Arbejderscenen med piber og trommer

»Med piber og trommer« blev Arbejderscenens 12. og sidste revy. Den blev opført i januar 1956, og herfra er billedet.

I 1958 gik Arbejderscenen ind. Et langt repertoire havde den bag sig. Et halvt hundrede forestillinger bliver det til, når Ellen og Max Stougaard blader i deres scrapbog. De har været med helt fra starten i 1938.

Lidt gulnede er bladene efterhånden blevet i kanten. Men Ellen og Max Stougaard hører til dem, der i forbindelse med indsamlingen af »Arbejdereindringer« i 1979, har givet deres bidrag vedrørende Arbejderscenen. Optegnelser og billeder, der fortæller om denne nu svundne del af Slagelses kulturhistorie, opbevares nu på såvel Lokalhistorisk Arkiv i Slagelse som på Nationalmuseet i København.

Forinden Arbejderscenen blev startet i 1938, havde DSU Slagelseafdeling nogle unge dilettanter. Efterhånden som de blev for gamle til at være med i DSU og således også gik ud af de unge dilettanters rækker, tog fire af de mest entusiastiske initiativet til oprettelse af en forening, som skulle dyrke amatørskuespillet. Foruden Ellen og Max Stougaard var det Emma og Oskar Lünnel.

De kontaktede gamle DSU-kammerater, som straks var fyr og flamme. Man allierede sig med nogle, der kunne sy, bl.a. fru Stengaard, for der skulle

også dragter til. Rammerne eller kulisserne blev der ligledes gjort meget ud af.

Første formand var redaktør Oskar Lünnel. Han afløstes af cigarmager Henry Larsen, og sidst var pantefoged Max Stougaard formand i en årrække.

De unge dilettanter havde fortrinsvis spillet i socialdemokratiske kredse, og Arbejderscenen havde i begyndelsen sit publikum hovedsagelig inden for fagbevægelsen, men efterhånden som Arbejderscenen blev kendt, vandt forestillingerne indpas i langt videre kredse. Antallet af passive medlemmer toppede med 1300. Medlemmer var arbejdsmænd, grosserere, forretningsfolk og håndværkere og mange andre.

Forestillingerne var noget, som hele familien kunne overvære. De hjemlige forestillinger opførtes på Casino med efterfølgende dans i kongressalen. Derudover var der gæsteforestillinger i en lang række sjællandske byer.

Den aktive skuespillerstab udgjorde omkring en snes, og for at dygtiggøre dem oprettedes en elevskole med skuespilleren Poul Juhl som instruktør.

Med forestilling nr. 50 i 1958 blev det Arbejderscenens svanesang. - Radioens »kvit og dobbelt«, fjernsyn og andet har slået det fortrinlige foretagende ud, skrev Sorø Amtstidende i forbindelse med denne sidste forestilling.

Antik julekoncert

Julen kalder på de blidere følelser, bl.a. der hvor småmønter har plads. Til at befordre det velgørende egner lirekassens lettere bedrøvede toner sig også.

Men lirekassemænd har gennem de seneste årtier været på retur - ligesom måske også den private velgørenhed. Og undertiden er der tale om den sidste lirekassemand, bl.a. i forbindelse med billedet her, som Sjællands Tidende bragte den 22. december 1965. Det hed i billedteksten:

Selv om man til stadighed hører om lirekassemænd, der drejer håndsvinget på positivorglet rundt for sidste gang og samtidig bedyrer, at hermed har Danmarks sidste lirekassemand trukket sig tilbage, overraskes man undertiden af levende beviser på det modsatte.

Denne lirekassemand, der principielt forbeholder sin anonymitet, gav i dag julekoncert i Slagelse på sit antikke instrument og lod meget overrasket, da vi forklarede ham, at der ikke er flere lirekassemænd i landet.

Vi er fem tilbage, indvendte han, og vi bor allesammen i København, men jeg er den eneste, der stadig rejser rundt i landet.

Og det er sikkert rigtigt . . . tilføjede referenten. Foto er af Anker Pedersen.

Børnehavernes forløber

Asylet i Herrestræde var børnehavernes forløber i Slagelse. Det blev oprettet i 1869 på grundlag af en testamentarisk gave.

Justitsrådinde Ane Marie Lassen, der var enke efter afdøde fhv. borgmester og byfoged i Slagelse, justitsråd Jens Birk Lassen, testamenterede 7000 rigsdaler til oprettelsen af et børneasyl for Slagelse Købstad. Velgørenhedsselskabet skænkede pladsen til byggeriet.

I en tale ved indvielsen sagde daværende sognepræst ved Sct. Mikkel's Kirke, dr. Karsten Friis Viborg, at i en by, hvor hver femte menneske får fattighjælp, måtte der naturligvis gøres store anstrengelser for at standse den stigende forarmelse - anstrengelser, der også var gjort, men som dog al-

drig ville forslå, førend kærligheden slog kreds om børnene, tilføjede præsten.

Bestyrelsen har altid bestået af to af byens sognepræster plus en mere. Fra starten var det tredje bestyrelsesmedlem forstanderen for klostret, men siden har det været et byrådsmedlem.

Ifølge bestemmelserne fra 1869 skulle asylet være et sted, hvor småbørn kunne være under tilsyn og opdragelse, mens deres uformuende forældre eller plejeforældre søgte arbejde og erhverv. I dag kommer børnene fra alle miljøer.

I midten af 1960'erne flyttede børneasylets aktiviteter til Fredensgade, og de gamle bygninger i Herrestræde blev revet ned.

Det ene billede er børneasylet set udefra i 1965

(Foto: H. Blytsgaard). På det andet billede, som er fra 1959, er bestyrerinden Else Hviid Friis ved at øse grød op til børnene. De havde madpakke med, men fik derudover grød hver dag. (Billede lånt af malermester Kai Friis).

I dag er der i Slagelse kommune tre vuggestuer for børn fra 0 til 2 år, 10 børnehaver for aldersklassen 3

til 6-7 år, tre fritidshjem, incl. skolepasningsordning, for børn fra 6-7 til 13 år, og tre aldersintegrerede institutioner med både børnehave- og fritidshjemsgrupper, i alt 19 daginstitutioner. Derudover er der den kommunale dagpleje i de private hjem, underlagt tilsyn af kommunen.

Stationsforstandernes holdeplads

I over 100 år havde Slagelse stationsforstandere. 10 blev det til i alt. Den første fra 1866. I årene forinden var der en inspektørdordning. Banen blev oprettet i 1856.

Billeder af de ni stationsforstandere samt navne på dem har fået deres plads i et hjørne af et mødelokale på 1. sal i stationsbygningen. Det er i den tidligere stationsforstander-lejlighed, hvor der nu er administrationskontorer for DSB.

De ni stationsforstandere og deres virketid var: J.V.L. Jensen 1/9 1866 - 30/9 1884, E.V. Sarauw 1/10 1884 - 31/10 1915, C.J.F. Bülow 1/11 1915 - 31/5

1928, A.M.N.R. Madsen 1/6 1928 - 30/6 1929, I. A. Schou 1/9 1929 - 30/4 1935, K. H. Mørk 1/5 1935 - 30/9 1938, H.L.R. Hannibal 1/11 1938 - 30/4 1949, M. L. Lund 1/5 1949 - 31/3 1959, G.L.J. Ravn 1/4 1959 - 31/8 1969.

Ordningen med stationsforstandere ophørte 1. april 1973 i forbindelse med en ændring af strukturen inden for DSB. Den 10. stationsforstander var P. Munkgaard, nuværende personale- og økonomichef inden for driftsområdet, som omfatter DSB's stationer i Vestsjællands amt med undtagelse af Korsør.

En sten i vejen på bukkejagt

Skovvandrere har nok ofte undret sig over denne sten, som findes i Slagelse Lystskov - FENGERS STEN - står der på den.

Det er en sten, som har fået sin påskrift i en spøgefuldt ånd - omend den kan siges at stå som et minde om to træfninger - en bil, der kom til at sidde fast over stenen i vejen, og en råbuk, som blev nedlagt i nærheden.

Fenger var en af familien de Neergaards gode venner, som ofte kom på Valdemarskilde. En sommermorgen kørte Fenger i sin bil sammen med godsejeren og skovfogeder på bukkejagt.

Man vidste naturligvis godt, at der var en stor sten i vejen. Men bl.a. på grund af, at det havde regnet om natten, kom Fengers bil til at hænge på stenen og kunne hverken komme frem eller tilbage. Samtidig havde man fået øje på en råbuk, som befandt sig nede i engene ved siden af vejen - i St. Rævemose - og Fenger steg resolut ud af bilen og skød bukken.

Bagefter måtte man have fat i en traktor nede fra avlsgården til at slæbe bilen fri. For at stenen ikke længere skulle være til gene for trafikken, blev den gravet op og flyttet ind i skoven. Og til minde om dagen fik den sin påskrift, som i øvrigt nu næsten er forsvundet under de vejrmæssige påvirkninger. (Foto: Anker Pedersen).

Tegn på nye tider

Uanset om det står skrevet i sol og måne eller ej, så er her dog tegn på, at nye tider er på vej - den moderne billedbærer på baggrund af jetalderens skrift på himmelen.

Det er fjernsynstårnet i Slots-Bjergby. Siden 1956 har det været et træk i landskabet på Slagelse-egnen. Daglig bringer det de elektroniske billeder ind i hjemmene. Men papirbilledet vil nok have en god chance endnu et langt stykke ind i fremtiden, og mange nutidige fotos vil blive til »Gamle Slagelse-billeder«.

Billedet af fjernsynstårnet hører efterhånden også til de ældre. Det blev taget af fotograf ved Sorø Amtstidende, H. Blytsgaard, i 1956-58. Siden da har elektronikken vundet yderligere indpas i dagligdagen og er blevet et styringsmiddel på en lang række områder inden for kommunikation og produktion.

Fjernsynstårnet i Slots-Bjergby havde ved færdiggørelsen i 1956 en højde på 61 meter over jorden. Efter få års forløb var der ikke plads til flere udvidelser med antenner i hovedretningerne, som er Lerbjerg ved Roskilde og Vissenbjerg på Fyn. Derfor blev tårnet i 1967 forsynet med en overbygning på et par meter, som øgede tårnets højde til 144 meter over havet. Det gav mere luft for antennerne.

Fjernsynstårnet kaldes det i daglig tale, men egentlig er det mere end det. Teletårn er den tekniske betegnelse, og foruden fjernsynsforbindelsen formidler tårnet telefon-, fjernskriver- og data-traffic.

Tårnet ejes af Post- og Telegrafvæsenet, som står for radio-, tv-, og teletrafikken samt forbindelsen mellem de koncessionerede telefonselskaber her i landet og mellem rigstelefonen og udlandet.

Litteratur og kilder

Arnskov, P.,: Bogen om Slagelse. 1931.

Bernholm, P.H.: Antvorskov gennem tiderne til vore dage. 1942.

Friis, F.R.: Bidrag til Slagelse bys historie. 1875. Genoptryk 1975.

Heilmann, J.: Bidrag til Slagelse bys historie. 1885.

Holmgaard, Otto, og Erik B. Nissen: Slagelsebogen. 1968.

Jensen, Andreas K.: Danske byer og deres mænd, XXV, Slagelse by. 1917. Genoptryk 1982.

Madsen, Richard: Slagelse, Vestsjællands hovedstad. 1947. - Artikler af Fritz Jacobsen og N.C. Nyberg.

Nielsen, H.K.: Slagelse som militært domicil. 1979.

Nielsen, Ole G.: I byens larm en skole stod. 1981.

Nielsen, Rich. G.: Mennesker og miljøer i det gamle Slagelse. 1976.

Nissen, Erik B., og Karl Rønne: Slagelseegnen. 1972.

Danske byer og sogne, 15. bind, Sorø amt. 1936.

Indhold

Forord	3
Fortidens spor i by og borg	5
Indvielsen af Trelleborg	7
Historien bragt på plads	9
Antvorskov - et center for dansk kultur	10
En sirlig malers skildringer	12
Kirkeklokken fra Antvorskov høres over hele landet	14
Jens Baggesen fandt Slagelse var kedsomhedens moderstad	16
B.S. Ingemanns hjem i Slagelse	18
H.C. Andersens skoletid i Slagelse	20
Klaverbyggeriets mester	23
En fajanceproduktion gik i skår	24
Lystskoven til borgernes anstændige forlystelse	26
Arbejdsanstalt og skole	28
Guld- og sølvkunst i verdensklasse	30
Set og sagt over en dørtærskel	31
Krinolinetidens kalamiteter	32
Oldtidens form for brokonstruktion	33
De søger at bevare historien	34
Mere end tobak for en skilling	36
Kirkeskibe bygget af blind	38
Våbenskjold i loftet og kakkelovn fra 1880'erne	40
Pigeskolen i Fruegade	41
Avanceret herregårdsmejeri i 1859	42
Håndværkerfesten skulle give til teknisk skole	44
Eiffeltårn i Slagelse	46
Byens sidste kobbersmedje	47
Rejsen mod det ukendte	48
Egeskud og kanonade	49
Slagelse nye teater - 1892	50
Damer fik ikke et ben til jorden ved teaterpremiere	52
Svensk cirkusdirektør i Slagelse	54
Birkedommer gennem 45 år	56
Byens lærerpersonale i 1891	58
Jul med værste storm i mands minde	59
Byens første biograf	60
Byens første alderdomshjem	61
Menighedsmøderne begyndte i laden	62
Han var med i motorfeltet fra starten	64
6 øre for snaps og hvidtøl	66
En fredelig krigsdans	67
Et datidigt supermarked	68
De store hattes og palmers tid	69
En god forbindelse	70
Til beundring og forundring	72
Fra romantikkens tid	73
Han faldt ud af billedet	74
Bil gennem port kort før ejendom styrtede	75
Tanker kom på tråd og vers	76
En af luftens vovehalse	78
Danmarks første jagerfly	79
En tusind-årig fred	80
Hestevogn sikrede automobilhandel	81
De gik fra Kalundborg til Slagelse	82
De hørte trådløs koncert fra London	84
Eleverne skulle selv medbringe stole	86
De første sommerhuse ved Stillinge Strand	87

Det første sommerhus ved Kongsmark Strand	88
Byttede det halve ridehus bort for en bil	89
Alle mænd er klar til afgang	90
De sejled' op ad åen	91
En levende forbindelse til skoven	92
Måneskin og skosvarte	94
Det kommer li'e fra Svendborg av	95
Politistation i kirkeladen	96
Politiets forlængede arm	97
Før kirken blev frilagt	98
Flyvemaskine vakte opsigt	100
Smørmangel gav margarine	102
Musikalske streger	104
D.U.I.s første hornorkester	107
Heste i hverdag og fest	108
De første KFUM-spejdere	109
Beskæftigelsesarbejde igen	110
Den første isvogn i byen	111
Telefon fandtes i begyndelsen overflødig for brandvæsenet	112
Fra mejeri til margarinefabrik	114
Familievandring siden 1912	116
Fest og faneindvielse	118
Firedobbelt dyrskuejubilæum i 1933	119
Ingen brødløs bestilling	120
Portrætkunstens værksted	121
Større fodbold-begivenhed	122
Vinterlig hvid majdag	123
Flaskepost for konserver	124
Fester til fornøjelse og forskønnelse	125
Flyeskadrille på Valbygård	128
Fra husmandssted til badehotel	130
Malergård i syv generationer	131
Politiet fik føllene til hjælp	132
Løvspring og lindefest	133
Landet sugede på labben	134
Bøgen reddede transporten	135
Ældste kendte poesi om Slagelse	136
Melodier til Slagelses pris	138
Heste uden jernbanegalop	140
På hold med Hansigne	141
Børnehaven med stil over	142
Høsegård blev til en zoologisk have	144
H.C. Andersens stue	146
Danmarks største landsbyskole	148
Den søde juletid	149
Arbejderscenen med piber og trommer	150
Antik julekoncert	151
Børnehavens forløber	152
Stationsforstandernes holdeplads	154
En sten i vejen på bukkejagt	155
Tegn på nye tider	156
Litteratur og kilder	158